

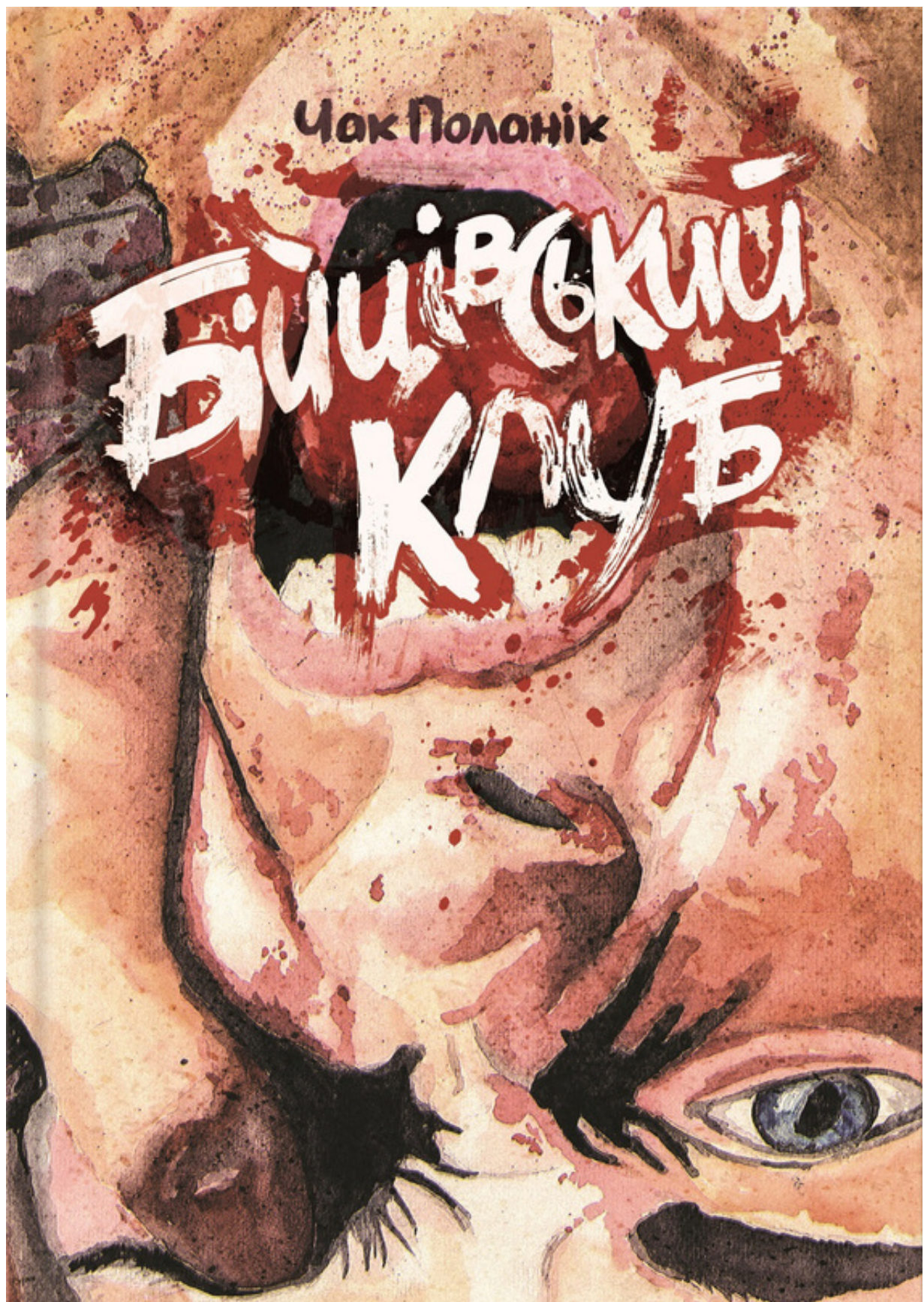
Чак Поланік

Бичівський Кліт

Чак Поланік

Бли́вський Клі́т

Чак Поланік
Бійцівський клуб

© Chuck Palahniuk, 1996

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

Обережно! Ненормативна лексика!

До біса гострий і дотепний.

Washington Post Book World

Приголомшливий дебют... «Бійцівський клуб» – це похмура сатира, що бентежить і лоскоче вам нерви.

Seattle Times

Сильний, похмурий, оригінальний роман. Помітний дебют значного письменника.

Роберт Стоун

Цей прекрасний зразок нігілізму досягає успіху там, де зазнали невдачі багато інших творів, що звать себе трансгресивними. Ця книжка небезпечна через свою переконливість.

Kirkus Reviews

«Бійцівський клуб» – запальна річ. Велична. Навіть я не зміг би написати так добре.

Том Джонс

Безжальна, напружена, заворожлива оповідь, яка своєю ощадливою витонченістю й суворими, невідповідними нормам філософськими обґрунтуваннями схожа на «Стороннього» Камю чи «Автокатастрофу» Балларда.

Денніс Купер

Непереборна річ... Подібно як із шоколадом чи порнографією, ти силкуєшся смакувати її поволі, але відчуваєш, що не можеш не підкоритись і не кинутись стрімголов у її дотепний, вибуховий, страхітливий світ. Роман-передбачення, прекрасно жорстокий і ошелешливо потужний.

Скотт Гайм

Приголомшливий, мистецький переступ правил. «Бійцівський клуб» – це книжка для кожного, хто думає і хто любить смаковиту американську мову.

Баррі Ганна

Оповідь у стилі нуар, що справляє могутнє, як удар кулака, враження... Справжній, дужий талант.

Кетрін Данн

Українське видання твору Поланіка здивує навіть найбільш пересиченого читача і змусить звернути на себе увагу.

Publishers Weekly

Сильний і, схоже, шедевральний дебютний роман.

Booklist

Подяки

Я хотів би подякувати за любов і підтримку, незважаючи на всі ті – ну, ви розумієте – жахливі речі, які часом трапляються, таким людям:

Іні Геберт
Джоффу Пліту
Майку Кіфу
Майклові Верну Сміту
Сюзі Вітелло
Тому Спанбауеру
Джеральдові Говарду
Едварду Гібберту
Гордонові Гровдену
Деннісові Стоваллу
Лінні Стовалл
Кену Фостеру
Моніці Дрейк
Фредові Поланіку

Бійцівський клуб

*Присвячується Керол Мідер, яка терпляче
зносила мою погану поведінку*

1

Спершу Тайлер улаштовує мене на роботу офіціантом, а тепер засовує пістолет мені в рот і каже, що, мовляв, аби зробити перший крок до вічного життя, треба померти. Тривалий час, однак, ми з Тайлером були найкращими друзями. Мене раз по раз запитують, чи знаю я Тайлера Дьордена.

Дуло пістолета вставлено мені в горлянку, і Тайлер каже:

— Ми померемо не насправді.

Язиком я намацую в дулі отвори, які ми свердлили замість глушника. Гуркіт пострілу — це насамперед вибух порохових газів. А ще ляск, який чутно, коли куля долає звуковий бар'єр. Щоб зробити глушник, досить насвердити в дулі отворів. Багато отворів. Порохові гази вийдуть крізь них, а швидкість кулі сповільниться.

Навертиш дірок неправильно — і пістолет вибухне у тебе в руці.

— Це несправжня смерть, — мовить Тайлер. — Ми станемо легендою. Будемо вічно молодими.

Я пересовую язиком дуло так, що тепер воно впирається мені в щоку. Тайлере, кажу я, ти плутаєш нас із вампірами.

Будівлі, на даху якої ми стоїмо, за десять хвилин уже не буде. Береш 98-відсоткову димну азотну кислоту й додаєш один до трьох до сірчаної кислоти. Це робиш у ванні з льодом. Потім крапельничкою додаєш гліцерину. Отримуєш нітрогліцерин.

Я знаю це, тому що Тайлер знає.

Змішай нітрогліцерин із тирсою, і отримаєш чудову пластичну вибухівку. Багато хто мішає свій нітрогліцерин із ватою, а як сульфат додає англійську сіль. Виходить теж непогано. Дехто ж змішує нітру з

парафіном. У мене з парафіном жодного разу не вийшло нічого путнього.

Отож ми з Тайлером на даху хмарочоса Паркер-Морріс-білдінг, у рот мені всунуто дуло пістолета, і ми чуємо, як тріскає скло. Зазирни за край. Сьогодні хмарно, навіть на такій висоті. Це найвища будівля у світі, і тут завжди дмуть холодні вітри. На цій висоті так спокійно. Тобі здається, немов ти одна з тих мавпочок-космонавтів. Чого тебе навчили, те й робиш, ото й усього.

Смикни за важіль.

Натисни кнопку.

Ти не усвідомлюєш анічогісінько з того, що робиш. А потім ти просто помираєш.

Сто дев'яносто один поверх під тобою. Ти дивишся з краю будівлі: вулиця далеко внизу встелена лахмануватою ковдрою з людей, і вони стоять, позадиравши голови догори. Шибка лускає просто під нами. Уламки вікна виносить вибухом, за ними — шафу для документів, здоровезну, мов чорний холодильник. Просто з-під наших ніг шестишухлядна картотека випадає з лицьової стіни будинку і, помалу обертаючись, падає, падає, падає, зменшується й зникає серед щільного натовпу.

Десь під нами, на котромусь зі ста дев'яноста одного поверху, мавпочки-космонавти з Комітету бешкету проекту «Руїна» оскаженіли й знищують історію до останньої крихти.

Здавна кажуть, що люди вбивають тих, кого люблять. Що ж, ця примовка працює й навпаки.

Коли в роті у тебе пістолет, а його дуло втиснуто тобі між зубами, говорити ти можеш тільки голосними.

Нам лишилося десять хвилин.

Лускає ще одне вікно, і скло, немов зграйка миготливих голубів, розлітається навсібіч. Помалу-помалу з вікна висувається край стола з темного дерева, який виштовхують члени Комітету бешкету, аж доки стіл не перехняблюється й не випадає, обертаючись у повітрі, немов який химерний літальний апарат, і зникає серед натовпу.

За дев'ять хвилин хмарочоса Паркер-Морріс не існуватиме. Береш достатню кількість вибухової желатини, обліплюєш нею опорні стовпи будь-чого — і завалити можна яку завгодно будівлю у світі. Стовп

треба щільно обкласти мішками з піском, щоб вибухова хвиля вдарила саме в нього, а не розійшлася по підземному паркінгу довкола.

На такі корисні поради ви не натрапите в жодному підручнику історії.

Напалм можна зробити трьома способами. Можна змішати порівну бензин і заморожений концентрат апельсинового соку, це раз. Можна змішати порівну бензин і дієтичну колу, це два. Можна розчиняти в бензині подрібнений наповнювач для котячого туалету, доки суміш не загусне, це три.

Запитайте мене, як приготувати нервово-паралітичний газ. О, і про міну-сюрприз для автомобіля теж запитайте.

Дев'ять хвилин.

Паркер-Морріс-білдінг — усі його сто дев'яносто один поверх — повалиться повільно, мов підрубане дерево в лісі. Бережись, падає! Завалити можна що завгодно. Дивно: місце, де ми зараз стоїмо, буде точкою в повітрі.

Ми з Тайлером стоїмо на краю будівлі, дуло пістолета у мене в роті. Цікавий я знати, чисте воно чи ні.

Ми геть забули всю цю Тайлерову штуку про самодушоубство, спостерігаючи, як іще одна картотечна шафа випадає з вікна, шухляди вивалюються в повітрі; підхоплені вітром, стоси білого паперу розлітаються навсібіч.

Вісім хвилин.

А тоді пішов дим. Дим із розбитих вікон. Десь за вісім хвилин підривна команда активує запальний заряд. Запальний заряд підірве основний, опорні стовпи розсиплються на порошок, і світлини Паркер-Морріс-білдінг потраплять у всі підручники історії.

П'ять серійних світлин, зроблених у сповільненому режимі. Ось хмарочос стоїть. На другій світлині він нахилиться на десять градусів. Потім на двадцять. На четвертій світлині вежа хмарочоса завмре під кутом сорок п'ять градусів, коли кістяк будівлі вже не триматиме її і вона вигнеться ледь помітною дугою. На останньому фото вежа — усі її сто дев'яносто один поверх — гепне на Національний музей, що і є справжньою Тайлеровою ціллю.

— Це наш світ, тепер це наш світ, — каже Тайлер. — Усі ті стародавні люди мертві.

Коли б я знав, на що воно вийде, я понад усе волів би вже померти й бути зараз на небесах.

Сім хвилин.

Я стою на вершечку Паркер-Морріс-білдінг із Тайлеровим пістолетом у роті.

Поки столи, шафи, комп'ютери метеорним потоком летять у натовп, що зібрався довкола хмарочоса, поки з розбитих вікон бурхає дим, а за три квартали звідси підбивна команда поглядає на годинник, я думаю про справжню причину цього всього. Пістолет, анархія, вибух — усе це насправді через Марлу Зінгер.

Шість хвилин.

У нас тут щось на кшталт отого трикутника. Мені потрібен Тайлер, Тайлерові потрібна Марла. Марлі потрібен я.

Мені Марла не потрібна, а Тайлерові не потрібен я, більше не потрібен. Тут не йдеться про любов, що піклується. Тут ідеться про власника, що володіє.

Коли б не Марла, Тайлер не мав би нічого.

П'ять хвилин.

Може, ми й станемо легендою, а може, й ні. Постривай, кажу я.

Що б ми знали про Ісуса, якби ніхто не написав Євангелій?

Чотири хвилини.

Я пересовую язиком дуло так, щоб воно впиралося мені в щоку. Тайлере, друже, кажу я, ти хочеш стати легендою? Я зроблю тебе легендою. Я був поруч від самого початку.

Я все пам'ятаю.

Три хвилини.

2

Бобові здоровенні ручиська зімкнулися довкола мене і втисли в темну заглибину між його новонадбаними обвислими й пітними цицьками, такими величезними, яким видається нам сам Бог. Щоночі ми зустрічаємося тут, у підвалі церкви, де зараз купа людей: оце Арт, це Пол, а це Боб. Бобові плечі широчезні, як небокрай. Поглянувши на його волосся — густюще, біляве, з неприродно прямим проділом, — можна побачити, що буде, коли переборщити з кремом для укладання зачіски.

Бобові руки обхопили мене, а його долоня притискає мою голову до його новонадбаних цицьок, що вирости на широких, немов барило, грудях.

— Усе буде гаразд, — каже Боб. — Поплач.

Усім своїм тілом, від голови до ніг, я відчуваю, як усередині Боба йдуть хімічні реакції: перетравлюється їжа і згоряє кисень.

— Може, у тебе рання стадія, — каже Боб. — А може, це тільки семінома. Із семіномою в тебе майже стовідсоткові шанси лишитися живим.

Боб вдихає повітря, його плечі високо здіймаються, а потім опадають уривчастими схлипами. Здіймаються. Опадають. Хлип. Хлип. Хлип.

Уже два роки я приходжу сюди щотижня, і щотижня Боб обіймає мене і я плачу.

— Поплач, — каже Боб, вдихаючи повітря й хлип-хлип-хлипаючи. — Ну ж бо, поплач.

Велике мокре обличчя лягає мені на маківку, і я почуваюся самотнім усередині. Ось тут я зазвичай плачу. Плач приходить швидко в задушливій темряві, коли ти, огорнутий чиймось тілом, розумієш, що все, чого можеш досягти, зрештою буде викинуто на смітник.

Все, чим ти коли-небудь пишався, піде за вітром.

Я почуваюся самотнім усередині його обіймів.

Я немовби засинаю. Я не спав уже майже тиждень.

Ось так я познайомився з Марлою Зінгер.

Боб плаче, адже півроку тому йому видалили яєчка. Потім лікування гормонами. У Боба цицьки через те, що рівень тестостерону в його крові завищений. Забагато тестостерону — і твій організм вироблятиме більше естрогену, прагнучи відновити рівновагу.

Ось тут я зазвичай плачу, бо саме в цю мить твоє життя сходить на ніщо, навіть гірше, ніж на ніщо, — на небуття.

Забагато естрогену — отримуй дійки.

Плакати легко, коли усвідомлюєш, що всі, кого ти любиш, або відштовхнуть тебе, або помруть. У довготривалій перспективі показник виживання для кожного з нас наближається до нуля.

Боб любить мене, бо думає, що мені теж видалили яєчка.

Довкола нас, у підвалі єпископальної церкви Святої Трійці, заставленому картатими канапами з магазину вживаних речей, зібралося близько двох десятків чоловіків і одна лише жінка. Усі стоять парами, міцно обійнявшись, більшість плаче. Деякі схилились одне до одного, притиснувши вухо до вуха, зчепившись, наче борці. Чоловік, який у парі з єдиною жінкою, поклав лікті їй на плечі, один лікоть з одного боку, другий з другого так, що її голова опинилася між його руками. Сховавши обличчя їй у шию, він плаче. Голова жінки схилена набік, її рука раз по раз підносить до рота цигарку.

Я виглядаю з-під пахви Великого Боба.

— Усе моє життя! — голосить Боб. — Що я роблю? Навіщо? Я не знаю!

Єдина жінка тут, у групі підтримки хворих на рак яєчок «Лишаймося чоловіками разом», курить цигарку, зігнувшись під вагою незнайомця, і погляд її зустрічається з моїми очима.

Фальш.

Фальш.

Фальш.

Коротке тьмяне чорне волосся; великі, як у японській анімації, очі; сама тоненька — ані краплини жиру, наче в молочних відвійках; із обличчям жовтявого, як маслянка, кольору; у сукні зі шпалерним візерунком темно-червоних троянд. Цю жінку я бачив у п'ятницю ввечері в групі підтримки сухотників. У середу вона була на круглому столі для хворих на меланому. А в понеділок — у дискусійному гуртку «Твердо віримо» для тих, хто слабує на білокрів'я. Посередині її голови кривулястою блискавкою на черепі біліє проділ.

Коли поглянути на ці групи підтримки, всі вони мають невиразні життєствердні назви. Група для тих, хто страждає від паразитів крові, яку я відвідую в четвер увечері, називається «Чисті й вільні».

Група для хворих на мозкових паразитів — «Понад межами».

А в неділю по обіді тут, у підвалі єпископальної церкви Святої Трійці, у групі «Лишаймося чоловіками разом», — знову ця жінка.

Що найгірше — я не можу плакати, коли вона дивиться.

Понад усе я любив, коли Великий Боб обхоплював мене і ми разом безнадійно ридали. Ми всі так багато постійно працюємо. Тільки тут я міг по-справжньому відпочити й розслабитися.

Тут моя відпустка.

Я потрапив до моєї першої групи підтримки два роки тому, після чергових відвідин лікаря з приводу свого безсоння.

Три тижні — я не стулив очей ані на хвилину. Три тижні без сну, і ти немов позбуваєшся власного тіла, все навкруги постає в іншому вимірі. Лікар сказав:

— Безсоння — це лише симптом чогось більшого. Вам треба зрозуміти, що не гаразд. Прислухайтесь до власного організму.

Я хотів тільки одного — спати. Я хотів маленькі синенькі 200-міліграмові пігулки амобарбіталу, або синьо-червоні, схожі на набойки капсули туїналу, або ж червоні, як губна помада, таблетки секоналу.

Лікар порадив мені жувати корінь валеріани й більше рухатись. Урешті-решт сон має повернутися.

Поглянувши на моє почорніле й зіжмакане, як перележана груша, обличчя, можна було б подумати, що перед вами мрець.

Лікар сказав мені навідатись у вівторок увечері до церкви Першого Причастя, якщо я хочу побачити справжні страждання. Побачити людей, хворих на мозкових паразитів. На дегенеративні кісткові захворювання. На психоорганічний синдром. Подивитися, як почувуються хворі на рак.

То я й пішов.

У першій групі, до якої я потрапив, ми знайомилися: привіт, це Еліс, це Бренда, це Довер. Усі всміхаються, а до скроні кожному немов приставлено невидимий пістолет.

Я ніколи не кажу свого справжнього імені в групах підтримки.

Маленька, схожа на скелет жіночка на ім'я Хлоя, чії брюки звисають ззаду порожньо й сумно, розповідає мені, що найгірше

мозкові паразити дошкуляють їй тим, що ніхто не хоче мати з нею секс. Вона настільки близько до смерті, що їй уже виплатили за договором страхування сімдесят п'ять тисяч баксів, і все, чого Хлоя хотіла, — це переспати з кимось востаннє. Любощів їй не треба, тільки секс.

І що на таке має сказати чоловік? Власне, що тут узагалі можна сказати?

Коли Хлоя стала помирати, вона відчувала легку втому, а тепер Хлоя так змудилася, що вже й не ходила на лікувальні процедури. У неї вдома є порнофільми, купа порнофільмів.

Під час Французької революції, повідала мені Хлоя, ув'язнені жінки — герцогині, баронеси, маркізи абохто — їблися з кожним, на кого тільки вдавалося вилізти. Хлоя дихала мені в шию. На кого тільки могли вилізти. І поскакати, розумієш. Їблися, щоб згаяти час.

La petite mort^[1], кажуть французи.

Якщо мені цікаво, то в неї є порнофільми. А ще амілнітрат. І лубриканти.

Зазвичай у мене б уже стояв. Але наша Хлоя — це вкритий жовтим воском скелет.

Якщо подивитися на Хлою, мене з нею не порівняти. Зовсім не порівняти. Утім, плече Хлої штрикає моє, коли ми всі сідаємо колом на кошлатий килимок. Ми заплющуємо очі. Черга Хлої вести медитацію, і її слова скеровують нас у сад безтурботності. Провадять на пагорб, на якому височіє семибрамний палац. Усередині палацу сім брам: зелена брама, жовта, помаранчева, — Хлоя каже нам відчинити кожну браму — синю, червону, білу — і поглянути, що за кожною з них.

Не розплющуючи очей, ми уявляємо, що наш біль — це куля білого цілющого світла, яка лине довкола наших ніг, підіймається до попереку, грудей. Наші чакри відкриваються. Серцева чакра. Головна чакра. Хлоїні слова ведуть нас у печери, де ми зустрічаємо нашу тварину сили. Моя тварина — пінгвін.

Долівка печери вкрита кригою, і пінгвін каже: «Ковзай». Без жодного зусилля ми ковзаємо тунелями й переходами.

Потім настає час обіймів.

Розплющ очі.

Це терапевтичний фізичний контакт, пояснює Хлоя. Кожен має вибрати собі пару. Хлоя кидається мені на шию, обіймає мою голову й заходиться плачем. У неї вдома є еротичне спіднє, плаче вона. У неї є

ароматичні мастила й наручники, плаче вона, а секундна стрілка на моєму годиннику робить тим часом одинадцять обертів.

Тож я так і не заплакав на моїй першій групі підтримки два роки тому. Не плакав і на другій групі, і на третій. Я не плакав ані на паразитах крові, ані на раку прямої кишки, ані на психоорганічному синдромі.

Коли на тебе насіло безсоння, все видається таким несправжнім, копія, зроблена з копії, зробленої з копії. Все так далеко — ти не можеш торкнутися нічого, і ніщо не може торкнутися тебе.

А потім з'явився Боб. Коли я вперше потрапив на рак яєчок, у «Лишаймося чоловіками разом», Боб, цей здоровенний бугай, ця велетенська бодня сала, навалився на мене й пустився хлипати. Коли настав час обійматися, цей бугай посунув просто на мене через усе приміщення, опустивши руки, згорбивши плечі. Його здоровенне підборіддя лягло на груди, а очі вже заволокло слізьми. З'єднавши коліна до купи, невидимими кроками Боб, човгаючи підлогою, перетнув підвальне приміщення, щоб кинутися на мене.

Боб розчавив мене.

Його ручиська обхопили мене всього.

Великий Боб був качком, розповів він. Зеленим парубком він жер діанабол, а ще той стероїд, що його згодовують скаковим коням, вістрол. Великий Боб мав зал для тренувань, свій власний зал. Тричі був одружений. Рекламував усілякі продукти для качків. Чи я часом не бачив його в телевізорі? То ж, власне, він придумав програму практичних порад, як збільшити собі огруддя.

Коли незнайомиць починає отак сповідатися переді мною, мене аж верне. Розумієте, про що я?

Боб цього не розумів. Одне з його «уевос»^[2], схоже, не опустилося після народження, і він знав, що це чинник ризику. Боб розповів мені про післяопераційне гормональне лікування.

Чимало культуристів, які впорскують собі забагато тестостерону, отримують те, що вони називають «дійки».

Мені довелося спитати Боба, що таке «уевос».

Яйця, сказав Боб. Гонади, помідори, тестикули, мудро. «Уевос» — так у Мексиці, де закупаються стероїди, називають яйця.

Розлучення, розлучення, знову розлучення, мовив Боб і показав мені своє фото з гаманця. Здоровенний, на перший погляд голий, у

плавках для позування він виступав на якомусь змаганні. Безглузде життя, сказав Боб. Але коли ти, накачавшись і поголивши все тіло, стоїш на сцені, м'язи твої випинаються, рівень підшкірного жиру зменшений приблизно до двох відсотків, а тіло твоє завдяки діуретинам холодне й тверде на дотик, як бетон, ти сліпнеш від сяйва прожекторів, глухнеш від «свисту» звукової системи, аж доки суддя не командує:

— Виставте праву ногу, зігніть її, напружте квадрицепс.

— Випростайте ліву руку, зігніть її, напружте біцепс.

І це краще, ніж справжнє життя.

Перестрибуємо до раку, сказав Боб. Він збанкрутував. У нього двоє дорослих дітей, які не відповідають на його дзвінки.

Дійок можна позбутися: лікар зробить надріз під грудними м'язами й відсмокче зайву рідину.

Це все, що я запам'ятав, тому що потім Боб стиснув свої обійми і, похиливши голову, огорнув мене. І я поринув у цілковите небуття, у темряву й тишу. А коли я нарешті відступив від його м'яких грудей, на переді Бобової сорочки лишився мокрий відтиск мого обличчя.

Це сталося два роки тому, коли я вперше прийшов до «Лишаймося чоловіками разом».

Відтоді майже на кожній зустрічі Великий Боб доводив мене до плачу.

Більше я не ходив до свого лікаря. І корінь валеріани не жував.

Це свобода. Втратити останню надію — це свобода. Я не розповідав нічого, і люди в групі гадали про найгірше. І плакали сильніше. І я плакав сильніше разом із ними. Поглянь на зорі — і тебе нема.

Повертаючись додому після групи підтримки, я жив, я почувався краще, ніж будь-коли. У мені не гніздилися ні паразити, ні рак, я був маленьким згустком тепла, довкола якого зібралося все життя нашого світу.

І я спав міцніше за немовля.

Щовечора я помирав і щовечора народжувався знову.

Воскресав.

Але не сьогодні. Так тривало два роки, але сьогодні, коли ця жінка дивиться на мене, я не можу плакати. Я не можу врятуватися, бо не

можу дійти краю. Я скусав собі ротову порожнину так, що на доторк язика вона здавалася вкритою ворсинами. Я не спав уже чотири дні.

Коли вона дивиться, я відчуваю себе брехуном. Вона вдає хворобу. Це вона бреше. Сьогодні ввечері ми називали себе: я — Боб, я — Пол, я — Террі, я — Девід.

Я ніколи не кажу свого справжнього імені.

— Тут із раком, еге ж? — сказала вона.

А тоді додала:

— Що ж, привіт. Я — Марла Зінгер.

Ніхто не сказав Марлі, з яким саме раком приходять сюди. Тоді ми всі були надто заклопотаними, бавлячи кожен свою внутрішню дитину.

Марла знову затягується цигаркою, доки чоловік плаче в неї на шиї.

Я спостерігаю за нею з-поміж Бобових драглистих цицьок.

На думку Марли, я вдаю хворого. Наступної ночі після того, як побачив її, я не зміг заснути. Відтоді я не сплю. І все ж я був першим, хто почав удавати. Хіба що всі ці люди з усіма їхніми негараздами, з їхнім кашлем і пухлинами теж удають. Усі, навіть Боб, цей здоровенний бугай. Ця велетенська бодня сала.

Погляньте лиш на його прилизане волосся.

Зараз Марла курить і зводить очі під лоба.

У цю мить моя брехня відбивається в Марліній, і я бачу саму тільки брехню. Посеред усієї їхньої правди. Усі вони чіпляються за життя, наважуючись звірити свій найбільший страх: що смерть уже на порозі, а до рота кожному з них уставлено дуло пістолета. Марла плаче й зводить очі під лоба, мене... мене ж поховано під схлипами Великого Боба, і зненацька навіть сама смерть і ті, що вмирають, проходять просто переді мною зі штучними квітами, немов відеозапис якоїсь дріб'язкової події.

— Бобе, — кажу я, — ти мене розчавиш.

Спершу я шепочу, потім підіймаю голос:

— Бобе, — я намагаюся не кричати, але не стримуюсь і волаю: — Бобе, мені треба до сральні!

У вбиральні над раковиною висить дзеркало. Якщо так триватиме й далі, я зустріну Марлу Зінгер у «Понад межами», групі для хворих на паразитарний розлад мозку. Марла буде там. Певна річ, Марла буде там. Я сяду коло неї — ось що я зроблю. Після знайомства, медитації,

семибрамних палаців, кулі білого цілющого світла, після того як ми відкриємо свої чакри, коли настане час обійматися, я схоплю цю сучку.

Притиснувши їй руки до боків, я прошепочу їй у саме вухо. Марло, скажу я, ти все вдаєш. Забирайся геть.

У моєму житті немає більше нічого справжнього, крім цього, а ти все руйнуєш.

Ти велика артистка.

Наступного разу, коли я зустріну її: Марло, скажу я, я не можу спати, коли ти тут. Мені це потрібно. Забирайся геть.

3

Ти прокидаєшся в міжнародному аеропорту Ейр-Гарбор.

Щоразу, коли літак, злітаючи або сідаючи, занадто хилився на бік, я молився, щоб сталась аварія. На саму думку, що ми всі померемо, напхані, мов тютюн, безпорадним гамузом у фюзеляж-сигару літака, безсоння відступало перед нарколепсією^[3].

Ось так я зустрів Тайлера Дьордена.

Ти прокидаєшся в аеропорту О'Хара.

Ти прокидаєшся в аеропорту Ла-Гвардія.

Ти прокидаєшся в аеропорту імені Логана.

Тайлер підпрацьовував на півставки кіномеханіком. За своєю природою він міг працювати тільки вночі. Коли якийсь кіномеханік телефонував і повідомляв, що захворів, спілка викликала Тайлера.

Серед нас є люди ночі, є люди дня. Я можу працювати тільки вдень.

Ти прокидаєшся в аеропорту імені Даллеса.

Якщо загинеш під час відрядження, виплачується потрібне страхування. Я благав про різкий порив вітру. Я благав, щоб у турбіну засмоктало якогось пелікана, щоб десь повідкручувалися гвинти, щоб літаку пообмерзали крила. Під час зльоту, коли літак розганявся злітно-посадковою смугою з випущеними закрилками — спинки наших сидінь піднято, столики прибрано, всю ручну поклажу поміщено на полиці над нашими головами, — коли літак добігав кінця смуги, а пасажери сиділи з погашеними цигарками, я благав про аварію.

Ти прокидаєшся в аеропорту Лав-Філд.

Якщо кінотеатр був надто застарілим, Тайлер мусив застосовувати перехід з поста на пост, тобто міняти кінопроектори. Для цього в апаратній треба мати два проектори, працює з яких один.

Я знаю це, тому що Тайлер знає.

Другий проектор тим часом заправляється наступним рулоном кіноплівки. Здебільшого фільм складається з шести-семи невеликих частин, рулонів, які треба показувати в певній послідовності. Новіші кінотеатри склеюють до купи всі частини в один п'ятифутовий^[4] рулон.

У такому разі тобі не потрібні два проектори. Не треба переходити з поста на пост, перемикається: заправити перший, увімкнути, заправити другий, перемкнути, знову заправити перший.

Перемкнути.

Прокидаєшся в аеропорту Сі-Тек.

Я роздивляюсь людей на ламінованих картках із правилами безпеки. Жінка, притискаючи до грудей подушку з сидіння літака, гойдається на хвилях, а її каштанове волосся розіслалося по воді за нею. Очі її широко розплющені, проте жінка не усміхнена й не похмура. На іншому малюнку люди, спокійні, як священні корови індусів, простягають руки по кисневій масці, що звисають зі стелі.

Либонь, аварійна ситуація.

О!

Тиск у кабіні падає.

О!

Прокидаєшся, і ти вже в аеропорту Віллов-Ран.

Старий кінотеатр, новий кінотеатр. Щоб фільмокопію з нового кінотеатру перевезти до старого, Тайлер мусить розрізати плівку знову на шість або сім частин. Ці менші частини, змотані в рулони, поміщуються в дві шестикутні сталеві форми з ручками. Вони такі важезні, що, підійнявши одну, можна вивихнути собі плече.

Тайлер є офіціантом у готелі в середмісті, прислуговує на бенкетах, а ще Тайлер працює в спілці кіномеханіків. Я не знаю, як багато працював Тайлер усіма тими ночами, коли я не міг заснути.

У старих кінотеатрах, які досі використовують два проектори, кіномеханік мусить бути наготові поміняти їх так, щоб глядачі не помітили, де скінчилась одна частина й почалася наступна. Треба пильнувати білі цятки у верхньому правому куті екрана. Вони попереджають. Придивіться до фільму уважніше, і побачите дві білі цятки наприкінці кожної частини.

«Цигарковий опік» — називають їх кіномеханіки.

Перша біла цятка попереджає, що до кінця частини лишилося дві хвилини. Треба вмикати другий проектор, щоб він набрав потрібну швидкість.

Друга цятка з'являється за п'ять секунд до кінця. Хвилювання зростає. Ти стоїш між двома проекторами, і піт заливає тобі очі: розжарені ксенонові лампи світять так яскраво, що можна осліпнути,

коли глянути просто на них. На екрані блимає перша цятка. Звук у кінотеатрі йде з великого динаміка, розміщеного за екраном. Апаратна будка звуконепроникна, щоб у кінозалі не чути було скрекотіння трибків, які перемотують плівку перед об'єктивом зі швидкістю шість футів за секунду, або, зважаючи на те, що в кожному футі десять кадрів, шістдесят кадрів за секунду, ляскаючи й торохтячи, як кулемет Гатлінга. Обидва проектори працюють, а ти стоїш між ними, тримаючи руки на важелях затулук кожного з них. А геть уже стародавні проектори мають звуковий сигнал, який попереджає, коли плівка на подавальній шпулі добігає кінця.

Попереджувальні цятки лишаються навіть у тих фільмах, які вже показують у телевізорі. Навіть у тих, які показують у літаку.

Оскільки більша частина фільмокопії змотується на приймальну шпулю, та обертається щоразу повільніше, тим часом як подавальна шпуля має крутитися швидше. Коли плівки лишається обмаль, вона крутиться так швидко, що спрацьовує звуковий сигнал, який попереджає тебе: ось-ось треба міняти проектори.

Пітьма апаратної гаряча через лампи в проекторах. Звучить сигнал. Стань між проекторами, візьми в руки важіль кожного і стеж за кутом екрана. Спалахує друга цятка. Полічи до п'яти. Закрий одну затулку, одночасно відкривши іншу.

Зміна відбулася.

Кіно триває.

Глядачі нічого не помітили.

Коли подавальна шпуля має звуковий сигнал, кіномеханік може дозволити собі подрімати. Узагалі, кіномеханік може робити багато чого з того, що не повинен. Але сигнал є не на кожному проекторі. Удома часом ти прокидаєшся у своєму темному ліжку, нажаханий, що заспав в апаратній і не перемінив проектори. Публіка в залі клене тебе. Її мрію про блакитний екран зруйновано, і менеджер уже телефонує до спілки.

Ти прокидаєшся в аеропорту Кріссі-Філд.

Принада подорожей у тому, що, хоч куди б я подався, усюди крихітне життя. У готелі — крихітне мило, крихітний пакетик шампуню, одна малесенька порція масла на раз, крихітний флакончик зубного еліксиру, одноразова зубна щітка. Заліз у звичайне сидіння в літаку. Ти просто велетень. Біда в тому, що твої плечі заширокі. Ноги,

немов у Аліси в Країні Чудес, зненацька стали такими довжелезними, що впираються в ноги сусіда попереду. Приносять обід — кордон блю^[5] з курятини, такий собі мініатюрний складаний набір, крутиголовка, щоб мати чим бавити час у літаку.

Пілот увімкнув знак із проханням пристебнути паски безпеки, і лунає: «Будьте ласкаві, не залишайте ваших місць».

Ти прокидаєшся в аеропорту Мейгз-Філд.

Часом Тайлер прокидається в темряві, а в голові гуде страшна думка, що він прогавив зміну проекторів, що плівка порвалася або зсунулась і трибки дірявлять звукову доріжку.

Якщо кіноплівку зажовує, світло ламп просвічує крізь звукову доріжку, і замість розмови акторів тобі по вухах б'є звук, схожий на той, з яким крутяться лопаті гелікоптера, — вих, вих, вих, — щоразу, як світло проходить крізь дірки від трибків.

Тайлер вирізає з фільмів найкращі кадри для слайдів — ще одна річ, якої не мали б робити кіномеханіки. У першому широко відомому фільмі з повністю голою натурою грала акторка Енджі Дікінсон.

Доки копія фільму з кінотеатрів Західного узбережжя перебралася до кінотеатрів Східного, сцена з оголеним тілом зникла. Один кіномеханік вирізав кадр. Інший вирізав кадр. Кожному хотілося мати слайд голої Енджі Дікінсон. Коли в кінотеатрах стали крутити порно, ці хлопаки-кіномеханіки призбирали собі величезні колекції.

Ти прокидаєшся в аеропорту Боїнг-Філд.

Ти прокидаєшся в міжнародному аеропорту Лос-Анджелеса.

Сьогодні літак майже порожній, тож можна прибрати підлокітники й простягтись на кількох сидіннях. Ти простягаєшся, складаючись змієюю, згинаючи попереки, руки й ноги на трьох чи чотирьох сидіннях. Я переводжу годинник на дві години назад чи на три вперед: Північноамериканський тихоокеанський часовий пояс, Гірський, Центральний, Північноамериканський східний. Годину втрачаєш, годину виграєш.

Це твоє життя, і щохвилини воно коротшає.

Ти прокидаєшся в клівлендському аеропорту імені Гопкінса.

Ти прокидаєшся в аеропорту Сі-Тек, знову.

Ти кіномеханік, ти стомлений і злий. Але переважно тобі просто нудно, тож, знайшовши заховану якимсь іншим кіномеханіком порнографічну колекцію, ти береш звідти окремий кадр

настовбурченого червоного прутня чи роззявленої вологої піхви та вклеюєш до іншого повнометражного фільму.

Ось історія про пригоди kota й собаки, які, подорожуючи, відбилися від хазяїв і мусять тепер самі знайти дорогу додому. У третій частині фільмокопії, відразу після того як кіт і собака — які говорять людськими голосами й спілкуються одне з одним — під'їли на якомусь смітнику, на екрані зблискує зображення статевого члена в стані ерекції.

Це Тайлер подбав.

Тривалість одного окремого кадру — одна шістдесяті секунди. Поділіть секунду на шістдесят рівних частин. От саме стільки й видно на екрані статевий член. Слизький, густо-червоний і страшний, чотири яруси заввишки, він здіймається над глядацькою залю, що ремигає попкорном, і ніхто його не помічає.

Ти прокидаєшся в аеропорту імені Логана, знову.

Подорожувати отак — це суцільна мука. Я літаю на події, які мій начальник не має бажання відвідувати. Я занотовую. Я зв'яжуся з вами пізніше.

Хоч куди б я прямував, я буду там, щоб застосувати формулу, таємниці якої не викажу.

Проста арифметика.

Задача з підручника.

Якщо новий автомобіль, вироблений компанією, де я працюю, виїхав із Чикаго в західному напрямку зі швидкістю 60 миль^[6] за годину, задній диференціал заклинює, автомобіль розбивається, вибухає й згоряє разом з усіма всередині, то чи слід компанії відкликати цю модель з виробництва?

Треба взяти кількість уже проданих автомобілів (A), помножити на ймовірний відсоток аварій (B), а результат помножити на середню вартість позасудового врегулювання позовів (C).

A на B на C дорівнює X. Стільки нам коштуватиме, якщо ми не відкличемо модель з виробництва.

Якщо X більший за вартість відкликання, ми відкличемо модель і ніхто більше не постраждає.

Якщо X менший за вартість відкликання, ми відкликати модель не будемо.

Хоч куди б я летів, мене там чекатимуть обгорілі й покорчені рештки автомобіля. Я знаю, в яких шафах заховані всі наші скелети. Вважайте це запорукою, що мене не звільнять.

Гаєш час у готелі, їси в ресторані. Хоч куди б я летів, я заводжу крихітні знайомства з людьми, що сидять поруч мене, дорогою з Логану до Кріссі, з Кріссі до Віллов-Рану.

Працюю я координатором кампанії з відкликання товарів, кажу своєму одноразовому другові, що сидить біля мене, але прагну досягти успіху як посудомий.

Ти прокидаєшся в аеропорту О'Хара, знову.

Після першого разу Тайлер став тулити прутень абикуди. Зазвичай великим планом. Або ж набубнявілу кров'ю піхву, чотири яруси заввишки, здоровезну, як Великий каньйон, що з'являлася перед глядачами в ту мить, коли Попелюшка танцювала з принцом. Ніхто не скаржився. Люди їли й пили, як раніше, але вечір уже був інакшим. Їх нудило, вони плакали, самі не знаючи чому. Помітити Тайлерові витівки могла хіба що колібрі^[7].

Ти прокидаєшся в міжнародному аеропорту імені Джона Кеннеді.

У мить приземлення у мене всередині все тане й роздимається, коли колесо бухкає на посадкову смугу, але літак перехиляється й зависає, вагаючись, чи вирівнюватись йому, чи перекидатись. У цю мить ніщо не важить. Поглянь на зорі — і тебе нема. Твої речі в багажному відділенні не важать нічого. Ані несвіжий запах з рота. За вікнами — темрява, а турбінні двигуни ревуть на зворотних обертах. Під їхній рев салон літака хилиться під небезпечним кутом, і тобі вже ніколи більше не доведеться заповнювати звіт про витрачені у відрядженні кошти. На витрати, більші за двадцять п'ять доларів, потрібна квитанція. Тобі більше не доведеться турбуватися про зачіску.

Бух, і друге колесо вдаряє в асфальтобетон. Звучить стакато розстібання сотні застібок на пасках безпеки, і твій одноразовий друг, коло якого ти мало не помер, каже: — Сподіваюся, ви встигнете на наступний літак.

Еге ж, я також сподіваюся.

Стільки триває твоя мить. А далі життя відновлює свій плин.

І якимось чином, випадково, ми з Тайлером зустрілися.

Це був час відпустки.

Ти прокидаєшся в міжнародному аеропорту Лос-Анджелеса.

Знову.

Тайлера я зустрів на нудистському пляжі. Літо добігало кінця, і я задрімав. На голе й спітніле Тайлерове тіло поналипав пісок, мокре волосся пасмами спадало йому на обличчя.

Тайлер був тут довго перед тим, як ми зустрілися.

Він діставав з води нагнане хвилями колоддя й витягав його на берег. Потім Тайлер закопував його в мокрий пісок так, що стовбури заввишки майже з людину ставали півколом кілька дюймів^[8] один від одного. Коли я прокинувся, чотири колоди вже стояли, а Тайлер волік п'яту.

Він викопав яму біля одного кінця колоди, потім підійняв її за другий кінець, колода опустилася в яму і стала, трохи похилившись.

Ти прокидаєшся на пляжі.

Крім нас, на пляжі більше нікого не було.

Паличкою Тайлер накреслив на піску пряму лінію за кілька футів віддалік. Потім повернувся, випрямив колоду й притоптав землю навколо неї.

Це бачив тільки я.

Тайлер озвався до мене:

— Не знаєш часом, котра година?

Я завжди ношу годинник.

— Не знаєш часом, котра година?

Я запитав, де саме.

— Тут, — відказав Тайлер. — Тут і зараз.

Була шістнадцята година шість хвилин.

За якийсь час Тайлер, схрестивши ноги під собою, сів у тіні, яку відкидали колоди. Тайлер сидів кілька хвилин, потім підвівся, скупався, натягнув футболку та спортивні штани й намірився йти. Я мусив запитати.

Я мусив знати, що робив Тайлер, доки я спав.

Якби я міг прокинутися в іншому місці, в інший час, міг би я прокинутися іншою людиною?

Я запитав Тайлера, чи він часом не художник.

Тайлер стенив плечима й показав мені, що кожна колода була ширшою знизу. Він показав мені лінію, яку накреслив на піску, і пояснив, як за її допомогою виміряв тінь від кожної колоди.

Інколи ти прокидаєшся невідь-де і доводиться питати, де ти.

Тінь велетенської руки — ось що спорудив Тайлер. Лише зараз чотири пальці були довгими, як у Носферату^[9], а великий палець закоротким. Але Тайлер сказав, що рівно о пів на п'яту рука була досконалою. Протягом однієї хвилини велетенська тінь долоні була досконалою, і протягом однієї досконалої хвилини Тайлер сидів у тіні досконалості, створеної ним самим.

Ти прокидаєшся й опиняєшся ніде.

Хвилини досить, сказав Тайлер, задля неї треба чимало потрудитись, але хвилина досконалості варта витрачених зусиль. Одна мить — це все, чого взагалі можна очікувати від досконалості.

Ти прокидаєшся, і годі з тебе.

Його звали Тайлер Дьорден, він працював кіномеханіком у профспілці, ще працював офіціантом на бенкетах у готелі в середмісті, а ще дав мені свій номер телефону.

Ось так ми зустрілися.

4

Сьогодні ввечері на паразитах мозку всі постійні відвідувачі. Зустрічі в групі «Понад межами» завжди збирали чимало людей. Це Пітер. Це Альдо. Це Марсі.

Привіт.

Ми називаємося. Знайомтесь, це Марла Зінгер. Вона сьогодні вперше прийшла до нас.

Привіт, Марло!

У «Понад межами» ми починаємо з Обміну Новинами. У назві групи немає нічого про паразитів мозку. Ти ніколи не почувеш, щоб хтось бодай словом згадав про паразитів. Щоразу всім кращає. О, це завдяки новим лікам! Щоразу всі вже видужують. А втім, звідусіль прозирає мара п'ятиденного головного болю. Одна жінка втирає мимовільні сльози. У кожного є бейджик з його іменем. Уже рік ви бачитеся щовівторка ввечері, але коли до тебе підходять, щоб потиснути руку, люди опускають очі на твій бейджик.

Хіба ми зустрічалися раніше?

Ніхто ніколи не скаже слова «паразит», тільки «збудник».

Тут не кажуть «лікуватися», тільки «ходити на процедури».

Розповідаючи свої новини, один скаже, що збудник дістався його спинного мозку і тепер нараз йому відібрало ліву руку. Збудник, розповість хтось інший, висушив йому оболонку мозку і тепер мозок його не тримається щільно всередині черепа, призводячи до нападів судом.

Останнього разу, коли я був тут, жінка на ім'я Хлоя виголосила єдину добру новину, яку мала. Насилу звівшись на ноги, спираючись на дерев'яні бильця свого крісла, Хлоя сказала, що більше не почуває страху перед смертю.

Сьогодні ввечері, після знайомств і Обміну Новинами, невідома мені дівчина, на бейджику якої було ім'я Гленда, назвалася сестрою Хлої і сказала, що минулого вівторка о другій годині ночі Хлоя нарешті померла.

О, яка б це мала бути втіха. Два роки Хлоя плакала в моїх обіймах, а тепер вона мертва і рештки її в могилі, в урні, мавзолеї чи колумбарії. Черговий доказ того, що сьогодні ти собі щось думаєш, волочишся по цьому світу, а завтра ти — просто купка гною, харч для хробаків. Приголомшливе диво смерті! І це була б така втіха, коли б... о, коли б не вона.

Марла.

О, Марла знову дивиться на мене, саме на мене з-поміж усіх хворих на паразитів мозку.

Брехня.

Фальш.

Марла — фальшивка. Ти — фальшивка. Усі довкола, хто кривиться, сіпається від болю або катається з хрипом по підлозі, тим часом як на штанях у нього розростається темна мокра пляма, — усі вони лише добре вдають.

Медитація нікуди не заводить мене сьогодні. За кожною палацовою брамою, зеленою, помаранчевою, — Марла. За синьою брамою теж стоїть Марла. Брехня. У печері твариною сили виявляється Марла. Марла, що курить сигарету й зводить очі під лоба. Брехня. Чорне волосся й пухкі, як французькі подушки, губи. Фальш. Губи на дотик — як темна шкіра італійської канапи. Рятунку нема.

Хлоя була справжньою.

Хлоя виглядала, як скелет Джоні Мітчелл^[10], коли б його привести на вечірку, змусити всміхатись і бути напрочуд милим з усіма. Лишень уявіть собі: Хлоїн скелет завбільшки з комаху, такий відомий усім шанувальникам канадської співачки, біжить завулками й переходами її нутроців о другій годині ночі. Пульс перетворюється на сирену, що звідкілясь ізгори завиває: «Приготуватися до смерті за десять, дев'ять, вісім секунд. Смерть настане за сім, шість...»

Хлоя біжить уночі плутаниною власних вузьких вен і судин, що вибухають гарячою лімфою. Нерви, немов колючий дріт, виступають із тканини. Гнояки, схожі на гарячі білі перлини, набрякають довкола неї.

Згори лунає: «Приготуватися до евакуації кишківника^[11] за десять, дев'ять, вісім, сім...»

Приготуватися до евакуації душі за десять, дев'ять, вісім...

Хлоя брѳохає по коліна в рідині, яка витікла з її нирок, що вже відмовили.

Смерть настане за п'ять секунд.

Пять, чотири...

Чотири.

Довкола неї бризками розлітаються паразитичні організми, разками фарби чіпляючись на її серце.

Чотири, три.

Три, два.

По черзі підтягуючись руками, Хлоя видається покоцюрбленою поверхнею власної горлянки.

Смерть настане за три секунди, дві...

Крізь розтулений рот світить місяць.

Приготуватися випустити дух — негайно!

Евакуація.

Негайно!

Відокремлення душі від тіла.

Негайно!

Смерть настала.

Негайно!

О, це мала би бути така втіха: пригадувати теплий гамуз Хлоїних кісток у твоїх обіймах, тим часом як Хлоя вже нежива.

Та ба, на мене зирить Марла.

Медитуючи, я простягаю руки до моєї внутрішньої дитини, щоб обійняти її, але моя внутрішня дитина — Марла зі своєю цигаркою в роті. Кулі білого цілющого світла нема. Брехня. Чакр нема. Уявіть собі, як ваші чакри розкриваються, наче квіти, а в середині кожної спалахує сповільненим вибухом згусток теплого світла.

Брехня.

Мої чакри лишилися закритими.

Коли медитацію закінчено, усі потягаються, крутять головами й допомагають одне одному звестися на ноги, готуючись до терапевтичного фізичного контакту. Перед обіймами я роблю три кроки, щоби стати навпроти Марли, яка зводить очі й дивиться просто на мене, я ж роззираюся довкруги, чекаючи на сигнал.

Обіймімо ж, лунає сигнал, когось, хто коло вас.

Мої руки змикаються довкола Марли.

Сьогодні оберіть того, хто для вас є особливим.

Руки Марли — в одній цигарка — притиснуті до її стану.

Розкажіть цій людині, як ви почуваетесь.

У Марли немає раку яєчок. Марла не слабує на сухоти. Вона не помирає. Ну гаразд, якщо вірити тій мудрованій філософії укурених мудрагелів, ми всі помираємо. Але Марла не помирає так, як помирала Хлоя.

Лунає сигнал: звірте ваші думки.

То як, Марло, подобаються тобі помідори?

Звірте ваші найпотаємніші думки.

Забирайся звідсіля, Марло! Забирайся геть! Геть!

Ну ж бо, плач, якщо тобі треба плакати.

Марла пильно дивиться на мене. У неї карі очі. Мочки вух стяглися довкола проколів, кульчиків нема. Потріскані губи вкриті паморозню відмерлої шкіри.

Ну ж бо, плач.

— Ти теж не помираєш, — каже Марла.

Довкола нас, підпираючи одне одного, стоять і хлипають пари.

— Викажеш мене, — мовить Марла, — я викажу тебе.

Тоді можна поділитися, пропоную я. Марлі дістануться захворювання кісток, паразити мозку й сухоти. Я лишу собі рак яєчок, паразитів крові та психоорганічний синдром.

— А як щодо раку кишок? — питає Марла.

А дівчинка добре підготувалася.

Рак кишок можемо розділити. Вона ходитиме першої та третьої неділі щомісяця.

— Ні, — каже Марла. Вона не згодна, вона хоче все. Увесь рак, усіх паразитів. Марла замружує очі. Вона й не мріяла, що може почуватися так пречудово. Вона вперше відчула себе по-справжньому живою. Її шкіра стала чистішою. За все своє життя вона не бачила мертвої людини. Життя її було позбавлене сенсу, бо ж вона не мала з чим його порівняти. А тепер вона знає, що таке смерть. Вона бачить утрати, біль і страждання тих, хто при смерті. Вона бачить їхній плач і дроз, їхній жах і покуту. Тепер, коли вона знає, куди ми всі прямуємо, Марла насолоджується кожною миттю свого життя.

Ні, вона не полишить жодної групи.

— Назад, у ті часи, коли я не відчувала життя, я не хочу, — каже Марла. — Раніше, щоб почуватися добре й радіти хоча б тільки тому, що дихаю, я працювала в похоронному бюро. То й що з того, коли мені не вдалося знайти роботу за фахом?

Повертайся тоді до свого бюро, кажу я.

— Похорон не порівняти з цим, — каже Марла. — Похорон — це просто абстрактний ритуал. А тут ти переживаєш смерть по-справжньому.

Пари довкола нас витирають сльози, шморгають носами, плескають одне одного по спині й розмикають обійми.

Ми не можемо ходити разом, мовлю я до неї.

— То й не ходи.

Мені це потрібно.

— Ходи на похорони.

Усі вже розійшлися, стають колом і беруться за руки для завершальної молитви. Я відпускаю Марлу.

— Як довго ти сюди ходиш?

Завершальна молитва.

Два роки.

Мене беруть за руку. Марлу беруть за руку.

Зазвичай, коли починається моління, мені спирає дух. О, благослови нас! Благослови нас у гніві нашому й нашому страху!

— Два роки? — шепоче Марла, нахилиючи голову.

О, спаси і вбережи нас!

Усі, хто міг помітити, що я ходжу сюди вже два роки, або померли, або видужали й більше сюди не поверталися.

Поможи нам, допоможи нам.

— Гаразд, — каже Марла, — гаразд, гаразд, можеш лишити собі рак яєчок.

Великий Боб, велетенська бодня сала, схилився наді мною й плаче. Дякую.

Вкажи нам шлях і даруй нам спокій.

— Нема за що.

Ось так я зустрів Марлу.

5

Хлопчина зі служби безпеки все мені пояснив.

Вантажники можуть не звертати уваги на валізу, в якій щось цокає. Цей хлопчина називав вантажників кидачами. Сучасні бомби не цокають. Але якщо валіза вібрує, вантажники — «кидачі» — мають викликати поліцію.

Жити з Тайлером я став саме через те, що більшість авіакомпаній мають такі правила щодо валіз, які вібрують.

Повертаючись із аеропорту імені Даллеса, я мав одну валізу, де складено було все. Коли багато подорожуєш, то зрештою дізнаєшся, які речі тобі потрібні, і щоразу до валізи пакуєш те саме. Шість білих сорочок. Дві пари чорних штанів. Мінімум, потрібний для виживання.

Дорожній будильник.

Бритву на акумуляторах.

Зубну щітку.

Шість пар спіднього.

Шість пар чорних шкарпеток.

Як розповів хлопець зі служби безпеки, коли мою валізу вантажили в аеропорту імені Даллеса, вона завібрувала, тож поліція зняла її з рейсу. У тій валізі було все. Розчин до контактних лінз. Червона в блакитні смужки краватка. Блакитна в червоні смужки краватка. Смужки такі, як на військових краватках, а не на клубних. Ще одна повністю червона краватка.

Список усіх цих речей висів у мене вдома на дверях спальні.

Моя квартира була на п'ятнадцятому поверсі висотки-кондомініуму^[12], такої собі багатошухлядної шафи для вдів та молодих спеціалістів. Рекламний буклет обіцяв фут бетону між мною і ввімкненим телевизором або колонками сусіда згори, знизу чи збоку. Фут бетону й систему кондиціонування повітря, але вікна відчинити не можна було, тож усі тисяча сімсот герметично закоркованих квадратних футів тхнули продуктами твого останнього куховаріння або останнього походу до вбиральні. І ця незручність не

компенсувалася підлогою з кленового дерева й перемикачами регульованого освітлення.

А, так, ще ж була обробна стільниця на кухні й рейкові світильники низької напруги.

І все ж фут бетону — важлива річ на випадок, коли в слуховому апараті сусідки сідають батарейки й вона мусить дивитися своєю телевікторину на всю гучність. Або ж коли вулканічний вибух палаючого газу й уламків, що колись були меблями у вітальні і твоїми особистими речами, виносить твої панорамні вікна й бурхає вогнем униз, лишаючи в кручі будівлі замість твоєї квартири — лише твоєї — випатрану обвуглену бетонну діру.

Таке трапляється.

Знищено було все, навіть сервіз із видувного зеленого скла ручної роботи з крихтливими бульбашками й піщинками — ганджем, який доводив, що посуд справді виготовлено чесними, щирими й працьовитими тубільцями, корінними жителями бозна-яких країв. Так ось, навіть цей сервіз викинуло вибухом із квартири. Уявіть лишень, як величезні фіранки вилітають з вікна, а палючий вітер роздирає їх на клапті.

З висоти п'ятнадцятого поверху весь цей мотлох падає на місто вогняним градом, осипаючись на всі машини навкруги.

Я тим часом сплю в салоні літака, що мчить на захід зі швидкістю 0,83 Маха^[13], або ж 455 миль за годину, справжньою повітряною швидкістю, а ФБР на порожній злітно-посадковій смузі аеропорту імені Даллеса шукає бомбу в моїй валізі. Дев'ять разів з десяти, каже хлопець зі служби безпеки, вібрує електробритва, що й сталося в моєму випадку. А ще трапляються вібратори.

Усе це розповідав мені той хлопчина зі служби безпеки, коли, прибувши до аеропорту й не отримавши багажу, я чекав на таксі, щоби приїхати додому й побачити на тротуарі свої пошматовані фланелеві простирадла.

Уяви, каже хлопець зі служби безпеки, як воно — розповідати людині, яка прилетіла до аеропорту, що її багаж затримано на Східному узбережжі через вібратор. Часом трапляється навіть, що власник валізи — чоловік. Авіакомпанії забороняють говорити в таких випадках про належність вібратора. Присвійних займенників уживати не можна.

Просто вібратор.

Ніколи не кажи «ваш вібратор».

Ніколи-ніколи не кажи: «Ваш вібратор випадково ввімкнувся».

Відбулася самоактивація вібратора, що спричинила надзвичайну ситуацію, через яку ваш багаж довелося затримати.

Падав дощ, коли я прокинувся, підлітаючи до аеропорту Степлтон, де мав пересадку.

Падав дощ, коли я прокинувся, підлітаючи нарешті додому.

Гучномовець попросив нас скористатися, коли наша ласка, можливістю перевірити, чи ми не забули ніяких особистих речей. А потім гучномовець назвав моє ім'я. Чи не буду я такий ласкавий переговорити з представником авіакомпанії, який чекає на мене коло виходу?

Я перевірив годинник на три години назад, але все одно було по півночі.

Коло виходу на мене чекав представник компанії. Хлопець зі служби безпеки теж там був, щоб повідомити: «Ге-ге, через електробритву багаж, зареєстрований на вас, лишився в аеропорту Даллеса». Цей хлопчина назвав вантажників багажу «кидачами». Потім він їх назвав «траперями». Могло бути й гірше, сказав цей хлопчина, принаймні це не вібратор. Відтак, може, через нашу чоловічу компанію і першу ночі на годиннику, а може, через бажання мене підбадьорити, він повідав мені, як вони поміж себе називають стюардес — «космічні офіціантки». Або «повітряні підстилки». Здавалося, ніби хлопець одягнений в однострій пілота: біла сорочка з невеликими еполетами та блакитна краватка. Валізу мою оглянули, сказав він, і завтра вона прибуде.

Хлопчина записав моє ім'я, адресу й номер телефону, а тоді спитався, чи знаю я різницю між презервативом і кабіною пілотів.

— Два хуї в один презерватив не залізуть, — сказав він.

Я заплатив за таксі додому останню десятку.

Чимало розпитувала мене й місцева поліція.

Моя електробритва — не бомба — досі була за три часові пояси від мене.

Щось, що було справжньою бомбою, і то потужною, розтрощило мої мудровані кавові столики «Ньюрунда» у формі лимонно-зеленого

іня й помаранчевого яня, які разом утворювали круг. Тепер від них лишилися самі скалки.

Тепер мій комплект м'яких меблів «Гапаранда» з помаранчевими накривалами дизайну Еріки Пеккарі перетворився на мотлох.

Не один я був невідьником інстинкту, що змушує нас облаштовувати свої гнізда. Я знаю багатьох людей, які раніше сиділи у вбиральні, переглядаючи порнографію, а тепер сидять і гортають меблевий каталог ІКЕА.

У кожного з нас є таке саме крісло «Йоганнесгов» у такі самі зелені смужки. Моє, охоплене полум'ям, упало з висоти п'ятнадцятого поверху просто у фонтан.

У кожного з нас є такі самі світильники «Ріслампа-Гар», зроблені з дроту й екологічно безпечного небіленого паперу. Мої перетворилися на конфеті.

Усе через сидіння у вбиральні.

Набір ножів «Ель». Із неіржавкої сталі. Можна мити в посудомийній машині.

Дзигар фірми «Вільд» із поцинкованої сталі. О, хіба ж міг я прожити без нього?

Стелаж «Кліпськ». О так!

Коробки на капелюхи фірми «Гемліг». Авжеж.

Вулицю попід моїми вікнами було встелено блискучими уламками цього всього.

Комплект укривал «Моммала». Дизайну Томаса Харіли, в наявності такі забарвлення: Орхідея.

Фуксія.

Кобальт.

Чорне дерево.

Чорний бурштин.

Ясна шкаралупа або верес.

Я витратив усе своє життя, щоб заробити на весь цей непотріб.

Мій журнальний столик «Кейлікс» із лаковим покриттям, що майже не потребує догляду.

Мої три вкладні столики «Стег».

Ось ти купляєш меблі. Переконуюєш себе, що, крім цієї канапи, тобі в житті більше нічого не треба. Купляєш канапу, і потім кілька років ти задоволений: хай що б тобі не вдавалось, але принаймні за канапу

можна бути спокійним. Потім купляєш гарний набір посуду. Потім ідеальне ліжко. Фіранки. Килим.

А потім ти опиняєшся в пастці свого любого гніздечка, і речі, якими колись володів ти, тепер володіють тобою.

І так триває, доки одного разу ти не повертаєшся додому з аеропорту.

Із тіні виступить швейцар і повідомить, що стався нещасний випадок. Поліція вже була тут, багато розпитувала.

Вони гадають, що це може бути через газ. Можливо, згас запальник у печі або якась конфорка лишилася ввімкнутою. Стався витік газу, газ збирався під стелею, газ наповнював кімнати від низу аж до верху. Квартира мала тисячу сімсот квадратних футів, високі стелі. Газ, либонь, витікав не один день, доки не заповнив її всю. А коли заповнив ущерть усі кімнати, у компресорі знизу холодильника клацнуло.

Вибухнуло.

Панорамні вікна з алюмінієвими рамами вилітають геть, канапи, світильники, посуд, білизна — все займається полум'ям. Горять щорічні шкільні альбоми, свідоцтва, дипломи, телефон. Наче спалах на Сонці, з вікна п'ятнадцятого поверху вихоплюється вибух.

О, тільки не холодильник! Я назбирав повні полиці всіляких гатунків гірчиці: меленої на жорнах, традиційної англійської, яку подають у пабах. У мене було чотирнадцять різноманітних знежирених заправ до салатів і сім сортів каперсів.

Авжеж, авжеж, маєте рацію — повна хата приправ, а справжньої їжі катма.

Швейцар висякався, і в хустинку опустилося щось із лунким звуком, немов кетчер^[14] зловив у рукавичку потужну подачу.

Можна піднятися на п'ятнадцятий поверх, сказав швейцар, але всередину заходити не вільно. Поліція заборонила. Вони розпитували, чи немає в мене часом колишньої дівчини, яка схотіла б таке вчинити, або недоброзичливця, у якого є доступ до динаміту.

— Нема чого й ходити нагору, — сказав швейцар. — Окрім голих стін, там нічого не лишилося.

Поліція не відкидає версії зумисного підпалу. Газом не тхнуло. Швейцар моргає мені бровою. Цей тип тільки те й робив, що весь час залицявся до покоївок і няньок, які працювали в апартаментах на горішньому поверсі, а після роботи сиділи у вестибюлі, чекаючи, доки

по них приїдуть. Щовечора, протягом усіх трьох років, що я мешкав тут, він сидів і читав журнал із детективними історіями, а я тим часом, навантажений торбами й пакунками, силкуюся відчинити вхідні двері й зайти досередини.

Швейцар мигає бровою й розповідає, як дехто їде в далеку подорож, а вдома лишає свічку, довгу-предовгу, що горить у великій калюжі бензину. Таке вичворяють ті, хто має фінансові труднощі. Хто хоче виборсатися з боргів.

Я спитав, чи можна подзвонити з телефону у вестибюлі.

— Чимало молодих людей прагнуть вразити світ і накуповують забагато речей, — сказав швейцар.

Я набрав Тайлера.

Телефон задзвонив у домі Тайлера, який він винаймав на вулиці Паперовій.

О Тайлере, визволи мене, будь ласка!

І телефон дзвонить.

Швейцар схиляється над моїм плечем і каже:

— Багато молодих самі не знають, чого насправді хочуть.

О Тайлере, вирятуй мене, будь ласка!

І телефон дзвонить.

— Молодь... вони гадають, що зможуть проковтнути весь світ.

Визволи мене від шведських меблів.

Визволи мене від високохудожніх витворів мистецтва.

І телефон дзвонить, і Тайлер відповідає.

— Коли не знаєш, чого хочеш, — каже швейцар, — отримуваш купу того, чого не хочеш.

Нехай я ніколи не буду завершеним.

Нехай я ніколи не буду задоволеним.

Нехай я ніколи не буду досконалим.

Визволи мене, Тайлере, від досконалості.

Ми домовляємося зустрітися в барі.

Швейцар запитав номер телефону, за яким поліція може зв'язатися зі мною. Дощ не припинився. Мій «ауді» був на стоянці, ось тільки вітрове скло його прошив галогеновий торшер «Дакапо».

Ми з Тайлером зустрілися, випили чимало пива, і Тайлер сказав: гаразд, я можу перебути в нього, якщо зроблю йому одну послугу.

Моя валіза прибуде наступного дня, з необхідним мінімумом: шістьма сорочками, шістьма парами спіднього.

А тоді, коли ми сиділи п'яні в барі, де ніхто нас не бачив і ніхто на нас не зважав, я запитав Тайлера, яку послугу він хоче від мене.

Тайлер сказав:

— Я хочу, щоб ти щосили вдарив мене.

6

На другому слайді моєї презентації для «Майкрософту» я відчуваю в роті кров, і мені доводиться її ковтати. Мій начальник не знає матеріалу, але він не дозволить мені демонструвати презентацію з синцем під оком і спухлою від накладених усередині швів щокою. Шви розійшлись, і я намагаю їх язиком. Уявіть собі сплутану волосін на березі. У моїй уяві малюються чорні шви на кастрованому псові, і я далі ковтаю кров. Начальник проводить презентацію за написаними мною підказками, а я керую проектором у темному кутку кімнати.

Мої губи липкі від крові, яку я намагаюся злизати. А коли ввімкнеться світло, я обернуся до консультантів з «Майкрософту», Еллен, Волтера, Норберта й Лінди, і скажу: дякую за увагу, — а мій рот блищатиме кров'ю, що просякатиме крізь щілини між зубами.

Можна проковтнути близько пінти^[15] власної крові, перш ніж тебе знудить.

Завтра бійцівський клуб, і я нізащо не пропущу його.

Перед презентацією Волтер з «Майкрософту», засмаглий, як картопляні чіпси на барбекю, усміхається так, наче його щелепа, схожа на ківш екскаватора, — це знаряддя маркетингу. Волтер простягає мені руку, на якій зблискує перстень із печаткою, і мої пальці тонуть у його гладенькій, пухкій долоні. Він каже:

— Страшно подумати, що сталося з тим, з ким ви билися.

Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Я кажу Волтерові, що впав.

Зробив це сам собі.

Перед презентацією, коли я сиджу навпроти свого начальника й пояснюю йому, коли який іде слайд і коли я показуватиму відео, начальник питає мене:

— У які халепи ти вплутуєшся кожних вихідних?

Я просто не хочу помирати красунчиком без жодного шраму, кажу я. Вродливе, пещене тіло тепер уже ні до чого. Лишень погляньте на

всі ці машини, цілковито незаймані, так наче щойно з виставкової зали 1955 року. Я завжди вважав, що то цілковитий непотріб.

Друге правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Може статися, за обідом до твого столика підійде офіціант із чорними, як у панди, плямами під очима. І ти згадуєш, що бачив його в минулі вихідні на зустрічі бійцівського клубу, коли здоровезний, як гора, складовий вантажник притиснув йому голову коліном до бетону підлоги й раз у раз гатив кулаками по офіціантовому перенісся з глухим, щільним звуком, який чути було навіть серед викриків натовпу, аж доки офіціант не спромігся набрати в легені повітря й, відплювуючи кров, прохрипіти «досить».

Ти нічого не кажеш, тому що бійцівський клуб починається, коли його члени збираються, і закінчується, коли вони розходяться. Поза тим його не існує.

Ти зустрічаєш парубійка, який працює в копіювальному центрі. Ти бачив його місяць тому. Цей парубійко забував підшивати замовлення пробивачем чи класти кольорові перекладки між різними стосами копій, але протягом десяти хвилин він був богом, коли вибивав дух із удвічі більшого консультанта по роботі з клієнтами, а потім повалив його й гамселив, доки той не знепритомнів і хлопчина мусив припинити. Це третє правило бійцівського клубу: коли хтось каже «досить» або непритомніє — хай навіть тільки вдає, що непритомніє, — бій завершено. Щоразу, коли ти бачиш цього парубійка, ти не можеш сказати йому, як чудово він бився.

Битися лише сам на сам. Один бій на раз. Битися без взуття й голими по пояс. Бій триває стільки, скільки потрібно. Це решта правил бійцівського клубу.

У бійцівському клубі ми всі не ті, хто в реальному житті. Навіть якщо ти скажеш парубійкові з копії-центру, як чудово він бився, ти говоритимеш до іншої людини.

У бійцівському клубі я — не та людина, яку знає мій начальник.

Після вечора, проведеного в бійцівському клубі, у реальному світі все здається неначе в приглушених тонах. Тебе ніщо не може роздратувати. Твоє слово — закон, і, якщо інші порушують цей закон або ставлять його під сумнів, навіть це не дратує тебе.

У реальному світі я — координатор кампанії з відкликання товарів, який, вбраний у сорочку з краваткою, сидить у темному кутку кімнати, ковтає свою кров і міняє на екрані заголовки й слайди, тим часом як мій начальник розповідає консультантам з «Майкрософту», чому для піктограми він обрав саме цей відтінок, блідо-волошковий.

Перша сутичка бійцівського клубу була між мною і Тайлером.

Раніше, коли я повертався додому злий, усвідомлюючи, що моє життя не йде згідно з моїм власним п'ятилітнім планом, я вдовольнявся тим, що прибирав свою кімнату чи відлагоджував машину. Одного дня я помер би без жодного шраму і лишив би після себе дуже гарні квартиру й машину. Дуже-дуже гарні, доки їх не вкриє пил або не занедбає наступний власник. Нема нічого непорушного. Навіть «Мона Ліза» розпадається на порошок. Відтоді як почався бійцівський клуб, у мене в роті хитається половина зубів.

Можливо, річ не в самовдосконаленні.

Тайлер ніколи не бачив свого батька.

Можливо, річ у самознищенні.

Ми з Тайлером далі ходимо до бійцівського клубу разом. Зустрічі тепер відбуваються щосуботи ввечері в підвалі бару, після того як бар зачиняється, і приходить чимраз більше люду.

Тайлер стає під світлом єдиної лампочки, що висить посередині темного підвалу з бетонними стінами, і він бачить у темряві мерехтливі вогники відбитого в сотні пар очей світла. Спершу Тайлер горлає:

— Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

— Друге правило бійцівського клубу, — горлає Тайлер, — не говорити про бійцівський клуб.

Зі мною батько був до шести років, та я однаково не пам'ятаю нічого. Батько приблизно кожні шість років заводиться собі нову сім'ю в новому місті. Схоже, він гадає, що сім'я — це щось на кшталт розгалуженої торговельної мережі.

У бійцівському клубі ви побачите покоління чоловіків, вихованих жінками.

Тайлер стоїть під світлом єдиної лампочки в чорноті підвалу, повного чоловіків, у час по півночі й виголошує решту правил: битися

сам на сам, один бій на раз, без взуття й голими по пояс, бої тривають стільки, скільки потрібно.

— І сьоме правило, — горлає Тайлер, — якщо ти вперше в бійцівському клубі, ти мусиш битися.

Бійцівський клуб не порівняти з футболом у телевізорі. Там ти бачиш гурт незнайомих тобі чоловіків, які на іншому кінці світу зчіпляються одне з одним. Супутникова трансляція з двохвилинною затримкою, що кожні десять хвилин переривається рекламою пива або заставкою телеканалу. Після того як ти був у бійцівському клубі, дивитися американський футбол — це те саме, що дивитися порнографію, коли можна мати прекрасний секс.

Бійцівський клуб спонукає тебе відвідувати тренажерний зал, коротко стригти волосся та обтинати нігті. У залах, до яких ти ходиш, повно тих, хто хоче виглядати як чоловік, так наче, чоловік ти чи ні, визначатиме скульптор або фотограф-рекламіст.

Як каже Тайлер, накачаний вигляд має навіть повітряна кулька.

Мій батько ніколи не ходив до коледжу, тож було страшенно важливо, щоб туди ходив я. Закінчивши коледж, я зателефонував йому по міжміському і спитався, що далі.

Батько не знав.

Коли мені виповнилося двадцять п'ять і я влаштувався на роботу, знову міжміський, і знову я запитав, що далі. Батько не знав, тож сказав одружуватися.

Я хлопець, якому тридцять років, і я не певен, що інша жінка — це відповідь на всі мої запитання.

У бійцівському клубі йдеться не про слова. Декотрі мусять битися щотижня. Цього тижня Тайлер пустив до підвалу тільки перших п'ятдесятьох. Решті — зась.

Минулого тижня я обрав собі супротивника, і ми стали до бою. Либонь, у хлопця був тяжкий тиждень. Він заламав мені руки за спину подвійним нельсоном і товк головою об бетонну підлогу, аж доки зуб не прохромив наскрізь мені щоку, око спухло так, що вже й не розтулялось, а обличчя було заюшене кров'ю. Я сказав «досить», а коли підвівся й глянув униз, побачив на підлозі кривавий відтиск половини свого обличчя.

Тайлер стояв поруч, і ми разом дивилися на слід мого рота у формі великої О, забризканий довкола кров'ю, і на вузесенький проріз мого

ока, що позирало на нас із підлоги. Тайлер каже:

— Круто!

Я тисну своєму супротивникові руку. Славний бій, кажу.

А той у відповідь:

— Повторимо за тиждень?

Попри набряки на обличчі я силкуюсь усміхнутися. Поглянь на мене, кажу я. За місяць, не раніше.

Ніде життя не є таким справжнім, як у бійцівському клубі. Коли під світлом єдиної лампочки лишаєтесь тільки ти і той, другий, оточені зусібіч юрбою, що дивиться на вас. У бійцівському клубі не йдеться про те, хто виграє чи програє. У бійцівському клубі не йдеться про слова. Ось до клубу вперше приходять хлопчина, і ти бачиш, що його дупа — м'якушка білого хліба. Коли цього самого хлопця ти зустрічаєш за півроку, він — наче витесаний з дуба. Тепер цей хлопчина не вагатиметься, коли йому доведеться вирішувати свої проблеми самому. Як і в тренажерному залі, у бійцівському клубі чути кректання й галас, але тут не йдеться про те, щоб мати гарний вигляд. Тут істерично репетують бозна-якими мовами, наче в церкві, а коли прокидаєшся в неділю вдень, то відчуваєшся спасеним.

Після мого останнього бою хлопець, із яким я бився, витирав шваброю кров з підлоги, а я тим часом телефонував до страхової компанії, щоби попередньо погодити мій візит до пункту травматології. Тайлер каже в лікарні, що я впав.

Часом Тайлер говорить замість мене.

Я зробив це сам собі.

Надворі сходило сонце.

Ти не говориш про бійцівський клуб, тому що бійцівський клуб не існує, окрім як протягом п'яти годин від другої ночі до сьомої ранку в неділю.

Коли ми, Тайлер і я, вигадали бійцівський клуб, жоден із нас доти не бився. А якщо ти ніколи не бився, тобі цікаво. Тобі цікаво, чи дуже болить, коли тебе б'ють, цікаво, що ти здатний зробити іншому. Я був першим, кого Тайлер наважився спитати. Ми обидва були п'яні, в барі ніхто на нас не зважав, тож Тайлер сказав:

— Я хочу, щоб ти зробив мені одну послугу. Я хочу, щоб ти щосили вдарив мене.

Я відмовлявся, але Тайлер пояснив мені все. Про те, що він не хоче помирати без жодного шраму, про те, що йому набридло лише дивитись, як б'ються професіонали, і він хоче більше дізнатися про себе.

Він розповів мені про самознищення.

На той час моє життя здавалося мені цілковито довершеним, а іноді, можливо, потрібно зруйнувати все, щоб зробитися кращим.

Я роззирнувся довкола і сказав: гаразд. Гаразд, кажу я, але надворі, на стоянці.

Тож ми вийшли з бару, і я спитав Тайлера, куди його вдарити, в обличчя чи в живіт.

Тайлер сказав:

— Бий зненацька.

Я сказав, що ніколи нікого не бив.

Тайлер сказав:

— То знавісній, друже.

Я сказав, заплющ очі.

Тайлер сказав:

— Ні.

Я глибоко вдихнув і навідліг зацідив кулаком Тайлерові в щелепу, як справжній ковбой у фільмі. Так кожен новачок у бійцівському клубі робить. Кулак мій ковзнув Тайлерові по шиї.

Чорт, сказав я, це не рахується. Ану ще раз спробую.

Тайлер сказав:

— Ще й як рахується, — і, наче боксерська рукавичка на пружині, як у мультиках, які показують у суботу вранці, бах! — ударив мене просто в груди. Я впав на чийось машину. Ми стояли обидва мовчки: Тайлер, потираючи шию, я, притискаючи руку до грудей, — і обидва усвідомлювали, що ми досягли чогось, де ніколи не бували, і, подібно до кота з мишею у мультфільмах, живі й хочемо дізнатись, як далеко можемо зайти й лишитися живими.

Тайлер сказав:

— Круто.

Удар мене ще, сказав я.

Тайлер сказав:

— Ні, бий ти.

Тож я вдарив, по-дівчачому широко розмахнувшись, і поцілив Тайлерові під вухо. Тайлер відштовхнув мене і вгativ ногою в живіт. Далі вже йшлося не про слова. Але бар уже зачинився, люди виходили з нього, ставали довкола нас на паркінгу й горланили.

Хай там що зрозумів Тайлер, а я нарешті усвідомив, що здатний дати раду всім негараздам у цьому світі: хімчистці, яка повертає мені речі з повідриваними гудзиками; банкові, який стверджує, що я перевищив кредит на сотні й сотні доларів; своїй роботі й начальнику, котрий залазить до мене в комп'ютер і бавиться собі з виконавчими командами DOS. І Марлі Зінгер, яка вкрала в мене групи підтримки.

Коли бійку було завершено, жодну з проблем вирішено не було, але й жодна проблема не важила.

Ця наша перша бійка сталася в неділю ввечері. Тайлер не голився від п'ятниці, тож я подер собі до крові кісточки пальців об його відрослу за вихідні щетину. Лежачи горілиць на паркінгу, ми дивились на єдину зорю, що прозирала крізь світло вуличних ліхтарів, і я спитав Тайлера, з чим він бився.

Тайлер сказав, що зі своїм батьком.

Можливо, нам не потрібен батько, щоб довершити себе. У бійцівському клубі особа твого супротивника не має ваги. Ти б'єшся, щоб битися. Не можна говорити про бійцівський клуб, проте ми говорили, і протягом кількох наступних тижнів, після того як зачинявся бар, на стоянці збиралися хлопці. А коли похолоднішало, інший бар пустив нас до свого підвалу, де ми й збираємося тепер.

Коли збирається бійцівський клуб, Тайлер виголошує правила, які ми з ним узгодили.

— Більшість із вас, — горлає Тарлер у конусі світла посередині підвалу, повного людей, — більшість із вас тут тому, що хтось порушив правило. Хтось розповів вам про бійцівський клуб.

Тайлер каже:

— Що ж, вам краще припинити патякати, або шукайте собі якийсь інший бійцівський клуб. Бо наступного тижня, коли ви прийдете сюди, ви будете записуватись. І тільки перші п'ятдесят, які запишуться, потраплять до клубу. Якщо ви потрапляєте сюди, ви відразу ж стаєте до бою. Якщо ви хочете битись. Якщо не хочете, є багато таких, які хочуть. Тож, можливо, вам краще просто залишитися вдома.

— Якщо ти вперше в бійцівському клубі, — горлає Тайлер, — ти мушиш битися.

Більшість приходять до бійцівського клубу, тому що бояться стати до бою з чимось у своєму житті. Після кількох бійок вони бояться куди менше.

Багато людей, які згодом стали найкращими друзями, зустрілися вперше в бійцівському клубі. Я ходжу на зустрічі, конференції і бачу обличчя бухгалтерів, адвокатів, менеджерів нижчої ланки зі звернутими набік носами, що, немов баклажани, прозирають з-під накладених пов'язок, або з двома-трьома швами попід очима, або з шинованими щелепами. Це спокійні молодики, що слухають і чекають, доки настане час вирішувати.

Ми вітаємось один з одним кивком голови.

Потім начальник питає, звідки в мене так багато знайомих серед цих людей.

Начальник каже, що в бізнесі лишається дедалі менше джентльменів і дедалі більше пройдисвітів.

Презентація триває.

Волтер з «Майкрософту» перехоплює мій погляд. Це молодий парубок із рівними зубами й чистою шкірою, із роботою — мрією всіх випускників. Ти знаєш, що через свою молодість він не міг брати участі ні в якій війні. Батьки його розлучились, а як ні, то однаково батька вдома він не бачив. І ось він дивиться на моє обличчя, половина якого чисто виголена, а друга половина — зловісний синець, що ховається в темряві. На моїх губах блищить кров. І, можливо, Волтер думає про вегетаріанську гулянку, на якій він був у минулі вихідні і яка не завдала шкоди жодній тваринці, або про озоновий шар Землі, або про нагальну потребу припинити жорстоке випробовування продукції на тваринах, але це навряд.

Одного ранку я знаходжу використаний презерватив, що дохлюю медузою плаває в унітазі.

Ось так Тайлер зустрів Марлу.

Я встаю відлити, і просто серед такого собі наскельного живопису іржею в унітазі бачу оце. Цікаво, про що думають сперматозоїди?

«Що це?»

«Що це таке, склепіння піхви?»

Що тут узагалі відбувається?

Цілісіньку ніч мені снилося, що я граю Марлу Зінгер. Марлу Зінгер, що курить цигарку. Марлу Зінгер, що зводить очі під лоба. Я прокидаюся сам у своєму ліжку, а двері до Тайлерової кімнати зачинені. Двері до Тайлерової кімнати ніколи не бувають зачинені. Усю ніч ішов дощ. Дощечки гонтової покрівлі пожолобилися, покорчилися і повідставали, вода протікає на горище, збирається над тинькованою стелею і прокапує крізь дрібні щілини.

Коли дощить, нам доводиться викручувати запобіжники. Світло ніхто не вмикає. У будинку, що його винаймає Тайлер, — три поверхи та підвал. Ми запалюємо свічки й ходимо з ними. Будинок має комори, засклену спальну веранду й вітражні вікна на сходових майданчиках. У вітальні коло еркерних вікон стоять фотелі. Різьблений плінтус-багет вісімнадцять дюймів заввишки вкрито лаком.

Дощ просякає всюди. Усе дерево в будинку набрякає і зсихається, а цвяхи, якими прибите все дерев'яне: підлога, плінтус, віконна лиштва, — цвяхи витягуються й іржавіють.

Звідусіль стирчать іржаві цвяхи, на які запросто наступити чи обдерти об них лікоть, а на сім спалень лиш одна вбиральня, у якій я й знаходжу використаний презерватив.

Будинок чекає чогось: чи то зміни плану забудови, чи то підтвердження заповіту — а відтак його буде знесено. Я спитав Тайлера, як довго він тут мешкає. Тайлер відказав: місяця півтора. Власник, який жив тут за царя Гороха, назбирав цілі стоси журналів «National Geographic» і «Reader's Digest». Величезні хисткі стоси

журналів, що ставали вищими після кожного дощу. Тайлер каже, останній винаймач видирав глянцевої сторінки, щоб скласти з них пакетики на кокаїн. Замка у входних дверях нема, відтоді як поліція чи, може, хто інший висадив їх ногою. Стіни ідальні обклеєні дев'ятьма шарами здутих шпалер: квіточки під смужечками, смужечки під квіточками, квіточки під пташечками, пташечки під натуральними волокнистими шпалерами.

Сусідів у нас небагато: закрита ремонтно-механічна майстерня, а навпроти — речовий склад завдовжки в цілий квартал. Усередині будинку також є шафа на одяг із семифутовими валками, на які можна намотувати дамастові скатертини, щоб ті не пожмакалися. Ще є шафа на хутрянну одіж, з охолодженням і оббита кедровою деревиною. Кахлі у ванній кімнаті розписані малесенькими квіточками — не кожна весільна порцеляна може похизуватися таким гарним візерунком. А в туалеті плаває використаний презерватив.

Я живу з Тайлером уже близько місяця.

Тайлер виходить снідати зі слідами поцілунків — засмоктами на шиї та грудях, а я проглядаю старий номер «Reader's Digest». Цей будинок — просто чудове місце для торгівців наркотиками. Сусідів нема. На Паперовій вулиці взагалі більше нічого нема, крім складів і паперової фабрики. Із труб папірні смердять пердінням, а від помаранчевих пірамід тирси довкола неї тхне, як від клітки з хом'ячками. Ідеальне місце для торгівлі наркотиками, бо вдень Паперовою вулицею проїжджає сила-силенна вантажівок, а от уночі, окрім мене з Тайлером, на півмилі довкола нікого нема.

У підвалі я знайшов не один стос «Reader's Digest», і тепер у кожній кімнаті громадиться купка цих журналів.

«Життя в цих Сполучених Штатах».

«Сміх — найліпші ліки».

Стоси журналів — чи не єдині наші меблі.

У найстаріших номерах є кілька статей, де людські органи говорять про себе від першої особи:

— Я — Матка Джейн.

— Я — Простата Джо.

Без жартів. Тайлер сідає за стіл — на голому торсі червоніють засмокоти — і заводить теревені, як він учора ввечері познайомився з Марлою Зінгер і як вони мали секс.

Чуючи це, я весь перетворююся на Жовчний Міхур Джо. Це все сталося через мене. Часом ти щось робиш і пошиваєшся в дурні. А часом чогось не робиш і теж пошиваєшся в дурні.

Учора ввечері я зателефонував Марлі. Ми домовилися, що коли я хочу йти на групу підтримки, я телефоную їй і питаю, чи вона не планує йти. Учора була меланома, а я почувався трохи не в гуморі.

Марла мешкає в готелі «Ріджент». Цей готель — тільки й того, що купа червонуватої цегли, зліпленої шмарклями, де всі матраци в ковзких пластикових чохлах, що не знімаються: так багато людей приходять сюди помирати. Сядеш на будь-яке ліжко трохи не так, і посунешся разом із простирадлами й укривалом просто на підлогу.

Я зателефонував Марлі до готелю «Ріджент», щоб дізнатися, чи йде вона на меланому.

Голос Марли — немов у сповільненому записі. Це, напевне, самогубство «не насправді», сказала Марла, це, мабуть, один із тих випадків, коли хочеться, щоб тебе хтось порятував, але так сталося, що вона випила забагато снодійного.

Уявіть лишень: поїхати до готелю «Ріджент», щоб побачити там Марлу, яка кидається по своїй обідраній кімнаті, повторюючи: «Я помираю. Помираю. Я помираю. Помираю. По-ми-ра-ю. Помираю».

Це може затягтися не на одну годину.

То вона сьогодні нікуди не збирається, еге ж?

Вона сьогодні збирається помирати по-справжньому, відказала Марла. І мені треба поквапитися, якщо я хочу на це подивитися.

Та ні, дякую, сказав я, у мене були інші плани.

Не біда, сказала Марла, померти можна й перед увімкненим телевізором. Було б тільки що там дивитися сьогодні.

І я втік на меланому. Додому повернувся рано. Заснув.

І ось наступного дня за сніданком Тайлер, увесь у засмоктах, розповідає, що Марла — якась схибнута сучка, але це йому в ній і подобається.

Учора ввечері, після меланоми, я прийшов додому, ліг у ліжко й заснув. Мені снилося, що я все граю, і граю, і граю Марлу Зінгер.

А сьогодні вранці, слухаючи Тайлера, я вдаю, що читаю «Reader's Digest». Схибнута сучка. Еге ж, кому, як не мені, про це знати. «Reader's Digest». «Гумор в однострої».

Я — Розлючена Жовчна Протока Джо.

Такого, як Марла наговорила йому минулої ночі, каже Тайлер, йому ще жодна дівчина не казала.

Я — Скреготливі Зуби Джо.

Я — Розпалені Гнівом Ніздрі Джо.

Разу після десятого, розповідає Тайлер, Марла сказала, що хоче завагітніти. Вона сказала, що хоче мати аборт від Тайлера.

Я — Побілілі Кісточки Пальців Джо.

Хіба могло таке не припадати Тайлера? Позаминулої ночі Тайлер сидів сам-один і вклеював статеві органи в «Білосніжку».

Хіба міг я змагатися за Тайлерову увагу?

Я — Роз'ятрені Почуття Відкинутого Джо.

Але найгірше, що я сам винен у всьому. Того вечора Тайлер прислужував офіціантом на бенкеті, розповідає він мені, і, коли я заснув, він саме повернувся додому зі своєї зміни. Марла знову зателефонувала з готелю. Усе так і є, сказала Марла. Тунель, світло в кінці тунелю, що вказує тобі шлях. Помирати — це так круто, і Марлі забажалося розповісти мені, як вона виходить зі свого тіла і злітає вгору.

Марла не була певна, чи її дух зможе розмовляти по телефону, але їй хотілося, щоб хтось принаймні почув її останній віддих.

Але ж ні. Слухавку бере Тайлер і все розуміє неправильно.

Він ніколи не бачив Марли, тож думає, що це погано, якщо вона помре.

Ото вигадав!

Тайлера це жодним чином не стосується, але він викликає поліцію і мчить до готелю «Ріджент».

Відтепер, згідно зі стародавнім китайським звичаєм, про який ми всі дізналися з телевізора, Тайлер назавжди відповідає за Марлу, тому що врятував їй життя.

Коли б тільки я не пошкодував трохи свого часу й поїхав подивитися, як Марла помирає, нічого цього не сталося б.

Тайлер розповідає мені, що Марла мешкає в номері 8G, на останньому поверсі готелю, вісім прогонів сходами догори й у самісінький кінець галасливого коридору повз зачинені двері, з-за яких долинає закадрове гоготіння телевізора.

Кожні кілька секунд зойкає акторка або крізь тріскіт куль чути передсмертний скрик актора. Тайлер дістається кінця коридору, але ще

не встигає постукати, як із дверей номера 8G вихоплюється тонка маслянкувато-жовтява рука, хапає Тайлера за зап'ясток і затуляє досередини.

Я весь у «Reader's Digest».

Поки Марла тягне Тайлера до свого номера, він чує скрегіт гальм і дедалі гучніше завивання сирен перед готелем. На комоді стоїть фалоімітатор із такого самого рожевого й м'якого на дотик пластику, з якого роблять мільйони ляльок Барбі в усьому світі. На мить у Тайлеровій уяві постають мільйони іграшок, ляльок Барбі й фалоімітаторів, відлитих під тиском, що їдуть тою самою конвеєрною стрічкою десь у Тайвані.

Марла перехоплює Тайлерів погляд, зводить очі під лоба й каже:

— Не бійся. Тобі це не загрожує.

Марла виштовхує Тайлера назад у коридор і каже, що їй дуже шкода, але дарма він викликав поліцію. Це ж, мабуть, поліція внизу там просто зараз?

Опинившись у коридорі, Марла замикає двері до свого номера й штовхає Тайлера в напрямку до сходів. На сходах Тайлер і Марла притискаються до стіни, тим часом як повз них сунуть поліцейські та медики-рятувальники з кисневими балонами. Вони запитують, де номер 8G.

Марла вказує їм на двері наприкінці коридору.

Марла кричить навздогін поліцейським, що дівчина, яка мешкає там, колись була милою й чарівною, але тепер стала страшенною сукою, справжнім чудовиськом. Ця дівчина — смердючий людський непотріб, вона збита з пантелику, боїться помилитись і через це не хоче нічого вирішувати.

— Дівчина з 8G не має віри в себе, — кричить Марла, — і її турбує, що з роками в неї буде все менше можливостей вибору!

— Успіху вам! — кричить Марла.

Поліцейські з'юрмлюються коло замкнених дверей до 8G, а Марла з Тайлером поспішають до вестибюлю. Позаду вони чують голос поліцейського, що гукає до зачинених дверей:

— Дозвольте, ми допоможемо вам, міс Зінгер! Вам немає жодної потреби помирати! Впустіть нас лишень, і ми допоможемо вам розібратися з вашими проблемами!

Тайлер і Марла вибігають на вулицю. Тайлер саджає Марлу в таксі й помічає, як угорі, у вікнах на восьмому поверсі готелю, тіні сновигають туди-сюди Марлиним номером.

Коли вони виїжджають на яскраво освітлену шестисмугову автостраду, по якій мчать і зникають за обрієм інші машини, Марла каже Тайлерові, щоб не давав їй заснути аж до ранку. Якщо Марла засне, вона помере.

Багато хто хотів би, щоб Марла померла, розповіла вона Тайлерові. Ті люди мертві й уже на тому боці, але вночі вони телефонують їй. Часом у барі бармен кличе Марлу до телефону, а коли вона бере слухавку, там мертва тиша.

Тайлер і Марла не спали майже всю ніч у кімнаті поряд із моєю. Коли Тайлер прокинувся, Марли вже не було, вона повернулася до готелю.

Я кажу Тайлерові, що Марлі потрібен не коханець, а соціальний працівник.

Тайлер каже:

— До чого тут кохання?

Одне слово, тепер Марла збирається зруйнувати ще одну частину мого життя. Ще з часів коледжу так повелося. Заводиш друзів. Вони одружуються. І все — немає друзів.

Пречудово.

Клас, кажу я.

Тайлер питає, чи це створює мені проблеми.

Я — Здушені Кишки Джо.

Ні, кажу я, все нормально.

Притули мені до скроні пістолет і розфарбуй стіни моїми мізками.

Все просто прекрасно, кажу я. Справді.

Начальник відправляє мене додому, бо мої штани всі в плямах засохлої крові. Я нетямлюся з радощів.

Дірка у щоці все ніяк не гоїться. Я йду на роботу, а мої попідбивані очі набрякли й схожі на чорні бублики з вузесенькими щілинами, крізь які мені лишилося прозирати на світ. До сьогодні мене посправжньому бісило, що ніхто й не помітив, як я став цілковито незворушним майстром дзену. Утім, я практикую таку собі ФАКС-техніку. Я пишу такі собі ХАЙКУ і ФАКСОМ розсилаю їх усім. Коли в коридорі я перетинаюся з людьми, я занурююсь у ДЗЕН просто перед їхніми непривітними ОБЛИЧЧЯМИ.

Бджоли і трутні
Вільні літати будь-де,
Матка ж у рабстві.

Ти кидаєш усе своє надбане майно, машину, перебираєшся до найманої хати в загидженій токсичними відходами частині міста, де щоночі чуєш, як Тайлер і Марла у своїй кімнаті називають одне одного підтиркою людської дупи.

Отак, отак, людської дупи підтирко.
Ну ж бо, підтирко дупи.
Візьми це, крихітко. Ковтай-бо.

Після такого мене вже нічим не роздратувати. Я — маленький центр рівноваги у Всесвіті.

Я приходжу на роботу зі своїми попідбиваними очима й чорними зашкарубленими плямами засохлої крові на штанях і кажу всім ПРИВІТ. ПРИВІТ! Агов, погляньте на мене. ПРИВІТ! Я в ДЗЕНІ. Це КРОВ. Це НІЩО. Привіт. Усе на світі ніщо. Так класно бути ПРОСВІТЛЕНИМ. Як я.

Зітхання.
Погляд. За вікном. Пташка.
Начальник питає, чи це моя кров.
Пташка лине за вітром. Я подумки пишу коротке хайку.
Без гнізда пташка

Весь світ домівкою зве.

Жити — ось мета.

Я лічу склади на пальцях: п'ять, сім, п'ять.

Чи це моя кров?

Ага, кажу я. І моєї там трохи є.

Невдала відповідь.

Теж мені велика річ! У мене є дві пари чорних штанів. Шість білих сорочок. Шість пар спіднього. Необхідний мінімум. Я ходжу до бійцівського клубу. Таке трапляється.

— Іди додому й перевдягнися, — каже мій начальник.

Я починаю замислюватися, чи Тайлер і Марла, бува, не та сама людина. Не тоді, правда, коли вони щоночі злягаються в Марліній кімнаті.

Вони роблять це.

Роблять це.

Роблять це.

Тайлер і Марла ніколи не бувають одночасно в одній кімнаті. Я ніколи не бачив їх разом.

Утім, мене ви також не побачите разом із За За Габор^[16], але ж це не значить, що ми одна людина. Просто Тайлер ніколи не виходить із кімнати, коли в домі Марла.

Щоб я виправ свої штани, Тайлер має показати мені, як виготовляти мило. Тайлер нагорі, а в кухні тхне гвоздиною й паленим волоссям. Марла сидить за кухонним столом, припікає собі передпліччя ароматизованою, із запахом гвоздики, цигаркою і називає себе підтиркою людської дупи.

— Я радо приймаю цей хворобливий стан своєї тліні, — каже Марла вишневому вогнику на кінчику цигарки. Марла вкручує цигарку в ніжну білу шкіру внутрішньої поверхні передпліччя й примовляє: «Гори, відьмо, гори!»^[17]

Тайлер нагорі, в моїй кімнаті, розглядає зуби в моєму дзеркалі й каже, що влаштував мене на роботу офіціантом на бенкетах, на півставки.

— У готелі «Прессман», якщо тобі підходить працювати вечорами, — каже Тайлер. — Ця робота підгарячить твоє почуття класової ненависті.

Ага, відповідаю я, то й нехай.

— Вони вимагають, щоб ти носив чорну краватку-метелика, — пояснює Тайлер. — Щоб працювати там, тобі ще потрібні будуть тільки біла сорочка й чорні брюки.

Мило, Тайлере. Я кажу, нам потрібне мило. Треба наварити трохи мила. Мені треба випрати штани.

Я тримаю Тайлерові ноги, доки він робить двісті скручень.

— Для цього нам спершу треба натопити смальцю. — У Тайлера в голові повно всілякої корисної інформації.

Тайлер і Марла ніколи не бувають разом в одній кімнаті, окрім як тоді, коли злягаються. Якщо Тайлер десь поряд, Марла не зважає на нього. Знайома ситуація. Точнісінько так само мої батьки не помічали одне одного перед тим, як татко поїхав до іншого міста розширювати свою торговельну мережу.

Батько завжди казав:

— Одружуйся, поки секс не набрид, а то ніколи не одружишся.

Мати ж казала:

— Ніколи не купляй нічого на пластмасовій блискавці.

Мої батьки ніколи не казали чогось такого, що тобі схотілося б вишити золотими нитками на подушці.

Тайлер робить сто дев'яносто восьме скручення. Сто дев'яносто дев'яте. Двохсоте.

Тайлер одягнутий у щось на кшталт купального халата з фланелі на клейкій основі та в спортивні штани.

— Випровадь Марлу з хати, — каже Тайлер. — Нехай піде в магазин, купить банку лугу. Але тільки того, що пластівцями, у жодному разі не кристалічного. Словом, позбудься її як-небудь.

Мені знову шість років. Батьки не розмовляють одне з одним. Я переказую материні слова батькові й навпаки. Я ненавидів це, коли мені було шість. Ненавиджу й тепер.

Тайлер береться підіймати ноги з положення лежачи, а я спускаюся сказати Марлі, щоб купила лугу, того, що пластівцями, дати їй десять доларів і свій проїзний квиток. Марла тим часом далі сидить за кухонним столом. Повільно й без різких рухів я забираю з її пальців цигарку. Посудною ганчіркою витираю іржаві плями на Марлиній руці, де пухирі від опіків потріскались і кривавлять. Потім я втискаю її ноги в черевички на високих підборах.

Марла дивиться, як я вдаю з себе принца, і каже:

— Я зайшла сама. Гадала, нікого не буде вдома. Вхідні двері ж не замикаються.

Я мовчу.

— Знаєш, презерватив — це кришталевий черевичок нашого покоління. Натягаєш його, коли зустрічаєш незнайому людину. Гоцаєшся всю ніч, а потім викидаєш. Презерватив викидаєш, я маю на увазі, а не людину.

Я не говорю до Марли. Нехай собі вдирається до груп підтримки, втручається між Тайлером і мною, але другом мені вона нізащо не стане.

— Я весь ранок чекала на тебе.

Пелюстки чи сніг

Приносить буйний вітер.

Камінь байдужий.

Марла підводиться з-за столу. Вона одягнена в блакитну, з короткими рукавами сукню з якоїсь блискучої матерії. Марла підбирає краї сукні та обертається так, що мені видно невеличкі цятки шва на вивороті. На ній немає спіднього. І вона підморгує.

— Я хотіла показати тобі свою нову сукню, — каже Марла. — Це плаття для дружки, ручна робота. Тобі подобається? Я купила його в благодійному магазині за долар. Тільки подумай, хтось сидів і клав усі ці крихітні стібки лише для того, щоб пошити цю огидно-бридку сукню, — каже Марла. — Ти можеш у таке повірити?

Поділ сукні з одного боку нижчий, ніж з іншого, а талія сповзла і висить на Марлиних стегнах.

Перш ніж піти в магазин, Марла кінчиками пальців підбирає поділ і, вихляючи голою дупою, кружляє довкола мене й кухонного столу в якомусь наче танці. От що їй подобається, каже Марла, то це всі ті речі, які люди викидають на сміття, хоч іще день або й годину тому вони їм страшенно подобалися. Ось як ялинка: на різдвяні свята в самому центрі уваги, а щойно свята скінчились — і мертві ялинки, ще з «дощичком» на них, лежать звалищами обабіч шосе. Дивишся на них, і на думку спадають чи то збиті машинами тваринки, чи жертви сексуального маніяка, у спідньому навиворіт, зв'язані чорною ізострічкою.

Я хочу, щоб вона вже просто забралася звідси.

— Найкраще місце — це притулок для тварин, — каже Марла. — Де всі ці тварини, маленькі цуценята й кошенята, яких люди колись любили, а потім викинули на вулицю, навіть старезні пси стрибають довкола тебе на двох лапках, щоб привернути твою увагу, бо за три дні їм впорснуть велику дозу фенобарбіталу натрію, а потім вкинуть до здоровенної печі для домашніх тварин.

Вічний сон, як у «Долині псів»^[18].

— Коли навіть хтось любить тебе достатньо для того, щоб зберегти тобі життя, однаково він каструє тебе. — Марла дивиться на мене так, наче то я граю її, і каже: — Я не зможу тебе прихилити до себе, еге ж?

Марла прямує до заднього виходу, наспівуючи цю моторошну «Долину ляльок»^[19].

Я лише проводжаю її очима.

Мить, другу, третю панує тиша, доки Марла остаточно не зникає.

Я обертаюсь — і з'являється Тайлер.

Тайлер каже:

— То ти її позбувся?

Ані шереху, ані звуку, Тайлер просто з'явився.

— Спершу, — каже Тайлер і від дверей кидається порпатися в морозильнику, — спершу нам треба натопити трохи смальцю.

Що ж до мого начальника, радить мені Тайлер, якщо він мене справді дістав, то мені слід піти на пошту й заповнити заяву про зміну адреси, і нехай усі його листи пересилаються до якогось там Регбі, штат Північна Дакота.

Тайлер витягає паперові пакети з-під канапок із чимось білим і замороженим та кидає їх до раковини. Я ж маю поставити на плиту велику каструлю й наповнити її водою майже доверху. Замало води — і смалець, що топтиметься з жиру, потемніє.

— У цьому жирі багато солі, — каже Тайлер. — Отже, що більше води, то краще.

Кидаєш жир у каструлю з водою й доводиш до кипіння.

Тайлер вичавлює у воду білувату масу з кожного пакета, а пакети потім запорпує на самий спід смітниці.

Тайлер каже:

— Помізькуй трохи. Згадай це все лайно для першопрохідців, якого тебе вчили в бойскаутах. Згадай курс хімії для старших класів.

Важко уявити Тайлера бойскаутом.

А ось що ще можна зробити, розповідає мені далі Тайлер. Можна однієї ночі поїхати до дому мого начальника, під'єднати шланг одним кінцем до зовнішнього виходу системи водопостачання, а другим до ручного насоса й напompувати у водогін начальника промислового барвника, червоного, синього, зеленого — байдуже якого. А потім подивитися, який вигляд начальник матиме наступного дня. Або ж можна засісти в кущах і качати повітря ручним насосом доти, доки тиск у водогоні не сягне ста десяти фунтів на квадратний дюйм^[20]. Тоді, якщо хтось захоче злити воду в туалеті, туалетний бачок вибухне. А за тиску в сто п'ятдесят фунтів, якщо хтось увімкне душ, головку зірве, і — ба-бах — та полетить, наче мінометний снаряд.

Тайлер каже це, тільки щоб підбадьорити мене. Насправді ж мені подобається мій начальник. До того ж я тепер просвітлений. Чиню, так би мовити, як заповідав Будда. Милування хризантемами. Діамантова сутра та «Казання з Лазурової скелі». Харе Рама, так би мовити, Харе Крішна. Просвітлений, так би мовити.

— Як запхав собі в дупу пір'я, — каже Тайлер, — то ще не значить, що став півником.

Коли жир перетопиться, смалець спливе на поверхню киплячої води.

Он як, кажу я, то це я пхаю собі пір'я до дупи?

Так, ніби Тайлер із руками, аж до плечей вкритими цигарковими опіками, сягнув найвищих рівнів пізнання. Містер і місіс Підтирки Дупи. Вираз спокою з'являється на моєму обличчі, і я стаю незворушним, як та індуська корова, що бредє на злітно-посадкову смугу, де її пристрелять згідно з інструкціями щодо безпеки польотів.

Зменшуєш вогонь на плиті.

Я мішаю киплячу воду.

Смальцю буде спливати дедалі більше й більше, доки поверхню води не затягне мінливо-перламутровим шаром. Тоді столовою ложкою збираєш цей шар смальцю.

То як там Марла, питаю я.

— Марла, — каже Тайлер, — принаймні намагається дійти до краю.

Я мішаю киплячу воду.

Збираєш смалець доти, доки він спливає. Ось так отримуєш добрий чистий смалець.

Тайлер каже, що я ще й близько не на краю. А якщо я не впаду, то й спасеним не буду. Ісус Христос утнув таке зі своїм розп'яттям. Відкинути гроші, майно, знайомства — цього замало. Це ж не недільна прогулянка за місто. Я мушу забути про самовдосконалення й бігти назустріч катастрофі. Не ризикувати більше не вдасться.

Це не науковий семінар.

— Якщо злякаєшся, відступиш, перш ніж дійдеш до краю, ти ніколи не досягнеш успіху, — каже Тайлер.

Лише після катастрофи ми можемо воскреснути.

— Лише тоді, коли втратиш усе, що маєш, — каже Тайлер, — можеш робити все, що хочеш.

Передчасне просвітлення — ось що я відчуваю зараз.

— І не забувай помішувати, — каже Тайлер.

Коли жир перетоплено і смалець більше не спливає, виливаєш воду, миєш каструлю й наливаєш чистої води.

Невже я так далеко від краю, питаю я.

— Звідти, де ти зараз, — каже Тайлер, — ти навіть уявити собі не можеш, як виглядає цей край.

Тепер повторюєш усю процедуру із зібраним смальцем. Виливаєш смалець у воду, грієш воду до кипіння і знову й знову збираєш верхній шар.

— У жирі, з якого ми топимо смалець, багато солі, — каже Тайлер. — Забагато солі — і мило тобі не затвердне.

Грієш воду і збираєш смалець.

Грієш і збираєш.

Марла повертається.

Тої миті, як Марла відчиняє зовнішні дверцята з дротяної сітки, Тайлер зникає, ізслизає з кімнати, щезає.

Може, нагору піднявся, а може, спустився в підвал.

Хлоп.

Марла заходить крізь задні двері з бляшанкою лугу, того, що пластівцями.

— У магазині продавався туалетний папір, на сто відсотків виготовлений з переробленого туалетного паперу, — каже Марла. — Либонь, найгірша робота в світі — переробляти туалетний папір.

Я беру бляшанку з лугом і мовчки ставлю її на стіл.

— Можна я лишуся на ніч? — питає Марла.

Я не відповідаю. Тільки подумки лічу склади: п'ять, сім, п'ять.

Тигр усміхнеться,

Змія скаже про любов.

Усе зло з брехні.

Марла питає:

— Що це ти куховариш?

Я — Точка Кипіння Джо.

Я кажу, йди, просто йди, просто забирайся геть. Гарзд? Ти й так забрала шмат мого життя. Тобі ще мало?

Марла хапає мене за рукав і стримує на мить, тим часом цілуючи мене в щоку.

— Будь ласка, зателефонуй мені, — каже вона. — Будь ласка. Нам треба поговорити.

Я кажу, ага, ага, ага, ага, ага.

Щойно за Марлою зачиняються двері, у кухні знову з'являється Тайлер.

Немов чарами якими його принесло сюди. Мої батьки добре знали на тих чарах, адже п'ять років їх практикували.

Я грію воду й збираю смалець, доки Тайлер звільняє місце в холодильнику. Кухню заволокло парою, а зі стелі крапає вода. Десь глибоко в надрах холодильника горить лампочка-сороківка. Її самої не видно за порожніми пляшками з-під кетчупу й банками маринаду та майонезу, але слабке світло її пробивається й окреслює риси Тайлерового профілю.

Грієш і збираєш. Грієш і збираєш. Зібраний смалець зливаєш у картонні пакети з-під молока зі зрізаним верхом.

Підтягнувши стілець до відчиненого холодильника, Тайлер спостерігає, як холодне смалець. Холодний туман клубочиться з глибин холодильника і, зіткнувшись із гарячим повітрям кухні, калюжами розпливається довкола Тайлерових ніг.

Я наповнюю пакети з-під молока, а Тайлер ставить їх у холодильник.

Я стаю поруч Тайлера й опускаюся навколішки перед холодильником. Тайлер бере мої руки і показує їх мені. Лінія життя. Лінія кохання. Горб Венери, горб Марса. Холодний туман розтікається довкола нас, тьмяне світло сяє на наших обличчях.

— Я хочу, щоб ти зробив мені ще одну послугу, — каже Тайлер.

Це стосується Марли, правда ж?

— Ніколи не говори з нею про мене. Ніколи не говори про мене за мою спиною. Обіцяєш? — питає Тайлер.

Обіцяю.

Тайлер каже:

— Якщо коли-небудь ти згадаєш мене в розмові з нею, більше ти мене не побачиш.

Я обіцяю.

— Обіцяєш?

Обіцяю.

Тайлер каже:

— Гляди ж, ти пообіцяв мені тричі.

На поверхні смальцю в холодильнику утворюється шар якоїсь густої й безбарвної речовини.

Смалець, кажу я, розшаровується.

— Так і має бути, — каже Тайлер. — Безбарвна речовина — це гліцерин. Його можна перемішати знову, коли робитимеш мило. Або можна зняти зараз.

Тайлер облизує губи й кладе мою руку долонею собі на стегно, на свій фланелевий купальний халат.

— Гліцерин можна змішати з нітратною кислотою, і отримаєш нітрогліцерин, — каже Тайлер.

Я вдихаю й видихаю з розтуленим ротом. Нітрогліцерин, повторюю я.

Тайлер облизує губи, які тепер волого блищать, і цілує зворотний бік моєї долоні.

— Нітрогліцерин можна змішати з натрієвою селітрою й тирсою, і отримаєш динаміт, — каже Тайлер.

Вологий слід його поцілунку блищить на відвороті моєї білої руки.

Динаміт, кажу я, сідаючи навпочіпки.

Тайлер підколупує кришку бляшанки з лугом.

— Можна підривати мости, — каже Тайлер.

— Нітрогліцерин можна ще змішати з нітратною кислотою і парафіном, і тоді отримаєш вибухову желатину, — каже Тайлер.

— Запросто можна підірвати будинок, — каже Тайлер.

Тайлер бере бляшанку з лугом і підіймає її на дюйм над блискучим вологим слідом свого поцілунку на моїй руці.

— Це хімічний опік, — каже Тайлер, — і пектиме дужче, ніж будь-коли. Дужче, ніж від сотні цигарок.

Поцілунок блищить на відвороті моєї руки.

— Лишиться шрам, — каже Тайлер.

— Коли маєш достатньо мила, — каже Тайлер, — можна підірвати весь світ. Гляди ж не забудь, що ти мені пообіцяв.

І Тайлер перехиляє бляшанку з лугом.

9

Тайлерова слина зробила два діла. До моєї руки поналипали пластівці лугу, і волога тримала їх, доки вони горіли. Це раз. Реакція горіння може відбутися тільки тоді, коли луг взаємодіє з водою. Або слиною. Це два.

— Це хімічний опік, — сказав Тайлер, — і пектиме дужче, ніж будь-коли.

Лугом прочищають забиті каналізаційні труби.

Заплющ очі.

Суміш лугу і води проїдає алюмінієву пательню наскрізь.

У водному розчині лугу розчиняється дерев'яна ложка.

Сполучений із водою луг нагрівається до двохсот градусів і, нагріваючись, пропалює зворотний бік моєї руки. Тайлер пальцями однієї руки притискає мої пальці до плями засохлої крові на моєму коліні й каже зосередитися, бо ця мить — найвизначніша в моєму житті.

— Бо все, що було до цього моменту, — одна історія, — каже Тайлер, — а все, що буде після нього, — інша.

Це найвизначніша мить нашого життя.

Луг пристає до моєї руки, точно повторюючи обриси Тайлерових губ. На руці наче розклали багаття, або розпеченим залізом випалюють тавро, або вибухає ядерний реактор. Мені здається, все це відбувається десь далеко-далеко, за багато миль звідси. Тайлер каже мені повертатися до нього. Моя рука — крихітна цятка вдалині, ген-ген за обрієм.

Уяви багаття, що горить далі, але тепер уже за обрієм. Захід сонця.

— Не уникай болю, повертайся до нього, — каже Тайлер.

Схоже на керовану медитацію, що її провадять на групах підтримки.

Не вимовляй навіть подумки слова «біль».

Медитація помічна проти раку, чому б їй тут не допомогти?

— Подивись на свою руку, — каже Тайлер.

Не дивись на свою руку.

Не вимовляй подумки слова «обпікати», чи «плоть», чи «шкіра», чи «обвуглилася».

Не слухай своїх зойків.

Медитація.

Ти в Ірландії. Заплющ очі.

Ти в Ірландії, ти приїхав сюди того літа, як закінчив коледж, і ти п'єш пиво в пабі коло замку Бларні, до якого щодня під'їжджають автобуси, напхані англійськими й американськими туристами, що прагнуть поцілувати камінь Красномовності^[21].

— Зважай ось на що, — каже Тайлер. — Мило й людські жертви йшли попліч.

Ти виходиш із бару разом з купою інших чоловіків, ідеш серед тиші порожніх від машин вулиць. Краплі зблискують на бруківці, адже щойно пройшов дощ. Ніч. Аж доки ти не опиняєшся в замку.

Підлога в замку прогнила. Ти підіймаєшся кам'яними сходами, а п'ятьма, що з кожним кроком дедалі густішає, оточує тебе зусібіч. Усі мовчать під час сходження й під час ритуалу цього маленького бунтарського чину.

— Слухай мене, — каже Тайлер. — Розплющ очі.

— У стародавні часи, — каже Тайлер, — людські жертви приносили на пагорбі над річкою. Тисячі людей. Ти чуєш мене? Жертви приносили, а тіла спалювали на вогнищі.

— Якщо хочеш, плач, — каже Тайлер, — а хочеш, біжи до ванної і пхай руку під струмінь води, але спершу ти маєш знати, що ти дурень і ти помреш. Поглянь на мене.

— Одного дня ти помреш, — каже Тайлер, — і доки ти не усвідомиш цього, ти мені ні до чого.

Ти в Ірландії.

— Плач, — каже Тайлер, — плач, але кожна сльозинка, що впаде на луг на твоїй шкірі, лишить на руці пекучий шрам, немов палаюча

цигарка.

Медитація. Ти в Ірландії, ти приїхав сюди того літа, як закінчив коледж, і, можливо, це вперше, коли тобі захотілося анархії. Задовго до того, як ти зустрів Тайлера Дьордена, задовго до того, як уперше відлив у заварний крем, ти вже дізнався дещо про бунтарство.

Це трапилося в Ірландії.

Ти стоїш на верхньому майданчику замкових сходів.

— Опік можна нейтралізувати оцтом, — каже Тайлер, — але спершу ти маєш визнати себе переможеним.

Після того як сотні людей принесено в жертву й спалено, каже Тайлер, з-під віттаря до річки пагорбом повільно стікає густа білувата маса.

Спершу ти маєш дійти до краю.

Ти стоїш на сходовому майданчику замку в Ірландії, довкола країв майданчика бездонна темрява, а просто перед тобою в темряві, на відстані витягнутої руки, кам'яна стіна.

— Рік за роком, — каже Тайлер, — дощі поливали рештки вогнища, рік за роком там спалювали людей, і зрештою дощова вода просякла крізь деревне вугілля, щоб перетворитися на лужний розчин. Луг сполучався зі смальцем, що витопився з жертв, і густа білувата маса мила витікала з-під основи віттаря й повільно повзла до річки.

Ірландці показують тобі свій маленький бунтарський чин у темряві. Вони підходять до краю майданчика, спиняються на краю бездонної темряви й відливають.

Ну ж бо, підохочують тебе вони, відливай свої знамениті американські сцяки, багаті на вітаміни. Золоті вони в тебе, чи що? Золоті й дорогі, усі відливай.

— Це найвизначніша мить твого життя, — каже Тайлер, — а ти бозна-де, прогавлюєш її.

Ти в Ірландії.

Овва! Ти це робиш. О так. Авжеж. Ти чуєш запах амоніаку й денної норми вітаміну В.

Стародавні люди, розповідає Тайлер, приходили на річку прати одяг і помітили, що, коли прати в тому місці, куди стікало мило після тисяч років людських жертв і дощів, одяг стає чистішим.

Я відливаю на камінь Красномовності.

— Ось тобі й маєш! — дивується Тайлер.

Я обсцикаюсь у свої чорні штани з плямами засохлої крові, які несила терпіти моєму начальникові.

Ти в найманому будинку на Паперовій вулиці.

— Це не просто так, — каже Тайлер. — Це знак.

У Тайлера в голові повно всілякої корисної інформації. Цивілізації, що не знали мила, розповідає Тайлер, щоб прати одяг і мити голову, використовували власну сечу й сечу своїх собак через те, що в її складі є сечова кислота й амоніак.

Ти чуєш запах оцту, і полум'я на твоїй руці, далеко-далеко звідсіль, згасає.

Запах лугу обпікає мені навколоносові пазухи, до нього домішується лікарняно-нудотний запах сечі й оцту.

— Людей тих убили не марно, — каже Тайлер.

На відвороті твоєї руки, червоні й лискучі, набрякають дві губи, точний відбиток Тайлерового поцілунку. Довкола нього розкидані цятки опіків, схожих на цигаркові, — сліди сліз.

— Розплющ очі, — каже Тайлер, обличчя його мокре. — Мої вітання, — каже Тайлер. — Ти на крок ближчий до краю.

— Ти маєш знати, — каже Тайлер, — як робили перше мило. Його робили з героїв.

Подумай про тваринок, на яких випробовують продукцію.

Подумай про мавпочок, яких закидають у космос.

— Без їхньої смерті, без їхнього болю і їхньої жертви, — каже Тайлер, — у нас не було б нічого.

10

Я зупиняю ліфт між поверхами, а Тайлер тим часом розстібає ремінь. Коли ліфт зупиняється, складені на візку миски з-під супу припиняють дзеленчати. Тайлер знімає кришку з супниці, і пара грибом здійсмається аж до стелі.

Тайлер дістає прутня й каже:

— Не дивись на мене, а то нічого не піде.

У супниці томатний суп-пюре із зеленню коріандру та молюсками. З-поміж таких ароматів ніхто не вирізнить іще один, який додамо ми.

Я кажу, поквася, й озираюся через плече на Тайлера, який уже звисив свій кінець у суп. Виглядає це доволі кумедно: немов височезний слон у білій сорочці й краватці-метелику смокче суп своїм маленьким хоботом.

Тайлер каже:

— Я ж попросив: не дивись!

У дверях ліфта на рівні голови просто переді мною є невеличке віконечко, крізь яке можна побачити, що відбувається в коридорі бенкетної зали. Але зараз, коли ліфт зупинено між поверхами, мій огляд обмежений вузьенькою щілиною, крізь яку хіба що тарган може пролізти. Я бачу зелений лінолеум, що тягнеться службовим коридором ген-ген аж за прочинені двері до зали, де магнати разом зі своїми огрядними дружинами хлищуть шампанське відрами й горланять одне до одного, усі в діамантах, величезних, як бозна-що.

Минулого тижня, розповідаю я Тайлерові, коли юридична фірма «Емпайр Стейт Лоєрз» улаштувала тут свою різдвяну вечірку, я настовбурчив свій прутень і запхав у їхній апельсиновий мус.

Минулого тижня, каже Тайлер, він зупинив ліфт і перднув над цілим возиком італійської меренги, приготованої на чаювання Молодшої ліги.

Тайлер знає, як добре ці тістечка зі збитих білків вбирають запах.

Крізь тарганячу щілину до нас долинають звуки полоненої арфи. Тим часом магнати підносять до рота, всіяного частоколом

білосніжних зубів, виделки зі шматками смаженої баранини, кожен кусень завбільшки з поросю.

Я кажу, коли вже там?

Тайлер відповідає:

— Не йде.

Якщо суп вихолоне, його відішлють назад на кухню.

Ці пани можуть відіслати страву на кухню без жодної причини. Просто їм подобається дивитися, як ти носишся туди-сюди за їхні гроші. Вони знають, що на таких обідах, на таких вечірках чайові вже внесено до рахунку, тож поводяться з тобою, як із лайном. Насправді ж ми нічого не відносимо назад до кухні. Досить поміняти місцями на таці картопляні кульки по-французьки і спаржу в соусі по-голландськи, подати на стіл комусь іншому, і зненацька виявляється, що все гаразд.

Я кажу, Ніагарський водоспад. Повноводий Ніл. У школі ми всі гадали, що коли руку того, хто спить, опустити в горщик із теплою водою, то він надзюрить у постіль.

Тайлер каже:

— О!

Позаду мене Тайлер каже:

— О так! Це воно. Пішло. О так!

Крізь прочинені двері зі службового коридору до бенкетної зали метляються золотисті, чорні, червоні спідниці, довгі, як гаптовані золотом оксамитові завіси в старому Бродвейському театрі. Час від часу з'являється пара «каділлаків»-седанів із чорної шкіри зі шнурівками там, де мало б бути вітрове скло. Над машинами рухається ціле місто офісних хмарочосів, підперезаних червоними камербандами^[22].

Гляди не переборщи, кажу я.

Ми з Тайлером перетворилися на підпільних терористів сфери послуг. На саботажників проханих вечерь. Готель може влаштовувати такі вечері, і коли хтось бажає наїдків, він отримує наїдки, і напитки, і порцеляну, і прислугу. Усе разом, усе в одному рахунку. І через те, що ти не залежиш від їхніх чайових і їм це відомо, вони дивляться на тебе, як на таргана.

Тайлер одного разу прислуговував на такій вечері. Отоді він і став офіціантом-бунтарем. То була перша Тайлерова прохана вечеря, і відбувалася вона в тому білому скляному домі, схожому на хмарину,

що наче лине над містом, здіймаючись на сталевих підпорах, вкопаних у схил пагорба. Саме подавали рибні страви, а Тайлер відмивав тарілки від спагеті, коли це до кухні заходить хазяйка дому. У руці, що сильно тремтить, вона тримає якийсь клаптик паперу, що майорить, наче прапор. Зціпивши зуби, пані питає, чи офіціанти часом не бачили, як хтось із гостей ішов коридором, який веде до тої частини дому, де спочивальня. Особливо хтось із жінок, запрошених на учту? Чи, може, сам хазяїн?

На кухні Тайлер, Альберт, Лен і Джеррі миють і складають посуд, а кухарчук Леслі присмачує часниковим маслом артишоки, начинені креветками й равликами.

— Нам заборонено ходити до тієї частини дому, — каже Тайлер.

Ми заходимо через гараж. Усе, що ми можемо побачити, — це гараж, кухня та їдальня.

Хазяїн заходить за своєю жінкою і бере папірець із її тремтливої руки.

— Усе буде добре, — каже він.

— Як я можу сидіти з цими людьми, — каже пані, — доки не дізнаюся, хто це зробив?

Хазяїн кладе долоню їй на спину, на білу шовкову вечірню сукню, немов дібрану під колір будинку, і пані випростується, розпрямляє плечі й зненацька стихає.

— Це твої гості, — каже він, — а вечеря ця дуже важлива.

Виглядає це справді кумедно: немов червомовець пробуджує до життя свою ляльку. Пані дивиться на свого чоловіка, а той, легенько підштовхуючи, скеровує її назад, до їдальні. Записка падає на підлогу, і двійчасті кухонні двері — шурх, шурх, — розчахнувшись, змітають її до Тайлерових ніг.

Альберт питає:

— Що там написано?

Лен іде прибирати зі столу рибні страви.

Леслі засовує деко з артишоками назад до пічки й теж цікавиться: — То що ж там?

Тайлер дивиться просто на Леслі й, навіть не підіймаючи записки, каже: — «Щонайменше в одному з флаконів твоїх вишуканих парфумів — моя сеча».

Альберт осміхається:

— Ти насцяв у її парфуми?

Ні, каже Тайлер. Просто написав цю записку й залишив її між пляшечками. У неї у ванній на поличці перед дзеркалом стоїть коло сотні пляшечок.

Леслі осміхається:

— То ти не насцяв, еге ж?

— Ні, — каже Тайлер, — але ж вона цього не знає.

Усю решту цієї біло-скляної вечірки в домі попід хмарами Тайлер прибирав зі столу тарелі з холодними артишоками, згодом із холодною телятиною зі смаженими картопляними кульками «пом дюшес», а потім із холодною цвітною капустою по-польськи, що стояли неторкнуті перед господинею дому. Доливати ж вино їй у келих Тайлерові довелося з десятків разів. Пані сиділа на чільному місці за столом і не спускала очей із жінок, що прийшли на учту. Аж раптом, коли зі столу прибрали шербет і мали ось-ось подавати абрикосовий пиріг, місце її спорожніло.

Гості вже розійшлись, офіціанти саме домивали посуд, вантажили порцеляну й переносні морозильники назад у фургон, що належав готелю, коли до кухні зайшов хазяїн і попросив Альберта допомогти йому з дечим важким.

Леслі каже, мабуть, Тайлер перебрав міру.

Тайлер голосно й покwapно розповідає, як убивають китів, щоб виготовити ці парфуми, унція^[23] яких коштує дорожче від унції золота, каже Тайлер. А більшість людей ніколи й не бачили кита на власні очі. У Леслі двоє дітей, разом з якими він тулиться в квартирі коло самої автостради, а в хазяйки цього дому на поличці у ванній у пляшечках більше баксів, ніж ми заробляємо за рік.

Повертається Альберт і набирає службу порятунку 911. Прикривши долонею слухавку, він каже, чорт, не треба було Тайлерові писати ту записку.

Тайлер каже:

— То піди й розкажи начальству. Нехай мене звільнять. Я з цією сраною роботою не одружувався.

Усі дивляться собі під ноги.

— Це найліпше, що може з нами всіма статися, — каже Тайлер. — Коли тебе звільняють, ти нарешті припиняєш товкти воду в ступі й робиш щось путнє зі своїм життям.

Альберт каже в слухавку, що потрібна «швидка», і називає адресу. Очікуючи на відповідь, він розказує, що хазяйці геть кепсько. Альберту довелося підіймати її з підлоги. Хазяїн не міг цього зробити, бо пані каже, що то він насцяв у її парфуми. Вона каже, що він хоче довести її до сказу, що задля цього закрутив сьогодні роман із однією з запрошених на вечерю і що вона втомилася, втомилася від усіх цих людей, яких вони називають друзями.

Хазяїн не міг підійняти її, бо пані, яка у своїй білій сукні впала за унітаз, розмахувала надбитою пляшечкою з-під парфумів і кричала, що переріже йому горлянку, якщо той бодай торкнеться її.

Тайлер каже:

— Круто!

І ще від Альберта тхне. Леслі каже:

— Альберте, любчику, від тебе тхне.

З тої ванної неможливо вийти так, щоб від тебе не тхнуло, каже Альберт. Усі пляшечки з парфумами валяються порозбивані на підлозі, ще й в унітазі ціла купа битих пляшечок. Схоже на кригу, каже Альберт, як на тих чудернацьких вечірках у готелі, коли нам доводилося наповнювати пісуари битим льодом. У ванній тхне, а підлога всіяна уламками криги, що не розтане. Коли Альберт допомагає пані, біла сукня якої вся в мокрих жовтих плямах, підвестися, вона замахується розбитою пляшечкою на хазяїна, послизається на розлитих парфумах і битому склі й падає на долоні.

Пані плаче, скрутившись за унітазом. З ран на долонях ллється кров. Ой, пече, скрикує вона.

— Ой, Волтере! Пече! Ой як пече! — скрикує пані.

Парфуми з усіх тих мертвих китів заходять їй у рани й печуть.

Хазяїн знову зводить пані на ноги. Вона тримає руки так, ніби молиться, але не притискає їх одну до одної, і кров тече по долонях, по зап'ястках, по діамантовому браслеті й скрапує з її ліктів.

А хазяїн каже до неї:

— Усе буде добре, Ніно!

— Руки, мої руки, Волтере! — схлипує пані.

— Усе буде добре!

— Хто ж міг мені таке заподіяти? — каже пані. — Хто мене так сильно ненавидить?

Хазяїн каже Альбертові:

— Ти не міг би викликати «швидку»?

Це була перша Тайлерова диверсія у сфері послуг. Тайлер став таким собі терористом, офіціантом-підпільником. Грабіжником мінімальної зарплати. Тайлер робить це віддавна, але, як він каже, гуртом завжди веселіше.

Коли Альберт закінчив свою розповідь, Тайлер усміхається й каже: — Круто!

А просто зараз, у готелі, в ліфті, зупиненому між кухнею і банкетною залом, я розповідаю Тайлеру, як висякався на рибу під холодцем, приготовану на з'їзд дерматологів, і троє поскаржились мені, що страву пересолено, а один сказав, що риба дуже смачна.

Тайлер струшує прутнем над супницею і каже, що вичавив із себе все до останньої краплини.

Такі штуки легко вдаються з холодними супами, наприклад із вішисуазом, або ж коли кухарі приготують справді свіже гаспачо. Але з цибулевим супом у невеличких горщечках, що має шкоринку з розтопленого сиру, таке не пройде. Якби я коли-небудь тут їв, то замовляв би саме його.

Нам із Тайлером бракує нових ідей. Такі витівки зі стравами зрештою набридають, їх сприймаєш заледве не як частину своєї роботи. Аж тут я почув, як хтось із лікарів чи то адвокатів — не важливо — розповідав, що вірус гепатиту може жити півроку на неіржавкій сталі. Хіба не цікаво, а скільки ж цей вірус проживе в російській шарлотці з ромовим заварним кремом?

Або в лососевій запіканці?

Я спитав того лікаря, де можна добути трохи вірусу гепатиту, а той був уже напідпитку й зареготав.

На звалищі медичних відходів можна знайти все, каже він.

І сміється.

Все, що завгодно.

Звалище медичних відходів — оце вже схоже на «дійти до краю».

Приклавши палець до кнопки ліфта, я питаю Тайлера, чи він готовий. На відвороті моєї руки — червоний лискучий набряклий шрам у формі двох губ, точний відбиток Тайлерового поцілунку.

— Одну секунду, — каже Тайлер.

Томатний суп має бути ще досі гарячим, бо та гачкувата штукенція, що її Тайлер запихає назад собі в штани, розчервонілася, немов

королівська креветка.

11

У річках Південної Америки, Землі Чудес, водиться крихітна рибка. Коли б ми переходили таку річку, ця рибка могла б запливти Тайлерові в сечовий канал. Рибка має гострі шпичаки, які може втягувати й витягувати. Отож вона чіпляється ними всередині Тайлера, облаштовується й готується викидати ікру. Є купа способів провести суботній вечір гірше, ніж це зробили ми.

— З Марлиною матір'ю, — каже Тайлер, — могло статися й гірше. Стули пельку, кажу я.

Тайлер каже, що нас міг би викрасти французький уряд, завезти до підземного бункера десь за Парижем, де навіть не хірурги, а лаборанти-недоуки відчикрижили б нам вії, щоб випробувати на нас токсичність нового спрею для засмаги.

— Таке трапляється, — каже Тайлер. — Почитай газети.

Найгірше те, що я знав, що саме Тайлер задумав учинити з матір'ю Марли, але ж уперше відтоді, як я знаю Тайлера, у нього з'явилися кругленькі гроші. Тайлер загрибав капусту лопатою. Зателефонували з компанії «Нордстром» і замовили до Різдва двісті брусків Тайлерового мила для обличчя «Коричневий цукор». Отримавши двадцять баксів за брусок — пропонована роздрібна ціна, — ми могли дозволити собі вибратися з дому в суботу ввечері. Полагодити газ. Сходити на танці. Коли б нам вистачало грошей, можливо, я зміг би покинути свою роботу.

Тайлер назався «Миловарня на Паперовій вулиці». Кажуть, кращого мила ще ніхто ніколи не робив.

— От коли б ти ненароком з'їв Марлину матір, — каже Тайлер, — то було б куди гірше.

Із ротом, набитим куркою «гунбао», я кажу Тайлерові, щоб він нарешті стулив свою бісову пельку.

Цього суботнього вечора ми з Тайлером сидимо в салоні «Імпали» 1968 року випуску, яка припала на спущені шини в передньому ряді стоянки вживаних автівок. Ми з Тайлером базикаємо та п'ємо пиво з бляшанок на передньому сидінні «Імпали», більшому, ніж канапа в

багатьох оселях. У цій частині проспекту старими машинами заставлено все довкола. Торгівці автомобілями між собою називають такі стоянки звалищами чортопхайок. Усі машини коштують тут близько двох сотень доларів. Тримують ці стоянки цигани, що, курячи довгі тонкі сигари, ліниво очікують протягом дня на покупців коло своїх офісів-халабудок із фанери.

Старшокласники часто купляють собі такі старі тарадайки: «Гремліни» й «Пейсери», «Маверіки» й «Горнети», форди «Пінто», пікапи «Інтернешнл Гарвестер», низько посаджені «Камаро», «Дастери» та «Імпали». Машини, які їхні власники колись любили, а потім викинули на сміття. Як собаки в притулку. Як сукні дружок у благодійному магазині. Автомобілі ці з ум'ятинами, з пофарбованими в сіре, червоне чи чорне задніми крилами й порогами, з цілими грудками замазки, які ніхто ніколи не чистив піскоструминкою. Середина вся з пластику, що імітує і дерево, і шкіру, і хром. На ніч цигани навіть не замикають дверцята цих машин.

Фари машин, що проїжджають проспектом, висвітлюють ціну на здоровенному й опуклому, наче кіноекран, вітровому склі «Імпали». Показують Сполучені Штати Америки. Ціна — дев'яносто вісім доларів. Ізсередики виглядає немов вісімдесят дев'ять центів. Нуль, нуль, кома, вісім, дев'ять. Зателефонуй, Америка просить тебе.

Більшість машин тут коштують коло сотні доларів, і в усіх на віконці водія причеплено умову продажу: «ЗАБИРАТИ ЯК Є».

Ми вибрали «Імпалу», бо якщо в суботу нам доведеться ночувати в машині, то ширших сидінь, ніж у цієї, нам не знайти.

Ми їмо китайську їжу, тому що додому повернутися не можемо. Мусимо або спати тут, або лишатися до ранку в нічному клубі. До клубів ми не ходимо. Тайлер каже, що там така гучна музика, особливо басы, що порушує всі його біоритми. Коли ми останнього разу вибиралися з дому, Тайлер розповів, що від гучної музики в нього зробився закреп. До того ж у клубах занадто гамірно для розмови, тож після кількох чарок кожному здається, що він у центрі уваги, а насправді ж він цілковито відрізаний від спілкування з усіма іншими.

Ти — труп в англійському детективі.

Сьогодні ми ночуємо в машині, тому що додому прийшла Марла й погрожувала викликати поліцію, щоб мене заарештували за те, що я зварив її матір. Потім вона бігала по будинку, грюкаючи дверима,

репетуючи, що я упир і людоджер, і розкидаючи ногами стоси «Reader's Digest» і «National Geographic». У такому стані я її там і покинув. У своїй шкаралупі.

Після її випадкової, але навмисної спроби самогубства за допомогою снодійного в готелі «Ріджент» я не уявляю Марли, яка викликає поліцію, але Тайлер висловив думку, що сьогодні вдома краще не ночувати. Про всяк випадок.

Що, як Марла спалить будинок?

Що, як Марла піде й знайде дець пістолет?

Що, як Марла досі в будинку?

Про всяк випадок.

Я намагаюся зосередитись:

Глянеш на місяць.

Зорі не знають гніву.

Тири-пири, гоп.

Автомобілі несуться повз нас проспектом, а я сиджу в «Імпалі» й тримаю пиво в руці. Переді мною холодне тверде бакелітове кермо, футів три, мабуть, у діаметрі, а потріскане сидіння зі штучної шкіри крізь джинси муляє мені зад.

І тут Тайлер каже:

— Ще раз. Розкажи мені докладно, що ж таки сталося.

Кілька тижнів я намагався не звертати уваги на те, що затіяв Тайлер. Одного разу я пішов з ним до відділення «Вестерн Юніон» і бачив, як він надіслав Марліній матері телеграму.

ЖАХЛИВІ ЗМОРШКИ (кома) ДОПОМОЖИ (крапка).

Тайлер показав клеркові читацький квиток Марли, заповнив форму від імені Марли й накричав на клерка, мовляв, атож, інколи Марлами називають і хлопчиків, а клеркові краще пильнувати свої справи.

Коли ми виходили з «Вестерн Юніон», Тайлер сказав мені, що коли я його люблю, то повинен йому довіряти. Про цю справу мені зовсім не обов'язково знати, додав Тайлер і повів мене в «Гарбонсо» на хумус.

Мене налякала не так телеграма, як цей похід разом із Тайлером у піцерію. Ніколи-ніколи Тайлер не платив за щось готівкою. Щоб розжитися на одяг, він ходить до спортзалів та готелів і забирає речі з відділу знахідок. Це краще, ніж те, що робить Марла, яка краде з автоматизованих пралень джинси, що сушаться, а потім збуває їх там,

де приймають ношені речі, по дванадцять баксів за штуку. Тайлер ніколи не їсть у ресторанах, а в Марли немає зморшок.

Із доброго дива Тайлер надіслав Марліній матері п'ятнадцятифунтову коробку цукерок.

А ось якби нам трапився коричневий павук-відлюдник, розповідає мені в «Імпалі» Тайлер, цей суботній вечір був би значно гіршим. Коли цей павук кусає тебе, він впорскує не просто отруту, а травний фермент, кислоту, що розкладає тіло довкола місця укусу. Твоя рука, нога чи обличчя буквально тане.

Коли сьогодні ввечері це все почалося, Тайлер десь ховався. Марла приволоклася до нас додому. Навіть не постукавши, вона ввалилася крізь вхідні двері з криком «тук-тук».

Я читаю «Reader's Digest» на кухні. Я цілковито незворушний.

Марла кричить:

— Тайлере! Я можу зайти? Ти вдома?

Я кричу у відповідь, що Тайлера нема вдома.

Марла кричить:

— Не будь поганцем!

Я вже коло дверей. Марла стоїть у передпокої з терміновим пакунком «Федерал Експрес»^[24] і каже: — Мені треба покласти дещо до твого морозильника.

Я йду до кухні слідом за Марлою, повторюючи: ні.

Ні.

Ні.

Ні.

Нема чого складати в цьому домі свій непотріб.

— Але ж, золотко, — каже Марла, — у мене в готелі немає морозильника, і ти сам сказав, що я можу користуватися твоїм.

Не казав я такого. Найменше, чого мені хочеться, — це щоб Марла перебиралася сюди, перетягуючи поступово все своє лайно.

Марла розпаковує на кухонному столі свою посилку, дістає з пінопластового паківання щось біле й трясє цією штукою мені перед обличчям: — Це не лайно, — каже вона, — це моя мати, і від'їбись.

В руках у Марли паперовий пакет з-під канапок із тією самою білою речовиною, з якої Тайлер топить смалець на мило.

— Могло бути й гірше, — каже Тайлер. — Ану ж ти випадково з'їв би те, що в цих пакетах. Прокинувся б якось посеред ночі, вичавив би

з пакета білого глею, додав би каліфорнійської супової суміші з цибулею та й з'їв би в присмачку з картопляними чіпсами. Чи з броколі.

Ми з Марлою стоїмо на кухні, і найменше у світі мені зараз хочеться, щоб Марла відчинила дверцята холодильника.

Я спитав, що вона збирається робити з цією білою речовиною.

— Пластику губ «Париж», — відказала Марла. — З роками губи втягуються, а відновити їхню форму можна ін'єкцією колагену. Я вже збрала майже тридцять фунтів колагену у твоєму морозильнику.

Я спитав, якими ж великими це мають бути губи.

Марла сказала, що її лякає саме операція.

У тому пакунку «Федерал Експрес», розповідаю я Тайлерові в «Імпалі», була та сама речовина, з якої ми робили мило. Відтоді як виявилось, що силікон небезпечний, усі кинулися до колагену. Його стали впорскувати, щоб розгладити зморшки, збільшити тонкі губи або випрямити слабке підборіддя. Як пояснила Марла, дешевий колаген дістають переважно зі стерилізованого й переробленого коров'ячого сала, але такий його ґатунок не надто довго затримується в організмі. Роблять тобі ін'єкцію кудись, скажімо, в губи, а організм твій не приймає його й починає виводити з себе, і за півроку в тебе знову тонкі губи.

Найкращий ґатунок колагену, розказала Марла, — це з твого власного жиру, відсмоктаного зі стегон, переробленого, очищеного й впорснутого тобі в губи. Або деінде. Такий колаген надовго.

У нашому холодильнику Марла тримала свій колагеновий ощадний фонд. Коли її мати гладшала надміру, їй відкачували жир і відразу ж пакували його. Марла каже, ця процедура називається «визбирування». Якщо самій Марліній матері колаген не потрібен, вона надсилає пакети Марлі. Свого жиру в Марли ніколи не було, тож її мати гадає, що краще вже нехай буде колаген від рідної людини, ніж щоб Марла впорскувала собі той дешевий коров'ячий.

Світло вуличних ліхтарів уздовж проспекту проходить крізь скло з причепленим на ньому оголошенням і відбиває на щоці Тайлера слова «ЯК Є».

— Павук, — каже Тайлер, — міг би відкласти яйця, і личинки пробралися б тобі під шкіру й прогризли там ходи. Ось такі нещастя можуть траплятися в житті.

Курча з мигдалем у теплому жирному соусі зараз смакує мені як щось відсмоктане зі стегон Марлиної матері.

Саме тоді, стоячи на кухні поруч із Марлою, я зрозумів, що зробив Тайлер.

ЖАХЛИВІ ЗМОРШКИ.

І я зрозумів, навіщо він надіслав Марліній матері цукерки.

ДОПОМОЖИ.

Я кажу, Марло, облиш ти той холодильник.

Марла перепитує:

— Що зробити?

— Ми ж не їмо червоного м'яса, — пояснює мені Тайлер, сидючи в «Імпалі». — А якщо робити мило з курячого жиру, воно не загусне. Ця штука — справжній скарб, — каже Тайлер. — Ми цим колагеном заплатили за будинок.

Тобі слід було розповісти Марлі, кажу я. Тепер вона думає, що це зробив я.

— Омилення, — каже Тайлер, — це хімічна реакція, потрібна для того, щоб виготовити якісне мило. Курячий або будь-який інший жир із високим умістом солі до цього не придасться.

— Слухай-но, — каже Тайлер, — у нас є велике замовлення. Ось що ми зробимо: надішлемо Марліній матері шоколаду й, напевне, ще кексів.

Та я гадаю, що більше це не спрацює.

Коротко кажучи, Марла таки зазирнула до морозильника. Хоча спершу, визнаю, ми трохи почубились. Я намагаюся її зупинити, вона впускає пакет на підлогу, той розривається, витікає на лінолеум, ми обоє посковзаємося на слизькій білій бридоті, й нас ледве не верне. Я тримаю Марлу, обхопивши її ззаду за поперек, притиснувши руки до боків. Її чорне волосся хльоскає мене по обличчю, а я повторюю знову й знову, що це не я. Це не я.

Це не я зробив.

— Моя мама! Ти всю її вилив на підлогу!

Нам треба було мило, кажу я, притискаючи обличчя до її потилиці, за вухом. Треба було випрати мені штани, заплатити за будинок, полатити газ. То був не я.

То був Тайлер.

— Що ти таке верзеш? — верещить Марла й, випручавшись, лишає у мене в руках свою спідницю. Стискаючи в кулаці Марлину барвисту спідницю з індійської бавовни, я силкуюся підвестися зі слизької підлоги, а Марла в самих трусиках, у туфлях-танкетках і блузі народного крою розчахує дверцята морозильника й бачить: колагеновий ошадний фонд — порожній.

Там лише дві старі батарейки до ліхарика і більше нічого.

— Де вона?

Я вже відповзаю від Марли й холодильника, руки мої ковзають, черевики їдуть на лінолеумі, а дупа лишає на підлозі чистий слід. Я прикриваю очі Марлиною спідницею, щоб не бачити її обличчя, коли я розповім їй.

Правду.

Ми зробили мило. З неї. З Марлиної матері.

— Мило?

Мило. Спершу топиш жир. Потім додаєш луг. Отримуєш мило.

Коли Марла починає верещати, я кидаю спідницю їй в обличчя й біжу. Послизаюся. Біжу.

Марла бігає за мною по всьому першому поверху, її заносить на поворотах, вона відштовхується від віконних рам, щоб прискоритися. Ковзає.

Брудними, масними руками лишає бридкі відбитки поміж квіточками на шпалерах. Падає, послизається, налітає на стіни, облицьовані дерев'яними панелями, підіймається і знову біжить за мною.

— Ти зварив мою матір! — верещить Марла.

Тайлер зварив твою матір.

Марла верещить, не відпускає мене від себе, мало не черкаючи мені нігтями по спині.

Тайлер зварив твою матір.

— Ти зварив мою матір!

Вхідні двері досі відчинені.

І ось я вибігаю з дому, а Марла в дверях верещить позаду мене. По тротуару з бетону ноги мої вже не ковзають, тож я просто біжу далі. Я біжу, доки не знаходжу Тайлера — чи то пак Тайлер знаходить мене — і не розповідаю йому, що сталося.

Тримаючи по пиву в руці, ми з Тайлером простяглися в салоні автомобіля, я на передньому сидінні, Тайлер — на задньому. Марла, мабуть, іще досі жбурляє журналами об стіну й верещить, називаючи мене гандоном, лицемірним капіталістичним чудовиськом, гівноїдом і виблядком. Між мною й Марлою безмір ночі, де на кожному кроці чигають отруйні комахи, меланома, віруси, що пожирають плоть. Там, де я зараз, не так уже й погано.

— Коли людину вдарить блискавкою, — каже Тайлер, — голова такому нещасливцеві перетворюється на обвуглений бейсбольний м'ячик, а застібки стоплюються намертво.

Я запитую, чи сьогодні ми дійшли до краю.

Тайлер розлягається горілиць і питає:

— Якби Мерилін Монро була зараз жива, як гадаєш, що вона робила б?

Я кажу: на добраніч.

Оббивка салону клаптями звисає зі стелі. Тайлер каже: — Шкрябала б нігтями віко своєї домовини.

12

Начальник стоїть занадто близько до мого столу, розтягнувши в посмішечку тонкі, стиснуті до купи губи й наставивши свою промежину навпроти мого ліктя. Я відриваюся від супровідного листа, який пишу, щоб відкликати товар з виробництва. Ці листи завжди починаються однаково:

«Повідомлення надіслане відповідно до вимог Національного закону про безпеку автомобільного транспорту. Нами виявлено дефект...»

Цього тижня, застосувавши формулу обчислення грошових зобов'язань, я бачу, що результат А помножити на В помножити на С перевищив — а таке трапляється нечасто — вартість відкликання товару.

Цього тижня йдеться про дрібничку — пластиковий затискач, яким гумова щіточка кріпиться до передніх склоочисників. Одноразова річ. Заміни потребують тільки двісті машин. Вартість праці наближається до нуля.

Минулого тижня все було більш звично. Минулого тижня йшлося про шкіру салону, оброблену дубилом із відомими тератогенними властивостями, синтетичним ніретом чи якоюсь іншою речовиною, так само забороненою законом, але яка досі використовується в країнах «третього світу» для вичинення шкіри. Річ настільки шкідлива, що здатна викликати вади розвитку плода у вагітної жінки, яка доторкнеться до такої шкіри. Ніхто минулого тижня не телефонував до Департаменту транспорту. Ніхто не розпочав процедури відкликання виробу.

Витрати на нову шкіру, помножені на вартість праці, помножені на адміністративні витрати, перевищать прибуток нашої компанії за перший квартал. Якщо хто коли й помітить цю ваду, ми зможемо заплатити не одній згорьованій родині, перш ніж наблизимось до суми, яку потрібно витратити на переобладнання шести з половиною тисяч шкіряних салонів.

Але цього тижня ми таки відкликаємо виріб. І цього тижня безсоння повернулось. Безсоння повернулось, і маю таке враження, що весь світ зупинився й присів посрати мені на могилу.

Начальник надягнув сіру краватку, отже, сьогодні має бути вівторок.

Начальник приніс якийсь аркуш, поклав мені його на стіл і питає, чи я нічого не загубив. Цей папірець забули в копіювальному апараті, каже він і починає читати:

— Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Його очі бігають від краю до краю аркуша, він хихоче.

— Друге правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Я чую, як Тайлерові слова виходять з рота мого начальника, Пана Начальника, з його солідним черевцем, фотографією родини на столі та мріями про те, щоб вийти передчасно на пенсію й байдикувати взимку в трейлерному парку десь в Арізонській пустелі. Мій начальник, який носить перекрохмалені сорочки і щовівторка по обіді ходить до перукаря, дивиться на мене й каже:

— Сподіваюся, це не твоє.

Я — Скажена Лють Джо.

Тайлер попрохав мене надрукувати правила бійцівського клубу і зробити йому десять копій. Не дев'ять, не одинадцять. Десять, каже Тайлер. Але ж у мене безсоння. Здається, востаннє я спав три ночі тому. Це, мабуть, оригінал, який я надрукував. Я зробив десять копій, а оригінал забув. Копіювальний апарат блимає спалахами в обличчя, немов фотоапарат папараці. Коли насіло безсоння, все так далеко, копія, зроблена з копії, зробленої з копії. Ти не можеш торкнутися нічого, і ніщо не може торкнутися тебе.

Начальник читає:

— Третє правило бійцівського клубу — битися лише сам на сам.

Ми дивимось, не кліпаючи, один на одного.

Начальник читає:

— Один бій на раз.

Я не спав три дні, якщо тільки я не сплю зараз. Начальник трясє аркушем перед моїм носом. Що скажеш на це, питає він. Це що, якась забавка, в яку я граюсь у робочий час? Мені ж бо платять за те, щоб я

цілковито віддавався роботі, а не гаяв час на якісь дитячі забавки у війну. І мені не платять за те, щоб я зловживав ксероксом.

Що скажеш на це? Він трясє аркушем перед моїм носом. Як я гадаю, питає він, що він повинен зробити з працівником, який гає робочий час на якісь вигадані фантастичні світи? Коли б я був на його місці, що б я зробив?

Га? Що б я зробив?

Дірка в моїй щоці, чорно-сині набряки під очима, спухлий червоний шрам Тайлерового поцілунку на відвороті моєї руки. Копія з копії з копії.

Добмисли.

І навіщо Тайлерові здалось аж десять копій правил бійцівського клубу?

Індуська корова.

На вашому місці, кажу я, я б не показував абикому цей папірець.

Схоже на те, кажу я, що це написав якийсь божевільний і небезпечний убивця і що в будь-яку мить робочого дня цього шизофреніка може перемкнути, він остаточно зсунеться з глузду й заходиться бігати від офісу до офісу з напіваавтоматичним карабіном «Армалайт AR-180», що працює на принципі газовідведення.

Начальник мовчки дивиться на мене.

Цей хлопчина, кажу я, либонь, щовечора сидить удома й стоматологічним терпужком надпилює хрестиком кінчик кожної кулі. А потім, коли одного ранку він приходить на роботу й заганяє цю кулю в свого начальника, в цього набридливого нездару, дріб'язкового скиглія, сраколиза й тюхтія, то, потрапивши у ваше тіло, куля розтуляється по надпиляному, як пуп'янок квітки, виламує вам хребет і викидає крізь діру в спині смердючу купу ваших тельбухів. Уявіть-но собі, як ваша черевна чакра розкривається сповільненим вибухом ковбасок-кров'янок, чи то пак ваших тонких кишок.

Начальник припиняє тицяти папірець мені під ніс.

Ану, кажу я, прочитайте лишень ще щось звідти.

Ні-ні, я не жартую, кажу я, справді страх як цікаво. Геть-чисто з розуму схибнутий писав.

І я посміхаюсь. Краї невеличкої, схожої на гузно дірки в моїй щоці такого самого синяво-чорного кольору, як собачі ясна. Шкіру на синцях під очима стягло так, що вона здається лакованою.

Начальник мовчки дивиться на мене.

Ну гаразд, кажу я, я вам допоможу.

Четверте правило бійцівського клубу — один бій на раз, кажу я.

Начальник глипає в папірець, потім на мене.

Правило п'яте — битися без взуття й голими по пояс, кажу я.

Начальник глипає в папірець, потім на мене.

Може бути, кажу я, цей несповна розуму довбень візьме карабін «Ігл Апач», бо ж той має магазин на тридцять набоїв, а важить лише дев'ять фунтів. А в «Армалайта» тільки п'ятинабійний магазин. Із тридцятьма набоями цей наш довбонутий упень хлопчина може пройтися всіма віце-президентськими кабінетами, заставленими дорогими меблями з червоного дерева, і йому ще лишиться по кулі на кожного директора.

Я говорю Тайлеровими словами. А колись я був таким гарним хлопцем.

Я дивлюся начальника просто в очі. Вони в нього блакитні-блакитні, блідо-блакитні волошкові очі.

Напівавтоматичний карабін «J&R 68» теж має магазин на тридцять набоїв, а важить лише сім фунтів.

Начальник мовчки дивиться на мене.

Це вам не смішки, кажу я. Це, мабуть, хтось, кого ви давно знаєте. Мабуть, цей чоловік знає все про вас: де ви мешкаєте, де працює ваша дружина, до якої школи ходять ваші діти.

Розмова ця втомлює і зненацька дуже-дуже набридає.

І навіть Тайлерові здалося десять копій правил бійцівського клубу?

От тільки не слід казати, що мені відомо про шкіряні салони, через які потім виникають вроджені вади розвитку. І про браковані гальмівні колодки, які цілком нормальні на вигляд, торговельний агент нічого не помічає, але вони підводять після двох тисяч миль пробігу.

Відомо мені й про реостат системи кондиціонування повітря, який нагрівається так, що в бардачку займаються карти. І про те, скільки людей згоріло живцем через зворотний удар полум'я в паливну форсунку. Я бачив людей із відрубаними по коліно ногами, бо турбокомпресор вибухав, його лопаті пробивали теплоізоляційну перегородку і влітали до салону. Я був на місцях аварій, бачив згорілі

машини та протоколи огляду, де навпроти «ПРИЧИНА АВАРІЇ» стояло «невідома».

Ні, кажу, це не я писав. Я беру аркуш двома пальцями й висмикую його з начальникової руки. Край аркуша, мабуть, порізав йому великий палець, бо рука його злітає до рота, і він несамовито смоче, вирячивши очі. Зіжмакавши папір, я кидаю його у відро для сміття коло мого робочого столу.

Може, кажу я, вам не слід тягти до мене всіляке сміття, яке ви десь підбираєте?

У неділю ввечері я йду до «Лишаймося чоловіками разом», але підвал єпископальної церкви Святої Трійці майже порожній. Прийшли тільки Великий Боб і я. Я ледве приліз, кожен м'яз мого тіла збитий уздовж і впоперек, але моє серце несамовито скаче в грудях, а в голові вирує коловерт думок. Це безсоння. Цілу ніч у твоїй голові снуються думки.

Цілісіньку ніч ти думаєш: «Чи я сплю? Чи я спав?»

Немов глузуючи з моїх травм, м'язи на руках Великого Боба випинаються з-під рукавів футболки, тверді й лискучі. Великий Боб усміхається, він радий мене бачити.

Він думав, що я помер.

Ага, кажу я, я думав про нього те саме.

— Що ж, — каже Великий Боб, — у мене добра новина.

Де всі?

— Оце і є добра новина, — каже Великий Боб. — Групу розпустили. Я прийшов сюди тільки на випадок, якщо хтось про це ще не знає.

Заплющивши очі, я падаю на картату канапу, придбану в магазині вживаних речей.

— Добра новина полягає в тому, — мовить далі Великий Боб, — що відкрили нову групу, але перше правило цієї нової групи каже, що про неї не можна нікому говорити.

Ох!

Великий Боб мовить:

— І друге правило цієї нової групи каже, що про неї не можна нікому говорити.

От лайно! Я розплющую очі.

Блядь.

— Ця група називається бійцівський клуб, — каже Великий Боб. — Вони зустрічаються щоп'ятниці ввечері на іншому кінці міста, в гаражі, який замикають ізсередини. А в четвер увечері інший бійцівський клуб збирається в сусідньому гаражі.

Мені не відомо про жодне з цих місць.

— Перше правило бійцівського клубу, — каже Великий Боб, — не говорити про бійцівський клуб.

У середу, четвер і п'ятницю Тайлер працює ввечері кіномеханіком, я бачив його квитанцію про нарахування заробітної плати за минулий тиждень.

— Друге правило бійцівського клубу, — каже Великий Боб, — нікому не говорити про бійцівський клуб.

У суботу ввечері Тайлер ходить до бійцівського клубу разом зі мною.

— Битися лише сам на сам.

У неділю зранку, побиті, ми повертаємося додому й спимо аж до вечора.

— Один бій на раз, — каже Великий Боб.

У неділю й понеділок увечері Тайлер працює офіціантом.

— Битися без взуття й голими по пояс.

У вівторок увечері Тайлер удома варить мило, загортає його в обгортковий папір і надсилає замовникам. «Миловарня на Паперовій вулиці».

— Бій триває стільки, скільки потрібно, — каже Великий Боб. — Це правила бійцівського клубу, що їх вигадав хлопчина, який вигадав і сам клуб.

Великий Боб питає:

— Ти часом його не знаєш?

— Я сам з ним ніколи не зустрічався, — каже Великий Боб. — Його звати Тайлер Дьорден.

«Миловарня на Паперовій вулиці».

Чи я його знаю?

А біс його зна, кажу я.

Може, й знаю.

Коли я приїхав до готелю «Ріджент», Марла в купальному халаті чекала на мене у вестибюлі. Марла зателефонувала мені на роботу й спитала, чи не пропустив би я сьогодні тренажерний зал, чи бібліотеку, чи пральню, чи що там я собі запланував після роботи, а натомість заїхав би до неї.

Ось чому Марла зателефонувала: вона мене ненавидить.

Вона ані словом не згадала про свій колагеновий ощадний фонд.

Замість цього вона питає, чи не міг би я зробити їй послугу. Цього дня Марла до обіду пролежала в ліжку. Марла харчується тим, що «Їжа на колесах»^[25] привозить її сусідам, які вже померли. Вона каже, що ті сплять, і забирає їжу.

Одним словом, цього дня Марла валялася в ліжку, чекаючи на харч, який мали привезти між дванадцятою і другою. У Марли вже кілька років немає медичного страхування, тож вона вже й не оглядалась, а цього ранку їй здалося, що вона намацала в себе під пахвою пухлину й ущільнення довкола неї, які боліли, коли на них натискати. Вона не може сказати комусь, кого любить, щоб не лякати їх, іти до лікаря їй задорого — ану ж це просто якась марниця, — але їй потрібно, щоб хтось її вислухав і оглянув.

Марлині карі очі — немов дві істоти, їхній колір такий, наче їх розжарили в печі й опустили в холодну воду. Це називається чи то вулканізація, чи то гальванізація, чи то загартовування.

Марла каже, що пробачить мені те, що сталося з колагеном, якщо я допоможу їй.

Я міркую, що вона не зателефонувала Тайлерові, бо не хоче його лякати. Що ж до мене, то їй байдуже, і я їй винен.

Ми підіймаємося нагору, до її номера, а Марла тим часом розповідає мені, що в природі не зустрінеш старих тварин, бо щойно тварина доходить віку, вона помирає. Щойно вона заслабла чи стала повільнішою, хтось сильніший убиває її. Тварини не мають старіти.

Марла лягає на ліжку, розв'язує пасок купального халата й каже, що наша культура надала смерті значення чогось поганого. Старі тварини мали б бути протиприродним винятком.

Химерою.

Марлу проймає холодний піт, а я тим часом розповідаю їй, як у мене, коли я вчився в коледжі, була бородавка. На пенісі, тільки я кажу «на члені». Я пішов до медичного інституту, щоб цього позбутися. Бородавки себто. Згодом, багато років по тому, я розповів батькові, а він посміявся з мене й назвав дурнем, мовляв, такі бородавки — це ж краще за ребристий презерватив. Жінкам вони подобаються, і Господь зробив мені послугу.

Я опускаюся навколішки перед Марлиним ліжком, ще холодними знадвору руками помалу-помалу торкаюся її холодної шкіри, дуюм за дуюмом перебираю її тіло пальцями, а Марла каже мені, що ті бородавки, Богом дані ребристі презервативи, призводять до раку шийки матки в жінок.

Отож я сиджу на паперовій підстилці в оглядовій медінституту, а студент-медик бризкає з балона рідким азотом мені на член, тим часом як іще вісім студентів спостерігають за цим. Ось де ти опиняєшся, якщо в тебе нема медичного страхування. Тільки вони не кажуть «член», вони кажуть «пеніс», але хоч як ти його назви, а коли побризкати на нього рідким азотом, то однаково що спалити лугом, — пектиме так само сильно.

Марла сміється, доки не помічає, що мої пальці зупинилися, так ніби я щось намацав.

Марла затамовує дихання, живіт її напружується і стає тугим, мов шкіра на барабані, а серце калатає, наче кулак, що гупає зсередини цього барабана. Але ні, пальці мої зупинилися через мою розповідь. Я зупинився, тому що на мить ані мене, ані Марли не було в цій кімнаті. Ми були в медінституті, багато років тому. Я сидів на паперовій підстилці, і мій член, оббризканий рідким азотом, палав вогнем. Аж тут один зі студентів подивився на мою босу ногу і стрімголов кинувся з оглядової. Він повернувся, ведучи за собою трьох справжніх лікарів. Лікарі відштовхнули вбік студента з балоном рідкого азоту.

Один справжній лікар схопив мою босу праву стопу й, підійнявши, сунув її в обличчя іншим справжнім лікарям. Усі троє розглядали стопу з усіх боків, тицяли в неї пальцями й фотографували «полароїдом», так ніби решти людини, напівголої, з майже відмороженим Божим даром, не існувало. Лише сама нога, щоб побачити яку з'юрмила решта студентів-медиків.

— Як давно, — запитав лікар, — у тебе на нозі ця червона пляма?

Лікар мав на увазі мою родимку. На моїй правій нозі є родимка, що, як жартує мій батько, схожа на темно-червону Австралію з маленькою Новою Зеландією поруч. Це я й розповів їм, і всі заспокоїлися. Мій член помалу відтавав. В оглядовій нікого не лишилося, окрім студента з азотом, а краще пішов би й він. Студент був такий розчарований, що ні разу не глянув мені у вічі, коли, схопивши мій член за голівку, потягнув до себе. Балон порснув крихітним струменем на те, що лишилося від бородавки. Відчуття, ніби заплющуєш очі й уявляєш, що твій член сотню миль завдовжки, а біль на його кінці все одно не стихає.

Марла дивиться на мою руку й на шрам від Тайлерового поцілунку.

Я сказав студентові, що, мабуть, їм тут не часто трапляються родимки.

Не в тому річ. Усі подумали, розповів студент, що то не родимка, а рак.

З'явився новий різновид раку, який уражає молодь. Людина прокидається з червоною плямою на стопі чи на кісточці.

Пляма не зникає, а росте й росте, доки не вкриває тебе повністю, і тоді ти помираєш.

Студент розповів, що лікарі й усі решта так сполошилися, бо думали, що в мене цей новий рак. Поки що його підчепило небагато людей, але він швидко поширюється.

Це було багато-багато років тому.

Із раком завжди так, кажу я Марлі. Помилки будуть траплятись, і, можливо, найголовніше тут — не забути про решту своєї істоти, якщо з її невеличкою частинкою може статися щось погане.

Марла мовить:

— Може.

Студент із азотом скінчив і сказав мені, що бородавка відпаде за кілька днів. Поряд із моїм голим задом на липкому папері лежала вже нікому не потрібна полароїдна світлина моєї ноги. Я спитався, чи можна мені її забрати.

Ця світлина досі висить у мене в кімнаті, в рамці, в кутку дзеркала. Щоранку, збираючись на роботу, я зачісуюся перед дзеркалом і згадую, як одного разу протягом десяти хвилин у мене був рак, ба гірше, ніж рак.

Я розповідаю Марлі, що цього року на День Подяки я вперше не пішов із дідусем кататися на ковзанах, хоча лід був завтовшки майже шість дюймів. Бабуся завжди носила невеличкі округлі перев'язки на чолі чи на руках, де родимки, які вона мала все своє життя, їй не подобалися. Перев'язки розмотувалися, їхні краї бралися торочками, або ж родимки з коричневих перетворювалися на сині чи чорні.

Останнього разу, коли бабуся виписувалася з лікарні, дідусь ніс її валізу, а та була така важезна, що дідусь поскаржився, мовляв, його аж перекинуло. Моя бабуся, франко-канадійка, була така сором'язлива, що ніколи не показувалася на людях у купальному костюмі, а коли йшла до вбиральні, то завжди відкручувала кран у раковині, щоб замаскувати звуки, які могли звідти долинути. Покидаючи лікарню Лурдської Богородиці після часткової мастектомії, вона сказала:

— Це тебе перекинуло?

Для дідуса це було підсумком його історії: бабуся, рак, їхній шлюб, його життя. Щоразу як розповідає цю історію, він сміється.

Марла не сміється. Я хочу розсмішити її, привернути до себе. Щоб вона пробачила мені колаген, я хочу сказати Марлі, що нічого тут немає, що нічого не знайшов. Якщо вона й знайшла щось уранці, то це була помилка. Як із родимою плямою.

У Марли на відвороті руки шрам від Тайлерового поцілунку.

Я хочу розсмішити Марлу, тож не розповідаю їй, як останнього разу тримав в обіймах Хлою, Хлою, що лишилася без волосся, Хлою, вкритий жовтим воском скелет із пов'язаним шовковою хусткою лисим черепом. Я востаннє стиснув Хлою в обіймах перед тим, як вона зникла назавжди. Я сказав їй, що вона скидається на пірата, і вона засміялась. Я, коли ходжу на пляж, сідаючи, завжди ховаю праву ступню під себе. Ту, що з Австралією і Новою Зеландією. Або ж закопую її в пісок. Лякає мене те, що люди побачать мою ногу і я помиратиму в їхній свідомості. Рак, якого в мене нема, тепер усюди. Я не розповідаю про це Марлі.

Ми багато чого не хочемо знати про людей, яких любимо.

Щоб привернути її до себе, щоб розсмішити, я розповідаю про жінку, яка написала до «Дорогої Еббі»^[26], як вона вийшла за вродливого успішного власника похоронного бюро, а той у першу шлюбну ніч змусив її сидіти у ванні з крижаною водою, доки її шкіра

не стала морозною на дотик, а потім сказав лежати нерухомо в ліжку, поки він здійснював статевий акт із її холодним безрушним тілом.

Найкумедніше в усьому цьому те, що ця жінка, яка погодилася таке зробити шлюбної ночі, робила так само наступні десять років подружнього життя, а тепер вона пише до «Дорогої Еббі» й питає Еббі, чи це нормально.

14

Ось чому я так люблю ходити на групи підтримки: коли люди гадають, що ти помираєш, вони віддають тобі всю свою увагу.

Якщо цей раз може стати останнім, коли вони тебе побачать, вони справді бачать тебе. Тоді всі розмови про їхні невиплачені кредити, про пісні, які вони чули по радіо, про розкуйовджену зачіску зникають, наче дим.

Ти збираєш усю їхню увагу.

Люди слухають тебе замість чекати своєї черги заговорити.

Коли з тобою говорять, то не просто розповідають якісь байки. Під час розмови між вами щось виникає, і потім ви обоє вже не ті самі, які були до того.

Марла почала ходити на групи підтримки, коли вперше знайшла в себе пухлину.

Наступного ранку після того, як ми знайшли в неї другу пухлину, Марла прискакала на кухню, запхавши обидві ноги в одну половину колготок, і сказала:

— Диви, я русалка.

Марла сказала:

— Це не те, коли хтось сідає на унітаз задом наперед і вдає, ніби їде на мотоциклі. Тут усе сталося по-справжньому.

Перша пухлина з'явилася незадовго перед тим, як ми зустрілися з Марлою на «Лишаймося чоловіками разом», а ось тепер показалася й друга.

Марла досі жива — це все, що вам треба знати. Її життєва філософія, розповіла мені Марла, полягає в тому, що вона може померти будь-якої миті. Трагедія її життя в тому, що вона не помирає.

Коли Марла вперше намацала в себе пухлину, вона пішла до клініки, де вздовж трьох стін приймальні на пластикових стільцях сиділи згорблені, схожі на опудала матері, а безживні, наче ляльки, діти згорнулися в них на колінах або прилягли коло їхніх ніг. Очі дітям позападали, взялися темними обводами подібно до того, як беруться гниллю й псуються апельсини чи банани, а матері вичесували їм із ковтунів лупу, спричинену невимовною грибовою інфекцією. Зуби на тлі худорлявих облич здавалися такими велетенськими, що ставало зрозуміло: це лише оскіпки кісток, які вистромилися крізь твої ясна, щоб дрібнити їжу.

Ось де ти опиняєшся, якщо в тебе немає медичного страхування.

Коли ще ніхто нічого не знав достеменно, багато геїв захотіли собі дитину, а тепер діти хворі, матері помирають, а батьки вже помирали. Сидячи посеред лікарняного нудотного запаху сечі та оцту й слухаючи, як медсестри розпитують кожну матір, як довго вона вже хвора, як багато ваги втратила і чи хтось опікуватиметься її дитиною, Марла вирішує — ні.

Якщо вона має померти, Марла не хоче про це знати.

За рогом клініки Марла зайшла до пральні, покрала з сушарок усі джинси й пішла до перекупки, яка дала їй по п'ятнадцять баксів за штуку. Після цього Марла купила собі справді якісні колготки, такі, що не розлазяться.

— Навіть якісні колготки, ті, що не розлазяться, — каже Марла, — однаково деруться.

Немає нічого непорушного. Усе нищиться.

Марла почала ходити на групи підтримки, бо легше, коли біля тебе є ще хтось, така сама підтирка людської дупи. У кожного щось не гаразд. І на якийсь час її серце мовби зупинилося.

Марла стала працювати в похоронному бюро з клієнтами, які оплачували послуги наперед. Часом якийсь здоровезний гладючий чоловік, хоча зазвичай гладюча жінка, виходив з виставкової зали з похоронною урною завбільшки з підставку під яйце, і тоді Марла, яка сиділа за робочим столом у передпокої, у своїх подертих колготках, зі своїм темним волоссям, зібраним позаду, з пухлиною в грудях, Марла, приречена на смерть, казала:

— Пані, не лестіть собі! У цю крихітну урну не влізе попіл навіть від самої вашої голови. Вертайтеся й виберіть собі щось завбільшки з

кулю для боулінгу.

Марлине серце було схожим на моє обличчя. Усе лайно й непотріб цього світу відобразилися в ньому. Використана підтирка дупи, і ніхто навіть не завдасть собі клопоту віддати її на переробку.

Після відвідин клініки, поки вона ще не почала ходити на групи підтримки, розповіла мені Марла, вона зустрічала багато кого, хто помер. Ті люди були мертві й уже на тому боці, а вночі вони телефонували їй. Часом у барі бармен кликав Марлу до телефону, а коли вона брала слухавку, там була мертва тиша.

Тоді вона гадала, що дійшла до краю.

— Коли тобі двадцять чотири, — каже Марла, — ти ще уявлення не маєш, як далеко можна зайти, але я швидко все схоплювала.

Коли Марла вперше наповнювала похоронну урну, вона не наділа маску на обличчя. Пізніше, коли вона чхнула й висякалася, на хустинці лишилася чорна брудота від пана Бозна-Як-Там-Його.

Якщо в домі на Паперовій вулиці телефон дзвонив лише раз, а коли ти брав слухавку, на тому кінці була тиша, ти вже знав: це по Марлу. Це траплялося значно частіше, ніж можна було очікувати.

У дім на Паперовій вулиці став надзвонювати детектив, що розслідував вибух у моїй квартирі. Тайлер тоді ставав коло мене, торкаючись грудьми мого плеча, й нашіптував в одне вухо, тим часом як я тримав слухавку коло іншого, а детектив запитував мене, чи я не знаю нікого, хто міг би виготовити динаміт у домашніх умовах.

— Руйнування, — шепотів Тайлер, — це природна частина мого розвитку в напрямку до трагедії й розпаду.

Я сказав слідчому, що вибухнув мій холодильник.

— Я пориваю з фізичною владою, із земними набутками, — шепотів Тайлер, — тому що, тільки руйнуючи себе, я можу виявити більшу силу свого духу.

У динаміті, сказав слідчий, були домішки: осад оксалату амонію та перхлориду калію, — а це свідчить про те, що вибухівку могли виготовити в домашніх умовах. До того ж засувний замок на входних дверях було розтрощено.

Я сказав, що тієї ночі був у Вашингтоні.

Слідчий розповів телефоном, що на замковий механізм бризнули фреоном, а потім, устроївши ручне зубило в замкову щілину, розтрощили осердя. Так злочинці крадуть велосипеди.

— Хто руйнує майно моє, — казав Тайлер, — звільняє мене й рятує мій дух. Учитель, що прибирає скарби земні з мого шляху, визволить мене.

Слідчий сказав, що той, хто заклад саморобну вибухівку, міг увімкнути газ і загасити запальник у печі задовго до самого вибуху. Газ міг бути лише детонатором. Мав би минути не один день, доки газ наповнив би квартиру й досягнув компресора холодильника, чий електродвигун викликав би вибух.

— Скажи йому, — шепотів Тайлер. — Так, це ти зробив. Це ти висадив усе в повітря. Він же саме це хоче почути.

Ні, кажу я слідчому, я не лишав газ увімкненим перед тим, як податися з міста. Я любив своє життя. Любив свою квартиру. Я любив свої меблі, всі-всі. Це було моє життя. Усе: світильники, крісла, килими — це був я сам. Посуд у кухонній шафі — це я. Вазонки — це я. Телевізор — це я. Це я злетів у повітря. Невже він цього не розуміє?

Слідчий сказав мені не виїздити з міста.

15

Його високоповажність, шановний пан голова місцевого відділу національної об'єднаної професійної спілки кіномеханіків і незалежних працівників кінотеатрів просто сидить собі.

У всьому, що людина сприймає як належне, під нею і поза нею, а також усередині, визріває щось жахливе.

Немає нічого непорушного.

Усе нищиться.

Я знаю це, тому що Тайлер знає.

Тайлер три роки склеював і різав кіноплівку для мережі кінотеатрів. Фільми, поділені на шість-сім невеликих рулонів, перевозять у металевих контейнерах. Для кінопроекторів, що мають механізм автоматичного заправлення й перемотування плівки, Тайлер мав склеювати ці частини до купи в один п'ятифутовий рулон. Протягом трьох років — сім кінотеатрів, у кожному принаймні три зали, щотижня нові покази — через Тайлерові руки перейшли сотні фільмокопій.

На лихо, коли всюди стали впроваджувати проектори з автоматичним заправлянням і перемотуванням, виявилось, що Тайлер профспілці більше не потрібен. Панові голові місцевого відділу довелося викликати Тайлера посидіти-побалакати.

Робота була нудною, а платили дріб'язок, тож голова кінопрофесійної спілки кіномеханіків і кінонезалежних кінопрацівників кінотеатрів сказав, що вони роблять Тайлерові Дьордену ласку, намагаючись дипломатично його витурити.

Не думайте, що вас звільнили через непридатність. Вважайте це скороченням штату.

Сам пан дупа місцевого відділу профспілки каже:

— Ми цінуємо ваш внесок у наше процвітання.

О, жодних проблем, сказав Тайлер і усміхнувся. Доки профспілка надсилатиме чеки, він триматиме язика за зубами.

Тайлер сказав:

— Вважайте це достроковим виходом на пенсію з оплатою.

Тайлер тримав у руках сотні фільмокопій.

Фільми повернулися до кінопрокатника. Фільми, що будуть знову й знову показувати в кінотеатрах. Комедії. Трагедії. Мюзикли. Мелодрами. Пригодницькі фільми.

Усі з вкесними Тайлером однокадровими спалахами порнографії.

Содомія. Феляція. Кунілінгус. Садомазохізм.

Тайлерові нічого було втрачати.

Тайлер — пішак у цьому світі, сміття під ногами кожного.

Це все Тайлер змусив мене запам'ятати, щоб я це саме переповів менеджерів готелю «Прессман».

Тайлер сказав, що на своїй іншій роботі, у готелі «Прессман», він ніхто. Усім байдуже, живий він іще чи помер, і Тайлерові також на всіх похуй. Оце, за намовою Тайлера, я й мав переказати менеджерів готелю в його кабінеті, зовні коло дверей якого вартують охоронці.

Коли все скінчилося, ми з Тайлером засиділися до пізньої ночі, розповідаючи одне одному свої історії.

Відразу ж після того, як Тайлер сховався до профспілки кіномеханіків, він змусив мене піти на зустріч із менеджером готелю.

Ми з Тайлером ставали дедалі більше схожими один на одного, немов близнюки. Вилиці нам обом було попідбивано так, що шкіра на них пообвисала й уже не поверталася на місце після ударів.

Я свої синці отримав у бійцівському клубі, Тайлерові ж мармизу розквасив голова спілки кіномеханіків. Після того як Тайлер виповз із профспілки, я пішов побачитися з менеджером готелю «Прессман».

Я сидів там, у кабінеті менеджера готелю.

Я — Зловісний Вишкір Помсти Джо.

Менеджер відразу ж заявив, що в мене є три хвилини. Я встиг за тридцять секунд розповісти йому, як сцяв у суп, пердів на крем-брюле, сякався в тушкований салат-цикорій, а також розказав йому, що тепер хочу, аби готель щотижня надсилав мені чек на суму, яка дорівнює моїй середній платні за тиждень плюс чайові. Я натомість більше ніколи не вийду на роботу й не піду до журналістів чи до санітарного нагляду й, зніжковіло пускаючи сльозу, не зізнаюся їм у всьому.

Заголовок: «Офіціант, якого замучило сумління, розповів, що псував їжу».

Звісно, сказав я, мене можуть кинути до в'язниці. Мене можуть підвісити за яйця, можуть тягати вулицями, можуть здерти з мене шкуру й облили лугом, але готель «Прессман» запам'ятають назавжди як той, де найбагатші у світі люди їдять страви, приправлені сечею.

Я говорю Тайлеровими словами.

А колись я був таким гарним хлопцем.

Коли у своєму кабінеті голова профспілки стусонув Тайлера, той зареготав. Один удар збив Тайлера зі стільця, і він сидів, прихилившись до стіни, й сміявся.

— Ну ж бо! Однаково ти не зможеш мене вбити, — регочучи, казав Тайлер. — Недоумку! Ти можеш роз'юшити мене в лайно, але ти не можеш мене вбити.

Ти маєш забагато чого втрачати.

Мені ж втрачати нічого.

У тебе є все.

Ну ж бо! Бий! Просто в живіт! Затопи ще раз по мармизі. Повибивай мені всі зуби, чеки ж усе одно будеш надсилати. Переламай усі ребра але простроч плату мені хоч на тиждень, і всім про все стане відомо. Тебе й твою нікчемну профспілку засудить кожен власник кінотеатру, кожен кінопрокатник, кожна мамка, чиє дитя, дивлячись «Бембі», раптом уздріло стоячий прутень.

— Я непотріб, — сказав Тайлер, — я непотріб, лайно й придурок для тебе й усього цього сраного світу. Тобі байдуже, де я живу, як себе

почуваю, що їм, чим годую своїх дітей, чим розплачуюся з лікарем, коли нездужаю. Так, я дурень і слабак, і мені все обридло, та однаково — тепер ти відповідаєш за мене.

Я сиджу в кабінеті менеджера готелю «Прессман». Мої губи, розбиті в бійцівському клубі, потріскалися частин на десять. Дірка-гузно у щоці дивиться на менеджера, і все це має вельми переконливий вигляд.

Загалом я сказав усе те саме, що й Тайлер.

Коли голова профспілки відлупцював Тайлера так, що той уже лежав на підлозі, коли пан голова побачив, що Тайлер не відповідає йому нічим, його високоповажність відхилився назад усім своїм здоровенним, як «каділлак», корпусом — набагато більшим і міцнішим, ніж насправді потрібен йому, — розмахнувся ногою і всадив носака Тайлерові під ребра, а Тайлер зайшовся реготом. Його високоповажність копнув Тайлера по нирках, і Тайлера скрутило в м'ячик, та він не припиняв сміятися.

— Ну ж бо, відведи душу! — сказав Тайлер. — Повір мені. Тобі полегшає. Ти почуватимешся просто пречудово.

Я попрохав у менеджера готелю «Прессман» дозволу скористатися телефоном у його кабінеті, підійшов і набрав номер відділу міських новин у місцевій газеті. Менеджер витріщився на мене, а я заговорив у слухавку.

Алло, доброго дня, сказав я, я скоїв жахливий злочин проти людяності, щоб висловити свій політичний протест. Я протестую проти експлуатації працівників сфери обслуговування.

Коли вже сідати до в'язниці, то не просто лакеєм-дурником, який дзюрив у суп. Це мусить мати героїчний розмах.

«Офіціант-Робін Гуд — захисник злидарів».

Ітиметься набагато більше, ніж про якийсь один готель і одного офіціанта.

Менеджер дуже обережно забирає в мене слухавку. Він каже, що не хоче, щоб я тут більше працював, принаймні в такому вигляді.

Стоячи перед столом менеджера, я кажу: що?

Вам не подобається оце?

Далі дивлячись на менеджера, я без вагань, розмахнувшись рукою, заціджую кулаком собі по носі так, що струпи, якими взялися давніші рани, тріскають і чвиркає кров.

Без жодної на те причини мені пригадується наша з Тайлером перша бійка. Я хочу, щоб ти щосили вдарив мене.

Удар вийшов не дуже сильний. Я знову б'ю себе. Кров цебенить із носа, виглядає непогано, але я ще й відкидаюся назад, налітаю на стіну, жахливо зойкаю і трощу картину, яка висить там.

Уламки скла, рама, картина з квітами падають додола, усе заливає моя кров, а посеред цього всього я блазною далі. Я поводжуся як геть пришелепуватий. Кров скрапує на килим, я підповзаю до стола, хапаюся за його край, лишаючи потворні криваві відбитки рук, і кажу, будь ласка, допоможіть мені, але починаю хихотіти.

Допоможіть мені, будь ласка.

Будь ласка, не бийте мене знову.

Я спадаю назад на підлогу й розмазую свою кров по килиму. Найперше, що я промовлю, це «будь ласка». Тож я міцно стуляю губи. Потвора лізе по красивих квітах і візерунках перського килима. Кров крапає з мого носа, гарячим струмком ллється назад мені в рот і горлянку. Потвора повзе килимом, розпашіла, лізе, збираючи пил і всілякі нитки, що пристають до крові на її пазурах. І вона підповзає достатньо близько, щоб ухопити менеджера готелю «Прессман» за холошу брюк у вузьку смужку й таки промовити:

— Будь ласка.

І ще раз.

«Будь ласка» вихоплюється з рота кривавими бульбашками.

І ще раз.

Будь ласка.

Бульбашки лускають, розбризкуючи довкола кров.

Ось так у Тайлера з'явилася можливість бувати в бійцівському клубі щовечора. Відтак було започатковано сім бійцівських клубів, а потім п'ятнадцять, а потім двадцять три, а Тайлерові все було замало. Гроші тепер приходили постійно.

Будь ласка, благаю я менеджера готелю «Прессман», дайте мені грошей. І знову хихочу.

Будь ласка.

І, будь ласочка, не бийте мене більше.

У вас усього так багато, у мене ж немає нічого. Я починаю дертися холошею догори, вимазуючи кров'ю посмуговані брюки менеджера,

який із силою заточується назад, упирається руками в підвіконня й навіть, розсуваючи тонкі губи, шкірить зуби.

Кривавими пазурами потвора чіпляється за ремінь менеджерових брюк, підтягується, щоб ухопитися за білу накрохмалену сорочку, і я закривавленими руками стискаю гладенькі зап'ястки менеджера.

Будь ласка. Моя усмішка така широка, що губи мало не тріскають.

Менеджер пручається й вищить, прагнучи висмикнути свої руки й опинитися подалі від мене, моєї крові й мого розтрощеного носа. Ми боремося, до крові, що на нас обох, липне всякий бруд, і саме в цей найцікавіший момент до кабінету вирішують зазирнути охоронці.

Сьогодні в газетах повідомили, що хтось вдерся до офісів між десятим і п'ятнадцятим поверхами хмарочоса Гейн-Тауер, через офісні вікна виліз назовні й намалював на південному боці будівлі вишкірену фізіономію завбільшки з п'ять поверхів, а потім улаштував пожежу в офісах посередині кожного велетенського ока так, що ті спалахнули гігантським невблаганним живим вогнем над світанковим містом.

На перших сторінках газет — малюнок, на якому обличчя скидається чи то на розлючену гарбузяну голову, чи то на якогось японського демона, дракона пожадливісті, що завис у повітрі, а пасма диму клубочаться над ним, наче відьміні брови чи, може, чортячі роги. Люди скрикували, закидаючи голови назад.

Що це все означає?

І хто міг таке утнути? Навіть коли вогонь згас, обличчя нікуди не зникло. І виглядало воно ще страшніше. Порожні очниці, здавалося, стежили за кожним, хто проходив вулицею повз. І водночас вони були мертвими.

Газети пишуть про це дедалі більше.

Певна річ, ти читаєш це, і тобі кортить зараз же дізнатися, чи цей випадок — частина проекту «Руїна», чи ні.

Газети повідомляють, що поліція не має жодної певної зачіпки. Та хай хто б це зробив, молодіжні банди чи прибульці з космосу, лазячи по виступах і звисаючи з підвіконь із аерозольними балончиками чорної фарби, вони запросто могли зірватись і розбитись.

Зробив це Комітет бешкету чи Комітет підпалів? Мабуть, гігантське обличчя було їхнім домашнім завданням на цей тиждень.

Тайлер має знати, але перше правило проекту «Руїна» — не розпитувати про проект «Руїна».

Цього тижня в Комітеті насильства Тайлер заявив, що змусить кожного навчитися стріляти з пістолета. Пістолет робить тільки одне: спрямовує вибух у потрібному напрямку.

На останню зустріч Комітету насильства Тайлер приніс пістолет і телефонний довідник із рекламними сторінками. Зустрічі відбуваються

в підвалі, в якому щосуботи ввечері збирається бійцівський клуб. Кожен комітет має свій день.

Комітет підпалу зустрічається щопонеділка ввечері.

Насильство — щовівторка.

Бешкет збирається щосереди.

Дезінформація — щочетверга.

Організований хаос. Бюрократія анархії. Поміркуй над цим.

Щось на кшталт груп підтримки.

Отож у вівторок увечері Комітет насильства подав пропозиції щодо дій на наступний тиждень. Тайлер прочитав пропозиції й задав комітету домашнє завдання.

До наступного вівторка кожен член комітету мав затіяти бійку й поступитися в ній. І то не в бійцівському клубі. Це складніше зробити, ніж здається. Пересічна людина на вулиці щосили уникатиме бійки.

Задумка полягала в тому, щоб підчепити на вулиці кого-небудь, хто ще ніколи не бився, і затягти його до нас. Нехай відчує себе переможцем уперше в житті. Нехай розлютується до нестями. Нехай роз'юшить тебе в лайно.

Ти мусиш це витримати. Якщо не стерпиш, переможеш у бійці, усе до дупи.

— Ось що ми маємо зробити, хлопаки, — повідомив Тайлер комітетові. — Ми маємо нагадати цим людям, якою силою вони досі володіють.

Це таке коротке напутнє слово від Тайлера. Після цього він виймає з картонної коробки перед ним складені папірці й розгортає кожен. У такий спосіб кожен член комітету подає пропозиції на наступний тиждень. Пише пропозиції в блокноті. Видирає аркуш із блокнота, згортає його і кладе в коробку. Тайлер переглядає пропозиції та відкидає невдалі.

Замість кожної невдалої вигадки Тайлер кладе до коробки порожній папірець.

Потім кожен член комітету витягає з коробки по папірцю. Як пояснив мені Тайлер, якщо хтось витягає порожній папірець, йому цього тижня не треба робити нічого, крім домашнього завдання.

Коли ж тобі випадає папірець із пропозицією, ти мусиш піти на вихідних на фестиваль імпортного пива й штовхнути когось у біотуалет. Тільки вітається, якщо тебе за це ще й добряче

віддухопелять. Або ж ти мусиш піти на показ мод у пасажі торговельного центру і з другого поверху обілляти відвідувачів полуничним варенням.

Якщо тебе заарештують, ти більше не в Комітеті насильства. Якщо засмієшся, так само.

Ніхто не знає, хто саме витягне яку пропозицію, і ніхто, крім Тайлера, не знає, що це за пропозиції, які з них прийнято, а які викинуто в сміття. Пізніше цього тижня в газеті може з'явитися новина про невідомого, який у центрі міста застрибнув у «Ягуар» із відкидним верхом, відштовхнув водія й скерував машину у фонтан.

Тобі лишається тільки гадати, чи була це пропозиція комітету, яка могла випасти тобі.

Наступного вівторка ввечері під світлом єдиної лампочки в темному підвалі бійцівського клубу ти оглядатимеш усіх, хто прийшов на збори Комітету насильства, і далі міркуватимеш, хто ж в'їхав на «Ягуарі» у фонтан.

Хто видерся на дах музею мистецтв і стріляв пейнтбольними кулями по скульптурах у внутрішньому дворіку?

Хто намалював на хмарочосі Гейн-Тауер палаюче обличчя демона?

Ти можеш хіба що уявити собі, як тієї ночі, коли малювали демона на хмарочосі, група судових діловодів, бухгалтерів чи кур'єрів прокрадається до офісів, у яких вони сидять щодня. Може — хоча це й проти правил проекту «Руїна», — вони трохи випили. Там, де це вдалося, вони застосували відмикачки, де ні — за допомогою фреону розбивали осердя замків. Усе заради того, щоб, спустившись у будівельній колисці на канаті, який усі тримали почергово, зависнути, гойдаючись і розхитуючись, навпроти фасаду будівлі й ризикнути життям біля вікон тих офісів, у яких щодня, година за годиною, минало їхнє життя.

Наступного ранку ці самі діловоди й помічники консультантів із роботи з клієнтами будуть серед натовпу, закидатимуть свої голови зі старанно зачесаним волоссям, трохи причмелені від неспанья, але тверезі, у краватках, і слухатимуть, як довкола них юрба гомонітиме й дивуватиметься, хто ж це міг зробити таке, і як поліцейські гукатимуть, щоб усі, будь ласка, відійшли, коли з розбитих задимлених зіниць велетенських очей поллється вода.

Тайлер по секрету розповів мені, що на кожній зустрічі буває не більш як чотири путні пропозиції, тож твої шанси витягти справжню пропозицію, а не просто порожній папірець, приблизно чотири з десяти^[27]. У Комітеті насильства разом із Тайлером двадцять п'ять учасників. Кожен отримує домашнє завдання — побитися на людях і програти, і кожен тягне собі пропозицію до дій.

Цього тижня Тайлер наказав їм:

— Ідіть і придбайте собі пістолет.

Тайлер дав телефонний довідник одному й сказав вирвати сторінку з рекламними оголошеннями, а потім передати довідник іншому. Не можна купляти зброю, а також стріляти з неї в тому самому місці, що й інший член комітету.

— Оце, — сказав Тайлер, діставши з кишені куртки пістолет, — це пістолет, і за два тижні кожен з вас повинен мати свій, завбільшки з оцей, і принести його на нашу зустріч.

— Краще, якщо ви купите його за готівку, — сказав Тайлер. — На наступній зустрічі ви обмінюєтесь пістолетами й напишете заяву до поліції, що куплений вами пістолет викрали.

Ніхто нічого не питав. Нічого не питати — перше правило проекту «Руїна».

Тайлер передав пістолет по колу. Він був такий важкий, наче щось велетенське, гору чи Сонце, стиснули й перетопили на цю річ. Комітетники тримали пістолет двома пальцями. Кожному кортіло спитати, чи він заряджений, але друге правило проекту «Руїна» — не питати нічого.

Можливо, він заряджений, можливо, ні. Можливо, завжди слід припускати найгірше.

— Пістолет, — сказав Тайлер, — простий і досконалий. Треба лише натиснути на гачок.

Правило третє проекту «Руїна» — жодних відмовок.

— Гачок, — сказав Тайлер, — спускає курок, курок б'є по капсулю з порохом.

Правило четверте — жодної брехні.

— Вибух штовхає металеву кулю крізь отвір у набої, а дуло пістолета спрямовує вибухову силу пороху й викидає реактивну кулю в потрібному напрямку, — сказав Тайлер, — точнісінько як людину-ядро

викидає з гармати, або як ракету з пускової шахти, або як вашу малаф'ю.

Коли Тайлер вигдав проект «Руїна», він сказав, що мета проекту не має нічого до сторонніх людей. Тайлерові байдуже, чи постраждають сторонні. Мета — пояснити кожному учасникові проекту, що він має силу контролювати історію. Що ми, кожен із нас, можемо контролювати світ.

Тайлер вигдав проект «Руїна» в бійцівському клубі.

Одного вечора в бійцівському клубі я бився з новачком. Тої суботи до клубу вперше прийшов юнак із ангельським личком, і я викликав його до бою. Таке правило. Якщо ти вперше в бійцівському клубі, ти мусиш битися. Я знав це і вибрав його, тому що моє безсоння повернулось і мені кортіло знищити щось гарне.

Оскільки більшій частині мого обличчя вже не загоїтись, то втрачати мені в тому, що стосується краси, вже нічого. На роботі начальник питає мене, що я роблю таке, від чого дірка в моїй щоці не гоїться. Коли я п'ю каву, відповів я йому, я затуляю дірку двома пальцями, щоб кава не витікала.

Є такий задушний захват іззаду, коли повітря твоєму суперникові лишається рівно стільки, щоб він не знепритомнів. Того вечора в бійцівському клубі я бив нашого новачка, молотив по його гарненькому ангельському личку спочатку кісточками кулака, що дробили його плоть, наче кутній зуб їжу, а потім верхнім боком кулака, коли кісточки обдерлись об його вистромлені з розбитих губ зуби. Зрештою хлопчина крізь мій захват мішком повалився додола.

Потім Тайлер сказав мені, що ніколи раніше не бачив, щоб я так доценту руйнував щось. Того вечора Тайлер усвідомив, що бійцівський клуб треба піднімати на щабель вище або закривати.

Наступного ранку за сніданком Тайлер сказав:

— Ти скидався на маніяка, на справжнього психопата. Куди тебе занесло?

Я відповів, що почуваюся, як лайно, й анітрохи не розслабився. Я не зловив жодного кайфу. Може, у мене виробилася звичка, як до наркотиків, і бійка мені більше не вставляє. Може, мені треба щось сильніше.

Саме того ранку Тайлер вигдав проект «Руїна».

Тайлер запитав мене, з чим же я бився.

Тайлер каже, що ми лайно і раби історії, саме так я й почувався. Мені хотілося знищити всю красу, якої в мене ніколи не було. Спалити амазонську сельву. Накачати в атмосферу хлорфторвуглецю, щоб той пожеж увесь озоновий шар. Повідтуляти всі зливні клапани на всіх супертанкерах і порозкорковувати всі нафтові свердловини у відкритому морі. Я хотів винищити всю рибу, яку мені не їсти, і запоганити всі французькі пляжі, яких мені ніколи не бачити.

Я хотів, щоб увесь світ дійшов до краю.

Коли я гамселив того хлопчину, мені справді кортіло ввігнати кулю межи очі кожній панді, якій загрожує вимирання через те, що їй ліньки трахатися, кожному киту й дельфіну, який відмовився від боротьби й викинувся на берег.

Не думайте про це як про вимирання. Вважайте це скороченням штату.

Протягом тисяч років людські істоти загиджували й засирали цю планету, а тепер історія хоче, щоб я за всіма прибирав. Мені треба вимивати бляшанки з-під супу й здавати їх на переробку. І рахувати кожну краплю моторного мастила, яке я заливаю у двигун своєї машини.

Я повинен оплачувати рахунок за ядерні відходи, закопані цистерни з паливом, захоронення токсичних нечистот, нагромаджених одним з попередніх поколінь до мого народження.

Наче немовля або футбольний м'яч, я притискав рукою до грудей голівку цього Ангеликого й гатив по ньому своїми кісточками, гатив, доки зуби не повистромлялися йому з губ. Гатив його ліктем, доки він не провалився крізь мої руки й мішком не впав мені до ніг. Доки шкіра на вилицях йому не розтяглася й не почорніла.

Я хотів дихати димом.

Пташки, олені — непотрібна розкіш, а вся риба має плавати черевом догори.

Мені хотілося спалити Лувр. Узяти молот і піти троцити мармури Елгіна, підтертися «Моною Лізою». Тепер це мій світ.

Це мій світ, мій, а всі ті стародавні люди мертві.

Того ранку саме за сніданком Тайлер вигадав проект «Руїна».

Ми хотіли змести всю історію й звільнити світ від неї.

Ми снідали в будинку на Паперовій вулиці, і Тайлер сказав:

— Уяви собі, що саджаєш редьку й картоплю в зелену дернину коло п'ятнадцятої лунки занедбаного поля для гольфу.

Полюєш на лося порослими вологим лісом ущелинами навкруги руїн Рокфеллер-центру, збираєш їстівних молюсків коло скелета вежі Спейс-Нідл, що похилилася під кутом сорок п'ять градусів. Ми розмалюємо хмарочоси велетенськими тотемами й потворними лицями язичницьких божків, і щовечора все людство, яке залишиться, зачинятиметься в клітках спорожнілих зоопарків, щоб уберегтися за ґратами від вовків, рисей і ведмедів, які блукатимуть ночами довкола кліток.

— Переробка відходів і обмеження швидкості — це повна дурня, — сказав Тайлер. — Це все — ніби кидати курити на смертному ложі.

Світ порятує проект «Руїна». Культурний льодовиковий період. Дочасно викликані темні віки. Проект «Руїна» змусить людство поринути в сплячку чи послабить його діяльність на певний час, достатній для того, щоб Земля відновилася.

— Анархія виправдана, — каже Тайлер. — Поміркуй над цим.

Те, що бійцівський клуб робить із офісними працівниками й пакувальниками товарів, проект «Руїна» зробить із цілим світом. Він зруйнує всю нашу цивілізацію, щоб ми могли зробити щось краще з цього світу.

— Уяви, — сказав Тайлер, — лося, що гордовито походжає повз вітрини супермаркетів, за якими на вішалках смердючими купами гниють колись гарні сукні й смокінги. Ти вбиратимешся у шкіряний одяг, який не зноситься аж до смерті. Ти дертимешся ліанами завтовшки в руку, що обплетуть хмарочос Сірз-Тауер. Як у казці про Джека й бобове зерно. Ти опинишся над верхівками дерев вологого лісу, а повітря вгорі буде чисте-чисте, і ти побачиш крихітні фігурки внизу, що молотять зерно або розкладають стрічки оленини в'ялитися на розпеченій серпневим сонцем порожній резервній смузі закинутої восьмисмугової автомагістралі, що простяглася вдалину на тисячі миль.

Ось вона, сказав Тайлер, мета проекту «Руїна»: цілковите й невідкладне знищення цивілізації.

Що далі має на меті проект «Руїна» ніхто, крім Тайлера, не знає. Друге правило — не питати нічого.

— Куль не купляйте, — сказав Тайлер Комітету насильства. — І, щоб ви не хвилювалися, повідомляю: так, убивати доведеться.

Підпал. Насильство. Бешкет і Дезінформація.

Жодних запитань. Жодних запитань. Жодних відмовок і жодної брехні.

П'яте правило проекту «Руїна» — довіряти Тайлеру.

Начальник приносить мені ще якийсь папірець і кладе його на стіл коло мого ліктя. Я вже навіть не ношу краватки. Мій начальник надів блакитну краватку, отже, сьогодні має бути четвер. Двері до начальникового кабінету тепер завжди зачинені. Ми перекидаємося з ним не більш як одним-двома словами відтоді, як він знайшов у копіювальному апараті правила бійцівського клубу, а я нібито натякнув, що можу продірявити йому черево з напівавтомата. Хоч я лише вкотре блазнював.

Або ж я міг зателефонувати, скажімо, до відділу контролю якості Міністерства транспорту. Перед тим як піти у виробництво, кріплення переднього сидіння жодного разу не випробовувалися на міцність під час зіткнення.

Мерці в землі є всюди, треба тільки знати, де копати.

Доброго ранку, кажу я.

Він відповідає:

— Доброго.

Коло мого ліктя ще один секретний і важливий документ, призначений тільки для моїх очей. Тайлер схотів, щоб я роздрукував його й розмножив. Тиждень тому Тайлер міряв кроками підвал будинку, який він винаймає на Паперовій вулиці. Вийшло шістдесят п'ять Тайлерових ступень у довжину й сорок у ширину. Розмірковуючи вголос, Тайлер запитав мене: — Скільки буде шість помножити на сім?

Сорок два.

— А сорок два на три?

Сто двадцять шість.

Тайлер дав мені писаний рукою перелік речей і сказав роздрукувати його й зробити сімдесят дві копії.

Навіщо так багато?

— Тому що, — сказав Тайлер, — саме стільки людей може спати в цьому підвалі, якщо ми розмістимо їх на триповерхових армійських ліжках.

Я спитав, а що робити з їхніми речами.

Тайлер сказав:

— Вони не матимуть нічого, крім того, що є в цьому переліку. Це все має вміститися під матрацом.

На аркуші, що його начальник знайшов у копіювальному апараті, лічильник якого досі виставлено на сімдесят дві копії, написано: «Наявність зазначених речей не гарантує допуску до тренувань, але жодну особу не буде прийнято без перелічених речей і рівно п'ятисот доларів готівкою для витрат на власний похорон».

Спалити в крематорії труп якогось бідака коштує щонайменше триста доларів, розповів мені Тайлер, а ціни ростуть. Не маєш таких грошей — твоє тіло після смерті піде на досліді студентам-патологоанатомам.

Гроші треба носити в черевіку, щоб, якщо курсанта вб'ють, смерть його не стала тягарем для проекту «Руїна».

Окрім того, кандидат має прибути з такими речами.

Дві чорні сорочки.

Дві пари чорних штанів.

Одна пара чорних черевиків на товстій підошві.

Дві пари чорних шкарпеток і дві пари простого спіднього.

Одна чорна тепла куртка.

Це враховуючи одяг, який на курсантові.

Один білий рушник.

Один армійський легкий похідний матрац.

Одна біла пластикова миска.

Я беру зі столу оригінал списку й кажу своєму начальникові, що досі стоїть коло мене, «дякую». Начальник повертається до свого кабінету, а я беруся до роботи — розкладати в комп'ютері пасьянс.

Після роботи я віддаю копії Тайлерові. Дні минають один за одним. Я йду на роботу.

Повертаюся додому.

Йду на роботу.

Повертаюся додому, а на ґанку стоїть хлопчина. Він стоїть коло дверей і тримає коричневий паперовий пакет із чорною сорочкою і чорними штанами на заміну, інші три речі: білий рушник, армійський матрац і пластикову миску — повішено на поруччя. Ми з Тайлером спостерігаємо за хлопцем із вікна горішнього поверху, і Тайлер каже мені спроводити його геть.

— Він занадто молодий, — каже Тайлер.

Хлопчина, що стоїть на ганку, — це той Ангеликий, якого я намагався знищити того вечора, коли Тайлер вигадав проект «Руїна». Навіть із підбитими очима, коротко, по-армійському підстриженим світлявим волоссям, його насуплене личко без зморщок і шрамів лишається вродливим. Був би він у платтячку, з усмішкою на вустах — від дівчинки не відрізниш. Ангеликий у чорних черевиках, чорній сорочці й чорних штанах лише стоїть собі, виструнчившись, обличчям до дверей і дивиться на пощерблену деревину перед собою.

— Позбудься його, — мовить до мене Тайлер. — Він занадто молодий.

Я питаю, скільки років треба мати, щоб не бути занадто молодим.

— Не важить, — каже Тайлер. — Якщо кандидат молодий, ми кажемо йому, що він занадто молодий. Якщо він гладкий, він занадто гладкий. Якщо старий — занадто старий. Худий — занадто худий. Білий — занадто білий. Чорний — занадто чорний.

Саме так уже силу-силенну років у буддистських монастирях випробовують кандидатів, каже Тайлер. Кандидатові кажуть забиратися геть, та якщо його бажання настільки сильне, що він протягом трьох днів чекатиме коло входу, просто неба, без їжі чи доброго слова, тоді й тільки тоді може він увійти й розпочати навчання.

Отож я кажу Ангеликому, що він занадто молодий, але коли настає час обідати, він іще й досі тут. Після обіду я йду і лупцюю Ангеликого мітлою, а пакунок із його речами викидаю на вулицю. Тайлер спостерігає згори, як я держакком мітли вгріваю хлопчину по вуху, а коли той так і лишається стояти на місці, пожбурюю ногою його речі в канаву й гримаю на нього.

Іди геть, кричу я. Ти що, глухий? Ти занадто молодий. Тобі нічого не вдасться, кричу я. Приходь за кілька років, і тоді подивимось. А зараз забирайся геть. Просто забирайся геть із мого ганку.

Наступного дня хлопець і досі тут. До нього виходить Тайлер: — Мені шкода.

Тайлер каже, йому шкода, що він розповів хлопцеві про тренування, але той справді занадто молодий і чи не був би він такий ласкавий просто піти геть.

Добрий поліцейський, злий поліцейський.

Я знову гримаю на бідолаху. Пізніше, за шість годин, виходить Тайлер і каже, що йому шкода, але ні. Хлопець мусить піти. Тайлер каже, він викличе поліцію, якщо хлопець не забереться геть.

Хлопець лишається.

Його одяг далі лежить у канаві. Подертим паперовим пакетом бавиться вітер.

А хлопець лишається.

Третього дня коло дверей стоїть іще один кандидат. Ангеликий досі тут. Тайлер виходить до нього і просто говорить: — Заходь. Забери речі з канави й заходь.

Новому хлопцеві Тайлер каже, що йому шкода, але сталася помилка. Цей новий хлопчина занадто старий, щоб тренуватися тут, і чи не був би він такий ласкавий піти геть.

Щодня я йду на роботу. Щодня повертаюся додому, і щодня коло дверей чекають один-два кандидати. Вони не відповідають на мій погляд. Я зачиняю двері й лишаю їх стояти на ганку. Так триває якийсь час. Інколи кандидати йдуть геть, але переважно вони витримують до третього дня, аж доки не заповнюється більшість із сімдесяти двох спальних місць на триповерхових ліжках, які ми з Тайлером придбали й поставили в підвалі.

Одного дня Тайлер дає мені п'ятсот доларів готівкою і каже тримати їх завжди у своєму черевикові. Гроші на мій похорон. Це ще одна давня штука, яку Тайлер узяв від буддистських монахів.

Тепер, коли я приходжу з роботи, у домі повно незнайомців, набраних Тайлером. Усі щось роблять. Цілий перший поверх перетворено на кухню й миловарню. До вбиральні завжди черга. Люди групами зникають на кілька днів, а потім повертаються з червоними гумованими мішками, повними рідкого водянистого жиру.

Одного вечора, коли я усамітнися у своїй кімнаті, Тайлер піднімається нагору до мене й каже: — Надто не турбуй їх. Вони всі знають, що робити. Це частина проекту «Руїна». Ніхто не усвідомлює цілого плану, але кожного навчено ідеально виконувати одне просте завдання.

Довіряти Тайлеру — правило проекту «Руїна».

А потім Тайлер кудись подівся.

Цілісінькими днями команди учасників проекту «Руїна» топлять смалець. Я не сплю. Цілу ніч я чую, як інші команди змішують луг зі

смальцем, нарізають бруски мила, випікають їх на деках для тістечок, потім загортають в обгортковий папір і наклеюють етикетку «Миловарня на Паперовій вулиці». Схоже, всі, окрім мене, знають, що робити. А Тайлера нема й нема.

Я притискаюся до стін, немов миша в мишоловці, спійманий у цьому годинниковому механізмі мовчазних людей, що із завзяттям вимуштруваних мавпочок, розділившись на команди, куховарять, працюють, сплять. Смикни за важіль. Натисни кнопку. Цілий день команда мавпочок-космонавтів готує їжу, і цілий день інші команди їдять її з пластикових мисок, які вони принесли з собою.

Одного дня я йду на роботу, а на ганку стоїть Великий Боб у чорній сорочці, чорних штанах і чорних черевиках. Я питаю його, чи він не бачив останнім часом Тайлера. Це Тайлер його прислав сюди?

— Перше правило проекту «Руїна», — випнувшись як струна, п'яти тримаючи разом, каже Великий Боб, — не розпитувати про проект «Руїна».

То який же почесний дріб'язок, роботу для безголових призначив йому Тайлер, питаю я. Серед курсантів є такі, робота яких полягає в тому, що вони цілісінький день варять рис, або миють миски, або чистять відходок. Цілісінький день. Тайлер пообіцяв Великому Бобу просвітлення, якщо той буде шістнадцять годин на день загортати мило в обгортки?

Великий Боб мовчить.

Я йду на роботу. Коли повертаюся, Великий Боб далі стоїть на ганку. Я не спав усю ніч, а наступного ранку бачу, як Великий Боб доглядає дерева в саду.

Перед тим як піти на роботу, я питаю Боба, хто впустив його. Хто призначив йому це завдання? Чи він бачив Тайлера? Чи Тайлер був тут минулої ночі?

Великий Боб відповідає:

— Перше правило проекту «Руїна» — не роз...

Я перепиняю його. Ага, кажу я, знаю. Знаю, знаю, знаю, знаю.

І доки я на роботі, команди мавпочок-космонавтів перекопують багnistий моріжок довкола будинку, удобрюють англійською сіллю, щоб понизити кислотність, лопатами кидають у землю коров'ячий гній, задарма набраний на фермах, і мішками засипають обрізки

волосся з перукарень, щоб віднадити кротів і мишей та підвищити вміст білків у ґрунті.

У будь-який час посеред ночі мавпочки-космонавти можуть повернутися додому з якої-небудь бойні й принести мішки зі свіжим м'ясом, щоб підвищити в ґрунті вміст заліза, і кістковим борошном, щоб підвищити вміст фосфору.

Команди мавпочок-космонавтів сіють базилік, чебрець, салат-латук, висаджують відьмин горіх, евкаліпти, садовий жасмин і м'яту калейдоскопічними візерунками. Вікно-роза всіх відтінків зеленого. Інші команди мавпочок уночі при світлі свічок знищуюють слимаків. Ще інша група збирає ялівцеву хвою і ягоди — тільки найкращі, щоб, виваривши їх, отримати природний барвник; сокирки, тому що це природний дезінфекційний засіб; листя фіалок, тому що воно лікує головний біль; маренку пахучу, тому що вона надає милу аромату щойно скошеної трави.

На кухні стоять пляшки з вісімдесятиградусною горілкою, потрібною, щоб виготовити прозоре мило «Рожева герань», а також мило «Коричневий цукор» і «Пачулі». Я цуплю пляшку горілки, а гроші на свій похорон витрачаю на цигарки. Приходить Марла. Ми розмовляємо з нею про рослини. Походжаємо всипаними жорствою рівними доріжками серед калейдоскопів зелені в саду, п'ємо й куримо. Говоримо про її груди. Говоримо про все, крім Тайлера Дьордена.

А одного дня в газетах з'являється повідомлення про те, як група людей у чорному вихором пронеслась елітним районом і сплюндрувала салон, де продають розкішні автомобілі. Вони взялися гатити бейсбольними битами по передніх бамперах машин, так що всередині, розірвавшись на клапті, повибухали подушки безпеки, а автомобільні сигналізації заверещали.

На «Миловарні на Паперовій вулиці» інші команди мавпочок обривають пелюстки з троянд, анемон і лаванди, а потім кладуть їх до коробок із очищеним смальцем, що вбере їхній запах, і мило матиме квітковий аромат.

Марла розповідає мені про рослини.

Троянда, розповідає мені Марла, — це природний в'язкий засіб.

Назви одних рослин звучать, наче перелік імен у некролозі: Лілія, Маргаритка, Жоржина, Нарцис, Гіацинт. Інші ж, наприклад таволга, примула, валеріана, — мов імена шекспірівських фей. Ліатріс пахучий

з його солодким ванільним запахом. Відьмин горіх, іще одна рослина, яка має природні в'язкі якості.

Півники флорентійські, дикий іспанський ірис.

Щовечора ми з Марлою прогулюємося в саду, доки я не переконуюсь, що й сьогодні вночі Тайлер не з'явиться вдома. За нами слідом обов'язково тягнеться якась мавпочка-космонавт, аби підібрати скручений листок меліси, м'яти чи рути, який Марла зірвала, щоб дати мені понюхати. Або кинутий недопалок цигарки. Мавпочка-космонавт граблями зарівнює дорогу за собою, щоб стерти всі наші сліди.

А однієї ночі інша група людей облила бензином дерева в приміському сквері, порозливала бензин від дерева до дерева й влаштувала чудову невеличку лісову пожежу. У газетах потім писали, що від жару потопилися вікна в сусідніх особняках, а припарковані неподалік автомобілі осіли на колеса, що з тріском полопались і розлізлися.

Будинок, що його Тайлер винаймає на Паперовій вулиці, перетворився на істоту. Усередині аж мокро, стільки людей пітніє там і дихає. Усередині рухається стільки людей, що й будинок рухається.

Іншої ночі, коли Тайлера так само не було вдома, хтось понасвердлював дірок у банкоматах і таксофонах, в дірки повкручував мастильні ніпелі й за допомогою нагнітача мастила накачав банкомати й таксофони солідолом і ванільним пудингом.

І хоч Тайлера ніколи немає вдома, але за місяць на зворотному боці руки кількох мавпочок-космонавтів з'являється випалений лугом його поцілунок. Потім ці мавпочки також зникли, а на ґанку стояли нові, щоб замінити їх.

І щодня групи людей приїжджають і від'їжджають у різних машинах. Ти ніколи не побачиш ту саму машину двічі.

Одного вечора я чую, як Марла на ґанку каже котрійсь із мавпочок-космонавтів: — Я прийшла побачити Тайлера. Тайлера Дьордена. Він тут мешкає. Я його знайома.

Мавпочка відповідає:

— Мені шкода, але ви занадто... — він робить паузу, — занадто молоді, щоб тренуватися тут.

Марла каже:

— А не пішов би ти на хуй?

— До того ж, — каже мавпочка, — ви не принесли всіх необхідних речей: двох чорних сорочок, двох пар чорних штанів...

Марла гукає:

— Тайлере!

— Однієї пари чорних черевиків на товстій підошві.

— Тайлере!

— Двох пар чорних шкарпеток і двох пар простого спіднього.

— Тайлере!

Я чую, як, грюкнувши, зачиняються вхідні двері. Марла три дні не чекатиме.

Зазвичай, прийшовши додому з роботи, я роблю собі канапку з арахісовим маслом.

Цього разу, прийшовши додому, я бачу, як одна мавпочка-космонавт читає іншим, що посідали на підлозі, зайнявши весь перший поверх: — Жоден із вас не є прекрасним і неповторним, як сніжинка. Ви та ж сама охоплена гниттям органічна матерія, що й усі решта. Ми всі частина однієї купи гною.

Мавпочка читає далі:

— Наша культура зробила нас усіх однаковими. Ніхто більше посправжньому не є білим, чи чорним, чи багатим. Ми всі прагнемо того самого. Як особистості ми ніщо.

Читець замовкає, коли я заходжу, щоб зробити собі канапку, а всі мавпочки-космонавти сидять так тихо, немовби, крім мене, тут нікого більше немає. Не турбуйтеся, кажу я. Я це вже читав. Я друкував це.

Навіть мій начальник, напевне, читав це.

Ми всі лише велика купа лайна, кажу я. Читайте далі. Грайтесь у ваші дитячі забавки. Не зважайте на мене.

Мавпочки-космонавти мовчки чекають, доки я зроблю собі канапку, візьму ще одну пляшку горілки й піду сходами нагору до своєї кімнати. Підіймаючись, я чую позаду себе: — Жоден із вас не є прекрасним і неповторним, як сніжинка.

Я — Розбите Серце Джо. Тому що Тайлер кинув мене. Тому що батько кинув мене. О, і не тільки вони.

Часом вечорами після роботи я заходжу то до одного бійцівського клубу, то до іншого, у підвал бару або в гараж і розпитую, чи ніхто не бачив Тайлера Дьордена.

У кожному новому бійцівському клубі хтось, кого я ніколи раніше не зустрічав, стоїть, оточений людьми, під світлом єдиної лампочки посеред темряви й читає Тайлерові слова.

Перше правило бійцівського клубу — нікому не говорити про бійцівський клуб.

Коли бійка починається, я відводжу лідера клубу вбік і запитую його, чи не бачив він Тайлера. Я живу з Тайлером, кажу я, і він уже тривалий час не з'являється вдома.

Хлопець вибалушує очі й питає, чи я справді знаю Тайлера Дьордена.

Так буває в більшості нових бійцівських клубів. Авжеж, кажу я, ми з Тайлером найліпші друзяки. Тоді всі зненацька кидаються тиснути мені руку.

Ці новачки витріщаються на дірку-гузно в моїй щоці, на почорнілу шкіру на моєму обличчі, жовту й зелену по краях, і називають мене «сер». Ні, сер. Не бачили, сер. Ніхто з їхніх знайомих ніколи не зустрічався з Тайлером Дьорденом. Друзі їхніх друзів знають Тайлера Дьордена, вони й заснували це відділення бійцівського клубу, сер.

Потім вони мені підморгують.

Ніхто з їхніх знайомих ніколи не бачив Тайлера Дьордена.

Сер.

— Це правда? — питає кожен. Що Тайлер Дьорден збирає армію? Такий іде поголос. Тайлер Дьорден справді спить тільки одну годину? Подейкують, Тайлер їздить, започатковує бійцівські клуби по всій країні. Усім кортить знати, що ж далі.

Збори учасників проекту «Руїна» тепер відбуваються в інших підвалах, просторіших, адже що більше людей проходять через бійцівські клуби, то численнішими стають комітети підпалу, насильства, бешкету й дезінформації. Кожен комітет має свого голову, і навіть голови не знають, де Тайлер. Тайлер щотижня розмовляє з ними телефоном.

Усім із проекту «Руїна» кортить знати, що ж далі.

Куди ми прямуємо?

Що нас там чекатиме?

На Паперовій вулиці ми з Марлою ночами гуляємо босоніж садом. Із кожним нашим кроком угору здійснюються пахощі шавлії, лимонної вербени та рожевої герані. Довкола нас горбатяться зі свічками чорні

сорочки й штани, вишукуючи під листям слимаків. Марла питає, що тут відбувається.

Жмутки волосся стирчать з-під грудок землі. Волосся і гній. Кісткове борошно й свіже м'ясо — харч для рослин, що ростуть швидше, ніж мавпочки-космонавти встигають їх обтинати.

Марла питає:

— Що ти збираєшся робити?

А що кажуть?

У землі блискає золота цятка, і я опускаюся навколішки, щоб роздивитися. Я не знаю, що станеться далі, кажу я Марлі.

Схоже, нас обох кинули.

Краєм ока я спостерігаю, як мавпочки-космонавти в чорному ходять довкола, кожне згорбившись над своєю свічкою. Цятка золота в землі — це кутній зуб із золотою пломбою. Біля нього стирчать іще два зуби з пломбами зі срібної амальгами. Це чиясь щелепа.

Ні, кажу я, не можу сказати, що станеться далі. І я запихаю всі три зуби якомога глибше в землю, гній, волосся, кістки й м'ясо, щоб Марла їх не побачила.

Цієї п'ятниці ввечері я засинаю за своїм столом на роботі.

Я засинаю, схрестивши на столі руки й поклавши на них голову, а коли прокидаюся, дзвонить телефон, а всі решта вже пішли. Телефон дзвонив у моєму сні, і мені незрозуміло, чи то реальність прослизнула в мій сон, чи то мій сон вихлюпнувся в реальність.

Я кажу в слухавку:

— Відповідальність за дотримання зобов'язань.

Так називається мій відділ. Відділ відповідальності за дотримання зобов'язань.

Сонце сідає, насуваються тяжкі грозові хмари завбільшки з Вайомінг чи Японію. Не те щоб у мене на роботі було вікно. Просто всі зовнішні стіни — це панорамні вікна, від підлоги до стелі. Там, де я працюю, всі вікна панорамні. Усюди вертикальні жалюзі. Усюди постелено сіре, з короткої ворси килимове покриття, поцятковане малесенькими надгробками, де комп'ютери вмикаються в мережу. Усе довкола — лабіринт комірок, огорожених оббитими тканиною фанерними панелями.

Десь гуде пілотяг.

Начальник пішов у відпустку. Він надіслав мені електронного листа, а потім зник. Мені треба підготуватися до офіційної перевірки, що відбудеться за два тижні. Зарезервувати конференц-залу. Підчистити хвости. Оновити своє резюме. Усякі такі речі. Проти мене розпочали службове розслідування.

Я — Сама Незворушність Джо.

Я жахливо поводився.

Я беру слухавку, а там Тайлер. Він каже:

— Виходь, на паркінгу тебе чекають.

Я питаю, хто мене чекає.

— Усі тебе чекають, — каже Тайлер.

Мої руки пахнуть бензином.

Тайлер мовить далі:

— Час рушати. Надворі стоїть машина. «Каділлак».

Я досі сплю.

У цю мить я не певен, чи Тайлер сниться мені.

Чи я снюся Тайлерові?

Я нюхаю руки, вони пахнуть бензином. Окрім мене, тут нікого більше нема. Я підводжуся й іду на паркінг.

Хлопчина з бійцівського клубу, що має справу з автомобілями, припаркував біля бордюру чийсь чорний «Корніш», і мені лишається тільки дивитися на цей чорно-золотий велетенський портсигар, готовий відвезти мене кудись. Цей автомеханік, що виходить із машини, каже мені не турбуватись, адже він поміняв номери, прикрутив зняті з машини, що стояла на довготерміновій стоянці в аеропорту.

Цей наш механік із бійцівського клубу каже, що може завести що завгодно. З-під кермової колонки стирчать два дротики. Торкнися дротиками один до одного, електричне коло стартера замкнеться, і катайся собі донесхочу.

Або так, або ще можна дізнатися код ключа, зламавши базу даних автомагазину.

Позаду сидять три мавпочки-космонавти в чорних сорочках і чорних штанах. Нічого не бачу. Нічого не чую. Нічого не кажу.

То де ж Тайлер, питаю я.

Автомеханік із бійцівського клубу, немов шофер для важливої персони, відчиняє дверцята «каділлака» для мене. Механік високий на зріст і кощавий, із плечима, подібними до поперечки телеграфного стовпа.

То ми їдемо до Тайлера, питаю я.

На передньому сидінні на мене чекає торт до дня народження зі свічками, які лишається тільки запалити. Я сідаю в машину. Ми рушаємо.

Навіть за тиждень після бійцівського клубу ти без жодних проблем дотримуєшся максимально дозволеної швидкості. Може бути, через внутрішній крововилив ти вже два дні сереш чорним, але однаково ти незворушний. Інші машини обганяють тебе, не дотримуються дистанції. Водії показують тобі середній палець. Цілковито незнайомі люди ненавидять тебе. І тут немає нічого особистого. Після бійцівського клубу ти настільки розслаблений, що це просто не може тебе турбувати. Ти навіть не вмикаєш радіо. Може бути, кожен віддих

— це мука для тебе через мікротріщину в ребрі. Машини позаду блимають тобі своїми фарами. Сонце сідає, помаранчево-золоте.

Механік за кермом. Між нами лежить торт зі свічками.

Дивитися в бійцівському клубі на таких хлопців, як оцей наш механік, — це пекельний жах. Сухоребрі, вони ніколи не мліють. Вони б'ються, доки з них не роблять біфштекс. Білі хлопці, що скидаються на в'ялене м'ясо, — вони зазвичай тримаються купи, подібні до членів Клубу анонімних наркоманів. Вони ніколи не скажуть «досить». Здається, вони — сама енергія, коли їх трусить, наче в «ломці», так швидко, що вони немовби розмиваються по краях. Так ніби в цьому житті їм лишилося одне — обрати, як померти, і вони обирають померти в бою.

Ці хлопці мусять битись один з одним.

Ніхто інший не викличе їх до бою, і вони не можуть викликати нікого, крім такого ж сухореброго трясуна — самі кістки й запал, — бо ніхто інший не погодиться з ними битися.

Ті, хто спостерігає, як б'ються хлопці, подібні до нашого механіка, навіть не горлають.

Ти чуєш лише, як бійці дихають крізь зуби, як, намагаючись захопити суперника, ляскають їхні долоні, як зі свистом кулаки розтинають повітря і впритул гамселять худорляву й порожнисту грудну клітку. Ти бачиш, як у цих хлопців напинаються м'язи й сухожилки, як виступають жили на спітнілій, вологій шкірі, що блищить під світлом єдиної лампочки.

Минає десять хвилин, п'ятнадцять. Бійці пітніють, і запах поту схожий тобі на запах смаженого курчати.

Збігає двадцять хвилин бійки. Нарешті один з них валиться додолу.

Після бою решту вечора ці два наркомани тримаються разом, знеможені, але задоволені таким славним боєм.

Відтоді як цей механік вступив до бійцівського клубу, він постійно вештається довкола будинку на Паперовій вулиці. То він хоче, щоб я послухав пісню, яку він написав. То щоб подивився, яку шпаківню він змайстрував. Хлопчина показував мені світлину якоїсь дівчини й запитував, чи вона досить вродлива, щоб одружитися з нею.

Сидячи на передньому сидінні «Корніша», цей хлопець каже:

— Ти помітив торт? Це я спік для тебе.

Сьогодні не день мого народження.

— Мاستило трохи протікало, — каже механік, — та я поміняв його, замінив і повітряний фільтр. А ще перевірів клапанний і відрегулював свічу запалювання. На ніч обіцяли дощ, тож я поміняв щіточки на склоочисниках.

Я питаю, що Тайлер збирається робити.

Механік висовує попільничку і втискує прикурювач. Він каже:

— Це якесь випробування? Ти нас випробовуєш?

Де Тайлер?

— Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб, — каже механік, — а останнє правило проекту «Руїна» — не розпитувати нічого.

Що ж тоді він може мені розповісти?

Він каже:

— Ти маєш зрозуміти, що твоїм взірцем Бога був батько.

Позаду мене моя робота, мій офіс чимраз менші, менші, менші, аж доки не зникають зовсім.

Я нюхаю руки, вони пахнуть бензином.

Механік каже:

— Якщо ти чоловічої статі, християнин, живеш в Америці, тоді твій взірець Бога — це батько. А якщо ти ніколи не знав свого батька, якщо він кинув тебе, або помер, або його ніколи нема вдома, що тоді ти думаєш про Бога?

Це догма Тайлера Дьордена. Нашкрябана на клаптику паперу, доки я спав, і залишена мені, щоб я надрукував її на роботі й наробив копій. Я читав це все. Навіть мій начальник, напевне, читав це все.

— Як наслідок, — каже механік, — усе своє життя ти шукаєш батька й Бога.

— Тобі треба замислитися, — каже він, — що, можливо, Бог не подібний до тебе. Може, Бог ненавидить тебе. І це не найгірше, що може статися.

Тайлер гадав, що нехай краще Бог зверне на тебе увагу через твої погані справи, ніж не зверне уваги зовсім. Можливо, тому, що Божа ненависть краща, ніж Його байдужість.

Коли б у тебе був вибір: стати найбільшим ворогом Господа або стати ніким — що б ти обрав?

На думку Тайлера Дьордена, ми всі середульші діти Господа, без свого особливого місця в історії і без належної уваги з боку Отця.

Якщо ми не привернемо Його уваги, ми не можемо сподіватися на прокляття або спокуту.

Що гірше, пекло чи ніщо?

Лише коли нас спіймано й покарано, ми можемо бути спасеними.

— Спалити Лувр, — каже механік, — підтертися «Моною Лізою». Так, принаймні, Бог знатиме наші імена.

Що нижче ти впадеш, то вище тобі злітати. Що далі ти втечеш, то більше Бог прагнучиме тебе повернути.

— Якби блудний син ніколи не покинув отчого дому, — каже механік, — то й відгодованого теляти ніколи не було б заколото.

Того не досить, що нас стільки, як зірок на небі і як піщинок на морському березі.

Механік скеровує чорний «Корніш» старою об'їзною дорогою без розділової смуги. Ми їдемо, не перевищуючи дозволеної правилами швидкості, і за нами вже вишикувалася колона вантажівок.

Салон «Корніша» наповнюється світлом їхніх передніх фар, а ми розмовляємо, обличчя наші відбиваються в лобовому склі. Ми їдемо, дотримуючись максимально дозволеної правилами дорожнього руху швидкості.

Закон є закон, сказав би Тайлер. Перевищувати швидкість — те саме, що влаштовувати пожежу, те саме, що закладати бомбу, те саме, що застрелити людину.

Злочинець є злочинцем, коли скоює злочин.

— Минулого тижня ми могли заповнити ще чотири бійцівські клуби, — каже механік. — Може, якщо знайдемо підхожий бар, лідером наступного відділення призначимо Великого Боба?

Отож наступного тижня він пройдеться правилами з Великим Бобом і поставить його керувати власним бійцівським клубом.

Віднині, коли лідер започатковує новий бійцівський клуб, усі стають довкола світла єдиної лампочки в підвалі й чекають, а лідер повинен обійти їх по зовнішньому колу в темряві.

Я запитую, хто вигадує нові правила. Тайлер?

Автомеханік усміхається й каже:

— Ти добре знаєш, хто вигадує правила.

Нове правило каже, що ніхто не має бути центром бійцівського клубу, розповідає він. Ніхто не може бути в центрі бійцівського клубу, крім двох бійців, які зійшлися в сутичці. Голос лідера, що поволі обходитиме юрбу, лунатиме з темряви. Люди в юрбі дивитимуться один на одного через порожній центр приміщення.

Ось так тепер буде в усіх бійцівських клубах.

Знайти бар чи гараж на новий бійцівський клуб не надто важко. Бар, у якому досі збирається найперший бійцівський клуб, за один лише суботній вечір клубу заробляє суму, що дорівнює їхній місячній орендній платі.

Як розповідає механік, ще одне нове правило — бійцівський клуб завжди буде безкоштовним. Вступ до нього ніколи не коштуватиме грошей. Механік горлає у відчинене вікно назустріч машинам, а нічний вітер обдимає боки «Корніша»: — Нам потрібен ти, а не твої гроші.

Механік горлає у вікно:

— Доки ти в бійцівському клубі, ти — це не твої гроші в банку. Ти — це не твоя робота. Ти — це не твоя сім'я і не той, ким, тобі здається, ти є.

Механік горлає, а вітер несе далі його слова:

— Ти — це не твоє ім'я.

Мавпочки-космонавти на задньому сидінні підхоплюють:

— Ти — це не твої проблеми.

Механік горлає:

— Ти — це не твої проблеми.

Мавпочки вигукують:

— Ти — це не твій вік.

Механік горлає:

— Ти — це не твій вік.

Аж тут механік вивертає кермо й спрямовує нас на зустрічну смугу. Пасмо світла пробиває вітрове скло нокаутом і заповнює салон автомобіля. Одна, потім друга машина мчить просто на нас, їхні сирени вищать, але механік повертає кермо рівно настільки, щоб ухилитися від них.

Світло фар, дедалі більших, насувається на нас, автомобільні сирени вищать, а механік витягає довгу шию й кидається вперед, у саме сліпуче саяво й виск. Він кричить: — Ти — це не твої надії!

Ніхто не підхоплює його вигуку.

Цього разу вже машина, що несеться на нас, ледве встигає ухилитися від зіткнення.

Ще одна машина мчить, блимаючи фарами, перемикаючи світло з дальнього на ближнє, з ближнього на дальнє. Її сирена реве, а механік кричить: — Ви не спасетесь.

Механік не ухиляється, ухиляється машина, що їде на нас.

Ще одна машина, і механік кричить:

— Усі ми колись помremo.

Цього разу зустрічна машина повертає, щоб ухилитись, але механік повертає теж, і ми знов опиняємось у неї на шляху. Машина вивертає знов, і знов механік кидає нас їй навперейми.

У цю мить у тебе всередині все тане й роздимається. Поглянь на зорі — і тебе нема. Твій багаж не важить. Нічого не важить. Ані несвіжий запах з рота. За вікнами темрява, зусібіч ревуть сирени. Світло фар зблискує, перемикаючись із дальнього на ближнє, знову на дальнє, б'є тобі в обличчя. Тобі більше ніколи не доведеться ходити на роботу.

Тобі більше ніколи не доведеться йти до перукарні.

— Швидше, — каже механік.

Машина вивертає знов, і знову механік вивертає теж, опиняючись у неї на шляху.

— Що? — питає він. — Що ти хотів би зробити, перш ніж померти?

Зустрічна машина верещить сиреною, а механік такий спокійний, що навіть не дивиться вперед, обернувшись до мене на передньому сидінні поруч із ним. Він каже: — Десять секунд до зіткнення.

— Дев'ять.

— Вісім.

— Сім.

— Шість.

Робота, кажу я. Я хотів би покінчити з роботою.

Вереск сирени проноситься повз нас: машина ухиляється, але механік не повертає, і ми не стикаємось.

Попереду ще більше вогнів несеться на нас, а механік обертається до трьох мавпочок на задньому сидінні.

— Агов, мавпочки-космонавти! — каже він. — Ви бачили правила цієї гри. Ану зізнавайтесь, інакше ми всі померемо.

Праворуч нас минає машина з наліпкою на бампері «П'яним я кермую краще». Газети пишуть, що одного ранку тисячі подібних наліпок зненацька з'явилися на автомобілях. На інших наліпках написано речі на кшталт «Зроби мені відбивну».

«П'яні водії проти матерів».

«Всіх тварин — на переробку».

Коли я прочитав про це в газеті, то зрозумів, що тут не обійшлося без Комітету дезінформації. Або Комітету бешкету.

Наш автомеханік із бійцівського клубу при тверезому розумі сидить коло мене й підтверджує, що ці наліпки на бамперах про п'яних водіїв — частина проекту «Руїна».

Три мавпочки-космонавти припишили на задньому сидінні.

Комітет бешкету друкує картки, які вкладаються в кишені на спинках сидінь літаків. На картках зображено, як пасажери б'ються один з одним за кисневі маски, тим часом як їхній лайнер, охоплений полум'ям, мчить на скелі зі швидкістю тисяча миль за годину.

Комітети бешкету й дезінформації змагаються, хто швидше розробить комп'ютерний вірус, від якого банкоматам стане так недобре, що вони потоками вивергатимуть десяти- й двадцятидоларові купюри.

Нагрівшись, прикурювач вивільняється з приладової панелі, і механік каже мені запалити свічки на торті.

Я запалюю, і над тортом мерехтить невеличкий вогняний ореол.

— Що ви хотіли б зробити, перш ніж померти? — питає механік і спрямовує автомобіль назустріч вантажівці. Водій вантажівки тисне клаксон, що реве довгими гудками безперестанку, а світло фар вантажівки, наче сонце на сході, розгоряється все яскравіше і яскравіше, аж стає видно, як на механікових вустах сяє усмішка.

— Загадуйте останнє бажання, та швидше, — каже він у дзеркало заднього огляду до трьох мавпочок-космонавтів, які сидять на задньому сидінні. — Нам лишилося п'ять секунд до небуття.

— Одна, — каже він.

— Дві.

Вантажівка реве й горою нависає над нами, світло її фар сліпить очі.

— Три.

— Проїхатися верхи на коні, — доноситься з заднього сидіння.

— Побудувати будинок, — лунає інший голос.

— Зробити собі тату.

Механік каже:

— Увіруйте в мене — і знайдете вічну смерть.

Запізно. Вантажівка вивертає, вивертає й механік, але зад нашого «Корніша» заносить, і він чіпляє край переднього бампера вантажівки.

Я не відразу розумію, що сталося. Я бачу тільки, як вогні, вогні фар вантажівки, блимнувши, зникають у темряві. Мене кидає спершу на дверцята, а потім на торт і на механіка за кермом.

Механік, вчепившись у кермо, налягає на нього, намагаючись вирівняти автомобіль, а свічки на торті гаснуть. Якоїсь прекрасної миті в теплому, оббитому чорною шкірою салоні машини стає зовсім темно, і весь наш лемент сягає однієї й тієї самої низької ноти, того самого глухого реву клаксона вантажівки. Ми нічого не контролюємо, у нас нема вибору, нам нема куди подітися, нема порятунку, ми — мертві.

Просто зараз у мене тільки одне бажання: померти. Порівняно з Тайлером, я ніщо в цьому світі.

Я безпорадний.

Я дурний. Усе моє життя — лише жадова володіти речами, потреба володіти речами.

Моє крихітне життя. Моя жалюгідна робота. Мої шведські меблі. Ніколи ще, ніколи й нікому я цього не розповідав, але перед тим як зустріти Тайлера, я хотів купити собі пса й назвати його Антураж.

Ось які кепські речі можуть трапитися в твоєму житті.

Вбийте мене.

Я хапаюся за кермо, щоб повернути нас назад на дорожню смугу.

Негайно.

Приготуватися до евакуації душі.

Негайно.

Механік бореться зі мною, щоб вивернути машину на узбіччя, я ж борюся за свою срану смерть.

Негайно. Приголомшливе диво смерті, коли однієї миті ти ходиш і говориш, а наступної ти вже предмет.

Я — ніщо. Ба гірше, ніж ніщо.

Холодний.

Невидимий.

Я відчуваю запах шкіри. Паски безпеки переплутались і не дають мені поворухнутися, наче гамівна сорочка. Я намагаюся підвестись і вдаряюся головою об кермо. Болить дужче, ніж мало би. Моя голова лежить на механікових колінах, я позираю вгору. Високо наді мною вимальовується обличчя механіка, який усміхається й кермує, а за його вікном я бачу зорі.

Мої руки та обличчя липкі від чогось.

Кров?

Вершковий крем і цукрова глазур.

Механік дивиться вниз на мене:

— З днем народження!

Я відчуваю запах диму й згадую про торт.

— Я ледве не зламав керма твоєю головою, — каже він.

Анічогісінько більше, лише нічне повітря, запах диму, зорі й механік, який усміхається і кермує. Моя голова лежить у нього на колінах, і зненацька я відчуваю, що мені зовсім не хочеться підводитись.

Де ж торт?

Механік каже:

— На підлозі.

Лише нічне повітря й запах диму, що посилюється.

Моє бажання здійснилося?

Наді мною, на тлі зоряного неба у вікні, окреслюється усміхнене обличчя.

— Ці свічки для торта, — каже він, — такі, що ніколи не гаснуть.

Коли мої очі нарешті при звичаються до зоряного сяйва, я помічаю, що струминки диму звиваються від маленьких вогників, що жаріють довкола нас по всьому килимку.

19

Автомеханік із бійцівського клубу тисне на газ, шаленіючи за кермом на свій спокійний лад. Цього вечора нам іще треба зробити дещо важливе.

Перед тим як цивілізації настане кінець, я маю встигнути навчитись однієї штуки: як визначати за зорями напрям руху. Довкола тиша, наче «каділлак» рухається в космічному просторі. Ми, либонь, з'їхали з автостради. Троє на задньому сидінні знепритомніли або заснули.

— Ти був на межі життя, — каже механік.

Він прибирає одну руку з керма й торкається мого чола там, де я налетів на кермо. Чоло набрякає так, що обидва ока мені стуляються. Механік проводить холодною пучкою пальця вздовж гулі. «Корніш» потрапляє колесом у вибоїну, і біль, наче тінню перехлюпнувшись через вінця чашки, застеляє мені очі. Погнута задня ресора й бампер клацають і скрегочуть у тиші, що огортає нашу машину, яка мчить нічною дорогою.

Механік каже, що задній бампер «Корніша» ледве тримається на своїх кріпленнях, адже його відірвало майже повністю, коли він зачепив край переднього бампера вантажівки.

Я питаю, чи те, що відбувається сьогодні, — це його домашнє завдання з проекту «Руїна».

— Частково, — каже він. — Я мав принести в жертву чотирьох людей і зібрати багато жиру.

Жиру?

— На мило.

Що Тайлер збирається робити?

Механік починає говорити точнісінько як Тайлер Дьорден:

— Я бачу найдужчих і найрозумніших людей, які будь-коли жили на світі, — каже він, а обличчя його окреслюється на тлі зоряного неба у вікні. — І ці люди заправляють чужі машини бензином чи обслуговують столики в ресторанах.

Лінія його чола, брови, форма носа, його вії та вигин його очей, пластичні обриси його рухливих губ — усе це окреслюється на темному тлі зоряного неба.

— Якби нам залучити цих людей до тренувальних таборів і довершити їх виховання.

— Пістолет робить тільки одне: спрямовує вибух у потрібному напрямку.

— Цілий прошарок молодих і дужих чоловіків та жінок прагнуть віддати свої життя за щось. Через рекламу вони змушені купляти одяг і

автомобілі, які їм не потрібні. Поколіннями вони працюють на роботах, які ненавидять, лише задля того, щоб купити речі, насправді їм не потрібні.

— На наше покоління не припало світової війни чи Великої депресії, але на нас припала світова війна духу. На нас припала світова революція проти культури. Велика депресія наших життів. Депресія духу.

— Поневоливши цих чоловіків і жінок, ми маємо показати їм шлях до свободи, залякавши їх — допомогти відшукати мужність.

— Наполеон похвалявся, що може вимуштрувати солдат так, що ті віддаватимуть своє життя за клаптик стрічки.

— Лиш уяви собі, що ми закликаємо до страйку і всі відмовляться працювати, доки світові багатства не буде перерозподілено.

— Лиш уяви собі: ти полюєш на лося порослими вологим лісом ущелинами навкруги руїн Рокфеллер-центру.

— Про свою роботу, — питає механік, — ти серйозно казав?

Авжеж, серйозно.

— Ось тому-то сьогодні ввечері ми й вирушили в дорогу, — каже він.

Ми ловецький загін, виїхали на лови за жиром.

Ми прямуємо до звалища медичних відходів.

Ми прямуємо до заводу, де спалюють медичні відходи, і там серед використаних хірургічних серветок і перев'язувального матеріалу, серед десятирічних пухлин, внутрішньовенних крапельниць і використаних шприців, серед жахливих речей, по-справжньому жахливих, серед зразків крові й ампутованих кінцівок ми добудемо купу грошей, більше грошей, ніж ми могли б перевезти за одну ніч, навіть якби в нас був самоскид.

Ми добудемо стільки грошей, що коли завантажимо їх у «Корніш», осі автомобіля прогнуться аж до межі.

— Жир, — каже механік, — жир, відсмоктаний за допомогою ліпосакції з найбагатших стегон Америки. Найбагатших і найгладших стегон світу.

Наше завдання: наповнити великі червоні мішки відсмоктаним жиром, який ми відвеземо на Паперову вулицю, перетопимо, змішаємо з лугом і розмарином і надішлемо тим самим людям, які платили

гроші, щоб їм його відсмоктали. Двадцять баксів за брусок мила — окрім них, ніхто більше собі такого дозволити не може.

— Найбагатший, найситніший жир у світі, не жир — дари землі, — каже він. — Тому сьогодні ми бавимось в Робін Гуда.

Маленькі вогники розтопленого воску сичать на килимку.

— Ну і заразóm, — каже він, — треба буде пошукати там того вірусу гепатиту.

20

Сльози крапають тепер по-справжньому, одна величенька крапля скотилася дулом пістолета, по скобі обігнула гачок і розтеклася по моєму вказівному пальцю. Реймонд Гессель заплющив очі, тож я міцно притиснув дуло пістолета до його скроні, щоб він весь час відчував його там і знав, що я поруч, що йдеться про його життя і що він може померти будь-якої миті.

Пістолет був ні хуя не дешевий, тож я замислився, чи не зіпсується він від солі.

Я аж здивувався: так легко все пройшло. Я зробив усе, що мені сказав механік. Ось навіщо нам треба було придбати пістолет. Це було моє домашнє завдання.

Кожен із нас мав принести Тайлерові дванадцять водійських прав. Це підтвердило б, що кожен із нас приніс у жертву дванадцятьох людей.

Сьогодні ввечері я зупинив машину за рогом вулиці й чекав, доки Реймонд Гессель закінчить свою зміну в цілонічному магазині «Корнер Март». Коли близько півночі він вийшов на зупинку чекати на опівнічний автобус, я нарешті підійшов до нього й сказав: здоров.

А Реймонд Гессель... Реймонд не відповів нічого. Мабуть, він подумав, що мені йдеться про його гроші, його мінімальну зарплату в гаманці, чотирнадцять доларів. Ех, Реймонде Гесселю, двадцять три роки віку, нічого ти не зрозумів, коли заплакав, а сльози твої покотилися дулом мого пістолета, притуленого тобі до скроні. Ні, мені не йдеться про твої гроші. Не все в цьому світі сходить на гроші.

Ти навіть не привітався у відповідь.

Ти — це не твій жалюгідний гаманець.

Гарна нічка, сказав я, прохолодна, зате безхмарна.

Ти навіть не привітався у відповідь.

Не намагайся тікати, сказав я, а то я змушений буду вистрілити тобі в спину. Я тримаю пістолет у руці, на яку надів латексну рукавичку, тож якщо пістолет колись-таки стане головним речовим доказом, на ньому не буде нічого, крім засохлих сліз Реймонда Гесселя, білого, двадцяти трьох років, без особливих прикмет.

Ось тоді я привернув твою увагу. Твої очі стали такими великими, що навіть при світлі вуличних ліхтарів я побачив, що вони в тебе зелені, як антифриз.

Ти потроху-потроху точився назад, сіпаючись щоразу, коли пістолет торкався твого обличчя, наче дуло його було занадто гарячим чи занадто холодним, аж доки я не сказав: не відходь назад. Тільки тоді ти не відсахнувся від пістолета, та й то закидав голову вгору і вбік від дула.

Як я й просив, ти дав мені свій гаманець.

У твоїх водійських правах написано, що твоє ім'я Реймонд К. Гессель. Ти мешкаєш у південно-східному Беннінгу, будинок 1320, квартира А. Мабуть, підвальний поверх. Зазвичай літерами замість цифр позначають квартири на підвальному поверсі.

Я з тобою розмовляю, Реймонде К. К. К. К. К. Гесселю!

Закидаючи голову вгору і вбік від пістолета, ти сказав: ага. Ти сказав, що так, мешкаєш на підвальному поверсі.

У твоєму гаманці було також кілька світлин. Була світлина твоєї матері.

Тут тобі було нелегко, адже довелося розплющити очі й побачити світлини усміхнених мамі й тата і водночас — пістолет. Але ти зробив це, а потім заплющив очі й став плакати.

Ти стояв перед прекрасним і приголомшливим дивом смерті. Однієї миті ти ще особа, а наступної — вже предмет, і твоїм мамі й таткові доведеться звертатися до старенького сімейного лікаря — бозна, як його там звуть, — за відбитком твоїх зубів, адже від обличчя тобі не багато що лишиться. А мама з татком завжди мали такі надії на тебе, та ба, життя несправедливе і тепер усе закінчиться цим.

Чотирнадцять доларів.

Це, сказав я, це твоя мама?

Ага. Ти хлипав, шморгав носом, знову хлипав. Давився слізьми. Ага.

У тебе був читацький квиток. Була картка на прокат відеокaset. Картка соціального забезпечення. Чотирнадцять доларів готівкою. Я хотів був забрати проїзний квиток, але механік сказав узяти тільки водійські права. Ще був прострочений учнівський квиток дворічного коледжу.

Ти колись навчався чогось.

Тут ти здобувся на вельми голосний схлип, тож я притиснув пістолет тобі до щоки трохи сильніше, а ти став точитися назад, доки я не сказав: не рухайся, інакше ти — мертвий. Отож чого ти навчався?

Де?

У коледжі, сказав я. У тебе є учнівський квиток.

Ой, ти не пригадуєш. Хлип, ковть, шморг. Дурниць різних, біології.

Тепер послухай-но, цієї ночі ти помреш, Рей-монде К. К. К. Гесселю. Ти можеш померти за одну секунду, а можеш за одну годину. Вирішувати тобі. Отож набреши мені. Розкажи мені перше, що спаде тобі на думку. Вигадай що-небудь. Мені насрати що. У мене є пістолет.

Нарешті ти став мене слухати, відходячи від маленької трагедії у твоїй голові.

Нумо заповнювати анкету. Ким Реймонд Гессель хоче стати, коли виросте?

Додому, сказав ти, ти хочеш додому, більше нічого, будь ласка.

Ясний хуй, сказав я. А потім що ти збираєшся робити в цьому житті? Якби ти міг обирати що завгодно.

Вигадай щось.

Ти не знаєш.

Тоді ти помреш просто зараз, сказав я. Поверни голову, сказав я.

Смерть настане за десять, дев'ять, вісім...

Ветеринаром, сказав ти. Ти хочеш бути ветеринаром.

Лікувати тварин, значить. Для цього треба багато вчитися.

Занадто багато вчитися, сказав ти.

Ти можеш вчитися до опиздініння, Реймонде Гесселю, а можеш померти. Обирати тобі. Я запхав гаманця тобі до задньої кишені джинсів. Отож ти справді хочеш лікувати тварин. Я прибираю мокре й солоне дуло пістолета від однієї щоки й притискаю до другої. Ти

справді завжди хотів бути ветеринаром, докторе Реймонде К. К. К. К. Гесселю?

Ага.

Не пиздиш?

Ага. Тобто, ні, не пиздиш. Ага.

Гаразд, сказав я і притиснув вологе дуло до кінчика твого підборіддя, потім до кінчика носа. І всюди, де я притискав дуло, воно лишало вологе блискуче кружальце твоїх сліз.

Що ж, сказав я, повертайся до навчання. Коли ти прокинешся завтра вранці, ти знайдеш спосіб, як тобі повернутися до навчання.

Я притиснув вологе дуло пістолета до кожної щоки, тоді до твого підборіддя, а потім до твого чола, де й лишив його притиснутим. Або ти можеш померти просто зараз, сказав я.

У мене є твої права.

Я знаю, хто ти. Я знаю, де ти мешкаєш. Я лишаю собі твої права, і я стежитиму за тобою, містере Реймонде К. Гесселю. За три місяці, потім за півроку, потім за рік я перевірю, і якщо ти не вчитимешся на ветеринара, ти помреш.

Ти мовчиш.

Забирайся звідси, живи своїм дріб'язковим життям, але пам'ятай, я стежу за тобою, Реймонде Гесселю, і я радше пристрелю тебе, ніж спостерігатиму, як ти працюєш на гівняній роботі, платні за яку вистачає, щоб купити кавалок сиру й заплатити за телебачення.

А тепер я піду, тож ти не обертайся.

Це те, чого хоче від мене Тайлер.

Слова, що виходять із мого рота, — Тайлерові слова.

Я — рот Тайлера.

Я — руки Тайлера.

Кожен учасник проекту «Руїна» — частина Тайлера, і навпаки.

Реймонде К. К. Гесселю, вечеря смакуватиме тобі так, як ніщо не смакувало досі, а завтрашній день буде найпрекраснішим днем усього твого життя.

Ти прокидаєшся в міжнародному аеропорту Скай-Гарбор.

Переводиш годинник на дві години назад.

Маршрутний автобус привозить мене з аеропорту в середмістя Фінікса, і в кожному барі, до якого я заходжу, я зустрічаю хлопців зі швами довкола очних ямок, там, де вдавлена добрячим ударом шкіра луснула, потрапивши на кістку. У декого звернуті набік носи. Ці хлопці в барі бачать мене, помічають зморщену дірку в щоці, і нараз ми — немов рідня.

Тайлер уже тривалий час не з'являється вдома. Я роблю свою дріб'язкову роботу. Літаю від аеропорту до аеропорту, щоб подивитися на машини, в яких померли люди. Диво подорожей. Крихітне життя. Крихітне мило. Крихітні сидіння в літаку.

Усюди, де я буваю, я розпитую про Тайлера.

Якщо я таки знайду його, у мене в кишені водійські права всіх дванадцяти людських жертв.

У кожному барі, в який я заходжу, у кожному сраному барі я зустрічаю побитих хлопців. У кожному барі вони плескають мене по спині й пропонують пригостити пивом. Здається, ніби я вже знаю, до якого бару заходити, в якому барі відкрито бійцівський клуб.

Я запитую, чи не зустрічали вони хлопця на ім'я Тайлер Дьорден.

Питати, чи вони знають про бійцівський клуб, безглуздо.

Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Але чи не зустрічали вони Тайлера Дьордена?

Ніколи не чули про нього, сер, кажуть вони.

Але, можливо, ви знайдете його в Чикаго, сер.

Либонь, через дірку в щоці, всі звертаються до мене «сер».

І підморгують.

Ти прокидаєшся в аеропорту О'Хара й сідаєш на маршрутний автобус до Чикаго.

Переводиш годинник на годину вперед.

Якби можна було прокинутися в іншому місці.

Якби можна було прокинутися в іншому часі.

Чому б не прокинутися іншою людиною?

У кожному барі, до якого ти заходиш, побиті хлопці пропонують пригостити тебе пивом.

Але ні, сер, вони ніколи не бачили цього Тайлера Дьордена.

І підморгують.

Вони ніколи раніше не чули цього імені. Сер.

Я запитую про бійцівський клуб. Чи є тут десь бійцівський клуб сьогодні ввечері?

Нема, сер.

Друге правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Побиті хлопці заперечно хитають головами.

Ніколи не чули про таке. Сер. Але, можливо, ви знайдете цей ваш бійцівський клуб у Сіетлі, сер.

Ти прокидаєшся в аеропорту Мейгз-Філд і телефонуєш Марлі, щоб дізнатися, що відбувається на Паперовій вулиці. Марла каже, що просто зараз усі мавпочки-космонавти голять собі голови. Їхня електробритва розжарилась, і тепер у всьому домі тхне смаленим волоссям. Мавпочки-космонавти випікають собі лугом відбитки пальців.

Ти прокидаєшся в аеропорту Сі-Тек.

Переводиш годинник на дві години назад.

Маршрутний автобус відвозить тебе до середмістя Сіетла, і в першому ж барі, до якого ти заходиш, бармен носить шийний корсет, через який голову йому задерто догори так, що бармену, щоб побачити тебе, доводиться скошувати очі на свій ніс, який скидається на розчавлений фіолетовий баклажан. Він шкіриться до тебе.

У барі нікого нема, і бармен каже:

— Вітаю! З поверненням, сер!

Я ніколи раніше не був у цьому барі, зроду-віку.

Я питаю, чи чув він ім'я «Тайлер Дьорден».

Бармен шкіриться, підборіддя його стримить з-понад білого корсета, і питає:

— Це якесь випробування?

Атож, кажу я, це випробування. Чи він колись зустрічав Тайлера Дьордена?

— Ви ж навідувалися минулого тижня, містере Дьорден, — каже він. — Хіба ви не пригадуєте?

Тайлер тут був.

— Ви тут були, сер.

Я ніколи тут не був до сьогоднішнього вечора.

— Як скажете, сер, — каже бармен, — та в четвер увечері ви заходили й питали, коли поліція збирається нас закривати.

Минулого четверга я всю ніч мучився безсонням, сам не тямлячи, сплю я чи ні. Я прокинувся пізно вранці в п'ятницю, знесилений, почуваючись так, наче не стуляв очей ні на мить.

— Авжеж, сер, — каже бармен, — у четвер увечері ви стояли на тому самому місці, де стоїте зараз, і розпитували мене про утиски з боку поліції, а ще питали, скільком довелося відмовити у вступі до бійцівського клубу, що збирається в середу ввечері.

Бармен обертається всім тулубом разом із шийним корсетом, щоб розирнутися довкола, й каже: — У барі нікого нема, нас ніхто не почує, містере Дьорден, сер. Учора ввечері ми випровадили двадцятьох сімох. Наступного дня після бійцівського клубу тут завжди порожньо.

У кожному барі, до якого я заходив цього тижня, усі зверталися до мене «сер».

У кожному барі, до якого я навідувався, всі побиті хлопці починають скидатися один на одного. Звідки незнайомиць може знати, хто я?

— У вас на нозі, містере Дьорден, — каже бармен, — є родимка. Схожа на темно-червону Австралію з Новою Зеландією поряд.

Тільки Марла знає про це. Тільки Марла і мій батько. Навіть Тайлер не знає. Коли ходжу на пляж, я, сідаючи, завжди ховаю ту ногу під себе.

Рак, якого в мене немає, тепер скрізь.

— Всі учасники проекту «Руїна» про це знають, містере Дьорден, — бармен показує мені свою долоню, її зворотний бік, на якому випалено поцілунок.

Мій поцілунок?

Тайлерів поцілунок.

— Усі знають про родиму пляму, — каже бармен. — Це вже частина легенди. Блядь, та ти сам перетворюєшся на легенду, чуваче.

Я телефоную Марлі з номера свого мотелю в Сіетлі й питаю, чи між нами було... ну, розумієш що.

На тому кінці міжміського зв'язку Марла перепитує:

— Що?

Чи ми спали разом?

— Що!

Чи я коли-небудь мав... мав із нею секс?

— О Боже!

То як?

— Що «то як»? — каже вона.

Був у нас коли-небудь секс чи ні?

— Що ж ти за шматок лайна такий?

Був у нас секс чи ні?

— Я прибила б тебе.

То це значить «так» чи «ні»?

— Я знала, що так і станеться, — каже Марла. — Ти такий вітрогон. То любиш мене, то помічати не хочеш. То рятуєш мені життя, то вариш мило з моєї матері.

Я щипаю себе.

Я питаю Марлу, як ми зустрілися.

— У тій групі раку яєчок, — каже Марла. — А потім ти врятував мені життя.

Я врятував їй життя?

— Ти врятував мені життя.

Тайлер врятував їй життя.

— Ти врятував мені життя.

Я запихаю палець у дірку в щоці й прокручую його. Я ніби потрапив до вищої ліги болю. Цього має бути досить, щоб розбудити мене.

Марла каже:

— Ти врятував мені життя. У готелі «Ріджент». Я випадково мало не вчинила самогубство. Пригадуєш?

Ох.

— Тієї ночі, — каже Марла, — я сказала, що хочу від тебе аборт.

Щойно сталася розгерметизація салону.

Я питаю Марлу, як мене звати.

Ми всі померемо.

Марла каже:

— Тайлер Дьорден. Тебе звати Тайлер Дьорден, безголова ти підтирко. Ти мешкаєш на Паперовій вулиці, Північний Схід, будинок номер 5123. І в цьому будинку зараз аж кишить від твоїх нікчемних послідовників, які голять собі голови й випалюють шкіру лугом.

Мені треба трохи поспати.

— Тягни швидше свою дупу сюди, — кричить Марла в слухавку, — доки ці чортенята не зробили мило з мене.

Мені треба знайти Тайлера.

Я питаю Марлу, звідки в неї шрам на руці.

— Це ти, — каже Марла, — ти поцілував мою руку.

Мені треба знайти Тайлера.

Мені треба трохи поспати.

Мені треба поспати.

Мені треба піти поспати.

Я кажу Марлі «добраніч», її крик слабшає, слабшає, слабшає, аж доки не стихає зовсім, коли я кладу слухавку.

22

Цілісіньку ніч у твоїй голові снуються думки.

Чи я сплю? Чи я спав досі? Це безсоння.

Можна спробувати трохи розслабитися, видихаючи повітря поволі, але серце все одно несамовито скаче в грудях, а в голові вирує коловерт думок.

Нічого не допомагає. Навіть керована медитація.

Ти в Ірландії.

Навіть рахувати овечок.

Ти відлічуєш дні, години, хвилини від тої миті, коли ти можеш пригадати, що спав. Лікар кепкував з тебе. Ще ніхто не помер від неспання. Твоє почорніле обличчя схоже на перележану грушу, і кожен, поглянувши на тебе, подумає, що перед ним мрець.

Лежачи по третій годині ночі в мотельному ліжку в Сіетлі, запізно шукати групу підтримки для хворих на рак. Запізно шукати маленькі синенькі пігулки амобарбіталу або червоні, як губна помада, таблетки

секоналу — забавки з «Долини ляльок». По третій ночі ти навіть до бійцівського клубу не потрапиш.

Тобі треба знайти Тайлера.

Тобі треба трохи поспати.

Раптом ти просинаєшся, і Тайлер тут. Він стоїть у темряві коло твого ліжка.

Ти прокидаєшся.

Коли ти засинав, Тайлер стояв коло тебе й казав:

— Прокидайся. Прокидайся, ми вирішили проблему з поліцією тут, у Сіетлі. Прокидайся.

Комісар поліції вимагав розігнати те, що він називав бандитськими угруповуваннями й післяробочими боксерськими клубами.

— Але не турбуйся, — каже Тайлер. — Пан комісар поліції не повинен створити нам проблем, — каже Тайлер. — Тепер ми тримаємо його за яйця.

Я питаюся, чи Тайлер, бува, мене не переслідує.

— Кумедно, — каже Тайлер. — Я хотів спитати тебе те саме. Ти говорив про мене з іншими людьми, маленький гівнюче! Ти порушив свою обіцянку.

Тайлеру було цікаво, коли ж я збагну все.

— Щоразу коли ти засинаєш, — каже Тайлер, — я тікаю й вичворюю щось божевільне, щось навіжене, щось геть поза межами здорового глузду.

Тайлер стає навколішки біля мого ліжка й шепоче:

— Минулого четверга, коли ти заснув, я літав до Сіетла поглянути на тутешній бійцівський клуб. Дізнатися, скільком відмовлено. Усілякі такі речі. Пошукати нові таланти. У Сіетлі в нас теж є проект «Руїна».

Тайлер проводить пучками пальців по моїх спухлих бровах.

— Ми маємо проект «Руїна» в Лос-Анджелесі та Детройті, у Вашингтоні розгортається чимале відділення, у Нью-Йорку. А в Чикаго, ти не повіриш, яких обертів набрав проект.

Тайлер каже:

— Я не можу повірити, що ти порушив обіцянку. Перше правило — нікому не говорити про бійцівський клуб.

Минулого тижня, коли він був у Сіетлі, бармен із шийним корсетом розповів йому, що поліція збирається рішуче взятися за бійцівські клуби. Сам комісар поліції хоче влаштувати неабияку облаву.

— Річ у тім, — каже Тайлер, — що до бійцівського клубу приходять побитися багато поліцейських і їм це по-справжньому подобається. До нас ходять і журналісти, і судові діловоди, і юристи, тож коли щось має статися, ми дізнаємося про все заздалегідь.

Нас збиралися закрити.

— Принаймні в Сіетлі, — каже Тайлер.

Я питаю, що ж Тайлер зробив, щоб цього не сталося.

— Що ми зробили, щоб цього не сталося, — каже Тайлер.

Ми скликали збори Комітету насильства.

— Ми більше не існуємо окремо один від одного, — каже Тайлер і щипає мене за ніс. — Думаю, ти це вже збагнув.

Ми використовуємо те саме тіло, але по черзі.

— Ми загадали особливе домашнє завдання, — каже Тайлер. — Ми сказали: принесіть мені на блюдечку яйця Його Високоповажності Комісара поліції Сіетла Бозна-Як-Там-Його.

Це сон?

— Так, — каже Тайлер, — це сон.

Ми зібрали команду з чотирнадцятьох мавпочок-космонавтів, з яких п'ятеро були поліцейськими, і того вечора в парку, до якого його високоповажність водить на прогулянку свого цуцика, окрім нас, більше нікого не було.

— Не хвилюйся, — каже Тайлер, — із цуциком усе гаразд.

Увесь напад забрав на три хвилини менше, ніж наша найкраща спроба під час репетиції. Ми відвели на все дванадцять хвилин. Найкраща наша спроба мала дев'ять хвилин.

П'ятеро мавпочок притисли його до землі.

Тайлер розповідає мені, але якимось чином я все вже знаю.

Три мавпочки були на варті.

Одна мавпочка мала ефір.

Одна стягла з його високоповажності спортивні штани.

Його цуцик, спанієль, усе гавкав і гавкав.

Гавкав і гавкав.

Гавкав і гавкав.

Одна мавпочка туго перетягла мошонку його високоповажності, тричі обмотавши аптечною гумкою її основу.

— Ще одна приставила ножа йому між ноги, — шепоче Тайлер своїми розбитими губами мені на вухо. А я шепочу високоповажному

панові комісару поліції на вухо, що йому краще припинити цькувати бійцівські клуби, інакше нам доведеться розповісти всьому світові, що в його високоповажності зовсім немає яєць.

Тайлер шепоче:

— Що тоді тобі світить, ваша високоповажносте?

Через гумку там унизу зникають геть усі відчуття.

— Що тобі світить у політиці, якщо виборці дізнаються, що в тебе немає яєць?

На ту мить його високоповажність уже нічого не відчуває.

Ого! Та його яйця холодні як лід.

Якщо хоч один бійцівський клуб буде закрито, ми одне його яйце відішлемо на схід, а друге — на захід. Одне потрапить до «New York Times», друге — до «Los Angeles Times». По одному кожному. Таке собі повідомлення для преси.

Мавпочка-космонавт вийняла ганчірку, змочену ефіром, йому з рота, і комісар мовив, що не треба.

А Тайлер сказав:

— Нам немає чого втрачати, окрім бійцівського клубу.

У комісара ж було все.

Нам лишилося саме тільки лайно й непотріб цього світу.

Тайлер кивнув мавпочці-космонавту, що тримала ножа між комісаровими ногами.

Тайлер спитав:

— Можеш уявити собі, як проживеш решту свого життя з порожньою мошною?

Комісар сказав, що ні.

Не треба.

Зупиніться.

Будь ласка.

Ой.

Боже.

Допоможи.

Мені.

Допоможи.

Ні.

Мені.

Боже.

Мені.

Зупиніть.

Їх.

Мавпочка-космонавт черкає ножем і розтинає тільки канцелярську гумку.

Шість хвилин — і по всьому.

— Затям собі, — сказав Тайлер. — Люди, яким ти прагнеш перейти дорогу, — всюди. Ти залежиш від нас. Ми — ті, хто пере твій одяг, готує тобі їсти, подає на стіл. Ті, хто застеляє тобі ліжко. Ті, хто вартує твій сон. Ті, хто сидить за кермом швидкої. Ми телефоністи, кухарі, водії таксі, і ми знаємо все про тебе. Ми — ті, хто розглядає твої страхові вимоги, ті, хто списує гроші з твого кредитного рахунку. Ми контролюємо кожен твій порух.

— Ми середульші діти історії, виховані телебаченням на вірі, що одного дня станемо мільйонерами, кіно- та рок-зірками. Але ми не станемо. І ми саме починаємо усвідомлювати це, — сказав Тайлер. — Тому до нас вам — зась!

Мавпочці-космонавту довелося запхати ганчірку з ефіром до рота комісарові, що розхлипався, і таким чином остаточно приспати його.

Інша команда мавпочок-космонавтів одягла комісара й доправила його та його цуцика додому. Тепер він міг або все розповісти, або промовчати. Але ні, ми гадаємо, утисків з боку поліції більше не буде.

Його високоповажність повернувся додому переляканий, але цілий і здоровий.

— Щоразу як ми виконуємо такі невеликі домашні завдання, — каже Тайлер, — усі ці люди з бійцівського клубу, яким нічого втрачати, дедалі більше втягуються в проект «Руїна».

Тайлер, навколішках біля мого ліжка, каже:

— Заплющ очі й дай мені руку.

Я заплющую очі, а Тайлер бере мою руку. Я відчуваю Тайлерові губи на місці шраму від його поцілунку.

— Я попереджав, що ти мене більше ніколи не побачиш, якщо говоритимеш про мене за моєю спиною, — сказав Тайлер. — Ми — не дві різні людини. Коротко кажучи, коли ти не спиш, контроль повністю твій і ти можеш називати себе як завгодно, але, щойно ти заснув, я беру гору і ти стаєш Тайлером Дьорденом.

Але ж ми билися, кажу я. Того вечора, коли вигадали бійцівський клуб.

— Ти бився не зі мною, — каже Тайлер. — Ти сам це визнав. Ти бився з усім, що ненавидиш у своєму житті.

Але ж я бачу тебе.

— Ти спиш.

Але ж ти винаймаєш будинок. Ти ходив на роботу. На дві роботи.

Тайлер каже:

— Запитай оплачені чеки у своєму банку. Я винайняв будинок на твоє ім'я. Гадаю, ти побачиш, що почерк на чеках збігається з почерком на тих аркушах, які я давав тобі роздруковувати.

Тайлер витрачав мої гроші. Не дивно, що мій кредит постійно було перевищено.

— Що ж до роботи... Чому ти, думаєш, такий утомлений? Чорт забирай, це не безсоння. Коли ти засинаєш, я беру гору і йду на роботу, у бійцівський клуб чи деінде. Тобі ще поталанило, що я не влаштувався приборкувачем змій.

А Марла, кажу я.

— Марла любить тебе.

Марла любить тебе.

— Марла не знає різниці між нами. Того вечора, коли ви зустрілися, ти назвався вигаданим ім'ям. Ти ж ніколи не називався своїм справжнім іменем на групах підтримки, брехливий ти гівнюче. Відтоді як я врятував їй життя, Марла гадає, що тебе звати Тайлер Дьорден.

А тепер, коли я знаю про Тайлера, він просто зникне?

— Ні, — каже Тайлер, далі тримаючи мою руку. — Коли так, то мене й тут не було б, якби ти цього не схотів. Я далі житиму своїм життям, доки ти спатимеш. Та якщо ти схочеш мене наїбати — прикуєш себе на ніч до ліжка чи ковтнеш велику дозу снодійного, — ми станемо ворогами. І тобі це так не минеться.

Ох, усе це якась маячня! Це все сон. Тайлер існує лише в моїй уяві. Це дисоціативний розлад ідентичності. Психогенічна fuga. Тайлер Дьорден — моя галюцинація.

— На хуй цю дурню! — каже Тайлер. — Може, це ти — моя шизофренічна галюцинація.

Я був перший.

Тайлер каже:

— Ага, ага, ага. Подивимося лишень, хто буде останній.

Це ж не насправді. Я сплю і прокинуся.

— Прокидайся тоді.

Дзвонить телефон, і Тайлер зникає.

Крізь фіранки просочується сонячне проміння.

Сьома ранку, це дзвінок-будильник, готельна послуга, про яку я просив, а коли знімаю слухавку, на тому кінці мертва тиша.

23

Перестрибуємо далі. Я лечу додому до Марли й до «Миловарні на Паперовій вулиці».

У моїй голові далі нічого не тримається купи.

Удома я боюся заглядати до холодильника. Уявляю собі десятки пластикових коробочок з-під канапок, попідписуваних назвами міст, як-от: Лас-Вегас, Чикаго, Мілвокі, — де Тайлерові довелося справдити свої погрози, щоб захистити місцеві відділення бійцівського клубу.

У кожній коробочці лежатиме пара бридких заморожених кавалків.

У кутку кухні мавпочка-космонавт сидить навпочіпки на потрісаному лінолеумі й розглядає себе в ручному дзеркальці.

— Я лайно з усіма прибамбасами, — говорить мавпочка до дзеркала. — Я токсичний побічний продукт Божого творіння.

Інші мавпочки-космонавти вештаються садом, щось збирають, щось знищують.

Узявшись за дверцята морозильника, я глибоко вдихаю й намагаюся зосередитися на своєму просвітленому духовному єстві.

Троянди в росі,

Радо бавляться звірі.

Крається серце.

Я прочиняю дверцята морозильника на дюйм, коли через плече мені заглядає Марла й каже: — Що у нас на вечерю?

Мавпочка-космонавт сидить навпочіпки й дивиться на себе в дзеркальце:

— Я гівно й заразні людські відходи творення світу.

Коло замкнулось.

Приблизно місяць тому я боявся, що Марла зазирне до морозильника. Тепер я боюся дивитися туди сам.

О Боже. Тайлер.

Марла любить мене. Марла не знає різниці.

— Я рада, що ти повернувся, — каже Марла. — Нам треба поговорити.

О так, кажу я. Нам треба поговорити.

Я не можу змусити себе відчинити морозильник.

Я — Зіщулена Мошонка Джо.

Я кажу Марлі, щоб вона не торкалася нічого в морозильнику. Навіть не відчиняла його. А якщо знайде щось усередині, щоб не їла, не годувала цим кота абощо.

Мавпочка-космонавт із дзеркальцем у руці зирить на нас, тож я кажу Марлі, що нам треба піти кудись інде, щоб поговорити.

Наприкінці сходів до підвалу одна мавпочка-космонавт читає іншим «Три способи зробити напалм»: — Можна змішати порівну бензин і заморожений концентрат апельсинового соку, це раз, — читає мавпочка-космонавт у підвалі. — Можна змішати порівну бензин і дієтичну колу, це два. Можна розчиняти в бензині подрібнений наповнювач котячого туалету, доки суміш не загусне, це три.

Із «Миловарні на Паперовій вулиці» ми з Марлою переносимося на планету «Денніз»^[28], помаранчеву планету, і сідаємо за столик коло вікна.

Тайлер розповідав колись, що оскільки розвідували світ, засновували колонії і малювали карти англійці, то більшість географічних об'єктів мають повторно вживані англійські назви. Англійцям довелося називати все. Або майже все.

Наприклад, Ірландія.

Нью-Лондон в Австралії.

Нью-Лондон в Індії.

Нью-Лондон у штаті Айдахо.

Нью-Йорк у штаті Нью-Йорк.

Перестрибуємо в майбутнє.

Подібно, коли набере обертів дослідження далеких космічних просторів, відкривати й зазначати на картах нові планети будуть, напевне, мегакорпорації.

Небесна сфера IBM.

Галактика «Філіп Морріс».

Планета «Денніз».

Кожна планета матиме назву корпорації, яка першою її згвалтує.

Планета «Будвайзер».

У нашого офіціанта велетенська гуля на лобі, він випинається перед нами, як струна, п'яти тримаючи разом.

— Сер! — каже офіціант. — Будете щось замовляти, сер? Для вас усе безкоштовно, сер!

Тобі здається, з усіх тарілок супу тхне сечею.

Дві кави, будь ласка.

Марла питає:

— Чому для нас безкоштовно?

Офіціант гадає, що я Тайлер Дьорден, кажу я.

У такому разі Марла замовить собі смажених молюсків, а ще суп із молюсків, і рибну печеню, і смажене курча, і печену картоплю з усім, що там іде до неї, і шоколадне тістечко зі збитими вершками.

Крізь віконечко для видачі їжі я бачу на кухні трьох кухарів. Один із них, зі швом на верхній губі, позирає на мене й Марлу і шепочеться зі своїми товаришами, що схилили до купи свої побиті голови. Я кажу офіціантові, нехай нам подадуть, будь ласка, чисту їжу. Нехай, будь ласка, не роблять ніякої гидоти з нашим замовленням.

— У такому разі, сер, — каже офіціант, — я порадив би вашій дамі не куштувати тут супу з молюсками.

Дякую. Супу з молюсками не треба. Марла дивиться, і я кажу їй звіритися на мене.

Офіціант, крутнувшись на підборах, крокує до кухні з нашим замовленням.

Крізь віконечко до кухні три кухарі показують мені підняті великі пальці.

Марла каже:

— А ти як Тайлер Дьорден маєш непогані привілеї.

Від цієї хвилини, кажу я Марлі, вона має стежити за мною вночі й записувати, куди я ходжу. З ким зустрічаюсь. Чи не кастрував я, бува, когось значного. Отакі речі.

Я дістаю гаманець і показую Марлі водійські права зі своїм справжнім ім'ям.

Моє ім'я не Тайлер Дьорден.

— Але всі знають тебе як Тайлера Дьордена, — каже Марла.

Усі, окрім мене самого.

На роботі ніхто не зве мене Тайлером Дьорденом. Начальник називає мене моїм справжнім іменем.

Мої батьки знають, хто я насправді.

— Тоді чому, — питає Марла, — для когось ти Тайлер Дьорден, а для когось — ні?

Коли я вперше зустрів Тайлера, я спав.

Я змучився, був не при своєму розумі, наче навіжений. Щоразу як я сідав у літак, я хотів, щоб він розбився. Я заздрив людям, що помирають від раку. Я ненавидів своє життя. Я змучився, мені обридла моя робота, обридли мої меблі, і я не розумів, як мені змінити щось у своєму житті.

Хіба тільки покінчити з усім.

Мені здавалось, я в пастці.

Я був занадто довершеним.

Я був занадто досконалим.

Я хотів позбутися цього крихітного життя. Позбутися цієї ролі споживача малесеньких порцій масла, ролі скоцюрбленого пасажира літака.

Позбутися шведських меблів.

Позбутися високохудожніх творів мистецтва.

Я взяв відпустку. Я задрімав на пляжі, а коли прокинувся, побачив Тайлера. На його голе й спітніле тіло поналипав пісок, а мокре волосся пасмами спадало на обличчя.

Тайлер діставав з води нагнане хвилями колоддя й витягав його на берег.

Тінь велетенської руки, ось що спорудив Тайлер. Він сидів у тіні досконалості, створеної ним самим.

А одна мить — це все, чого взагалі можна очікувати від досконалості.

Може, я так і не прокинувся по-справжньому на тому пляжі.

Може, все це почалося ще тоді, коли я відлив на камінь Красномовності.

Коли я засинаю, я насправді не сплю.

За іншими столиками планети «Денніз» я помічаю одного, двох, трьох, чотирьох, п'ятьох чоловіків із підбитими вилицями й зверненими набік носами, що всміхаються до мене.

— Ні, — каже Марла, — ти не спиш.

Тайлер Дьорден — це моя альтер-особистість, яку я сам створив, і тепер існує загроза, що він перебере собі моє реальне життя.

— Точнісінько як мати Тоні Перкінса в «Психо»^[29], — каже Марла.
— Це так круто! У кожного свої маленькі дивацтва. Колись я зустрічалася з хлопцем, який поробив пірсинг по всьому тілу, і йому все було мало.

Я маю на увазі, кажу я, що коли засинаю, Тайлер бере моє тіло, моє побите обличчя і йде коїти якийсь злочин.

Наступного ранку, знесилений і розбитий, я прокидаюся переконаний, що не спав ані хвилини.

Наступного вечора я лягаю до ліжка раніше.

Тієї ночі Тайлер матиме контроль над моїм тілом трохи довше.

Щовечора я лягатиму чимраз раніше, а Тайлер матиме чимраз більше часу.

— Але ж ти — Тайлер, — каже Марла.

Ні.

Я — не він.

Мені в Тайлері подобається все — його відвага і кмітливість. Його сила духу. Тайлер потішний і привабливий, владний і незалежний. Люди дивляться на нього з повагою і сподіваються, що він змінить їхній світ. Тайлер здатен на це, він вільний, а я ні.

Я не Тайлер Дьорден.

— Але ж ти — це він, Тайлере, — каже Марла.

Тайлер і я ділимо одне тіло, і досі я не знав про це. Коли Тайлер кохався з Марлою, я спав. Тайлер ходив і розмовляв, коли я думав, що сплю.

Усі в бійцівському клубі й у проекті «Руїна» знають мене як Тайлера Дьордена.

І якщо щовечора я лягатиму до ліжка раніше, а прокидатимуся щоранку пізніше, урешті-решт я зникну зовсім.

Я просто засну й ніколи більше не прокинуся.

Марла каже:

— Точнісінько як у притулку для тварин.

Долина собак. Де навіть якщо тебе не вб'ють, якщо хтось полюбить тебе достатньо для того, щоб забрати додому, однаково тебе каструють.

Одного разу я не прокинувся, і Тайлер візьме гору.

Офіціант приносить каву і, клацнувши підборами, йде геть.

Я приношуюсь. Пахне кавою.

— Припустімо, я повірю в усе це, — каже Марла. — Що ти хочеш від мене?

Мені треба, щоб Марла не давала мені заснути. Ніколи. Тоді Тайлер не зможе забрати повністю контроль.

Коло замкнулося.

Тієї ночі, коли Тайлер урятував їй життя, Марла просила його, щоб він не давав їй заснути всю ніч.

Тієї миті, як я засну, Тайлер візьме гору і станеться щось жахливе.

А якщо я все ж засну, Марла мусить стежити за Тайлером. Куди він іде. Що робить. І, може, вдень мені вдасться вжити заходів і виправити скоєне ним.

24

Його звати Роберт Полсон, і йому сорок вісім років. Його звати Роберт Полсон, і Робертові Полсону назавжди лишиться сорок вісім років.

У довгостроковій перспективі показник виживання для кожного з нас наближається до нуля.

Великий Боб.

Велетенська бодня сала. Здоровенний бугай, він виконував стандартне домашнє завдання: заморозити й просвердлити замок. Саме так Тайлер вдерся до моєї квартири, щоб потім висадити її в повітря саморобною вибухівкою. Береш аерозольний балончик із фреоном, R-12 — хоча його вже й непросто дістати через усю цю метушню довкола озонових дірок — або R-134a, впорскуєш в осердя замка й чекаєш, доки механізм замерзне.

Коли отримуєш таке завдання, треба заморозити замок у таксофоні, паркоматі чи газетній скриньці. Потім за допомогою молотка й ручного зубила розбити замерзле осердя замка.

Є ще одне стандартне домашнє завдання, коли в таксофоні чи банкоматі треба просвердлити дірку, в дірку вкрутити мастильний ніпель і за допомогою нагнітача мастила накачати туди солідолу, ванільного пудингу чи пластичного цементного розчину.

Не те щоб проекту «Руїна» потрібно було красти цей дріб'язок. «Миловарня на Паперовій вулиці» завалена замовленнями. А що ще буде, коли надійдуть свята! Це домашнє завдання призначене для того, щоб виховати в тобі силу духу. Щоб ти набрався навичок. Щоб зробив свій внесок у проект «Руїна».

Замість ручного зубила, щоб розтрити замерзле осердя замка, можна використовувати електродріль. Результат не гірший, а шуму буде менше.

Саме через акумуляторний електродріль поліцейські й пристрелили Великого Боба, подумавши, що в руках у того пістолет.

Ніщо не могло вказати на зв'язок Великого Боба з проектом «Руїна», бійцівським клубом чи миловарнею.

У кишені Боба було його фото, яке зазвичай носять у гаманці. На фото здоровенний, на перший погляд голий, у плавках для позування, він виступав на якомусь змаганні. Безглузде життя, казав Боб. Ти сліпнеш від саява прожекторів, глухнеш від «свисту» звукової системи, аж доки суддя не командує: — Виставте праву ногу, зігніть її, напружте квадрицепс.

Простягніть свої руки так, щоб ми їх бачили.

Випростайте ліву руку, зігніть її, напружте біцепс.

Не рухатись!

Кидай зброю!

Це було краще, ніж справжнє життя.

На руці його був шрам від мого поцілунку. Від Тайлерового поцілунку. Своє прилизане волосся він зголив, а відбитки пальців випалив лугом. Він волів схопити кулю, ніж бути арештованим, тому що коли тебе арештовують, ти вже поза проектом «Руїна», більше ніяких домашніх завдань.

Однієї миті Роберт Полсон був згустком тепла, довкола якого зібралося все життя нашого світу, а наступної Роберт Полсон — уже предмет. Поліцейський стріляє — і настає приголомшливе диво смерті.

Цього вечора в кожному бійцівському клубі лідер поволі обходить юрбу людей, які дивляться один на одного через порожній центр

підвалу кожного бійцівського клубу, а голос його горлає: — Його звати Роберт Полсон!

І юрба підхоплює:

— Його звати Роберт Полсон!

Лідер горлає:

— Йому сорок вісім років!

І юрба підхоплює:

— Йому сорок вісім років!

Йому сорок вісім років, і він був частиною бійцівського клубу.

Йому сорок вісім років, і він був частиною проекту «Руїна».

Лише в смерті отримуємо ми власні імена, адже лише в смерті ми припиняємо бути частиною боротьби. В смерті ми стаємо героями.

І юрба горлає:

— Роберт Полсон!

І юрба горлає:

— Роберт Полсон!

І юрба горлає:

— Роберт Полсон!

Я йду сьогодні ввечері до бійцівського клубу, щоб закрити його. Я стаю під світлом єдиної лампочки посередині приміщення, і члени клубу вітають мене. Для всіх, що зібралися тут, я Тайлер Дьорден. Розумний. Владний. Зухвалий. Я підіймаю руки, закликаючи до тиші, і пропоную сьогодні всім розійтись. Ідіть додому й забудьте про бійцівський клуб.

Мені здається, бійцівський клуб виконав своє призначення. Ви так не гадаєте?

Проект «Руїна» скасовано.

Я чув, там цікавий футбол сьогодні показують...

Сотня людей лише пильно дивиться на мене.

Загинула людина, кажу я. Гру закінчено. Це вже більше не забавка.

Тоді з темряви поза колом юрби доноситься безіменний голос лідера відділення:

— Перше правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Ідіть додому, кричу я.

— Друге правило бійцівського клубу — не говорити про бійцівський клуб.

Бійцівський клуб скасовано! Проект «Руїна» скасовано!

— Третє правило бійцівського клубу — битися лише сам на сам.

Я Тайлер Дьорден, кричу я. І я наказую вам забиратися звідси!

Ніхто наче не бачить мене. Усі дивляться тільки один на одного через порожній центр приміщення.

Голос лідера поволі лине колом. Битися сам на сам. Без взуття. Голими по пояс.

Бій триває стільки, скільки потрібно.

Ці самі слова лунають зараз кількома різними мовами в сотні міст.

Правила закінчуються, а я досі стою в колі світла.

— Першій парі бійців стати до бою! — горлає голос із темряви. —
Звільнити центр клубу!

Я не рухаюсь.

— Звільнити центр клубу!

Я не рухаюсь.

Світло єдиної лампочки відбивається в темряві у сотні пар очей, що вичікувально стежать за мною. Я намагаюся дивитися на кожного очима Тайлера, бачити їх, як бачив би їх Тайлер, відбираючи найкращих бійців до проекту «Руїна». Кого Тайлер узяв би працювати на миловарні?

— Звільнити центр клубу!

У бійцівському клубі визначено таку процедуру. Якщо тричі я відмовлюся виконувати наказ лідера відділення, мене буде видалено з бійцівського клубу.

Але ж я Тайлер Дьорден. Я вигдав бійцівський клуб. Бійцівський клуб мій. Я написав ці правила. Якби не я, нікого з вас тут не було б. А тепер я кажу, що клубу кінець!

— Приготуватися до вигнання члена клубу. Три, два, один.

Коло людей навалюється на мене, дві сотні рук стискають кожен дюйм моїх рук і ніг, і, розпластаного, мене піднято до світла.

Приготуватися до евакуації душі, п'ять, чотири, три, два, один.

Мене передають через голови, з рук до рук, немов рок-зірку на концерті. Я пливу. Я лечу до дверей.

Бійцівський клуб мій, кричу я. Я придумав проект «Руїна». Ви не можете мене викинути. Я тут головний. Розходьтесь додому.

Голос лідера відділення горлає:

— Першій парі бійців стати до бою в центрі кола! Негайно!

Я не піду. Я не здамся. Я свого досягну. Я тут головний.

— Викинути члена бійцівського клубу! Негайно!

Евакуювати душу, негайно.

І я повільно вилітаю крізь двері в ніч, холодну й зоряну, і приземляюся на бетон паркінгу. Руки зникають, двері зачиняються за мною, і засув, клацаючи, замикається. У сотні міст збори бійцівських клубів тривають далі без мене.

25

Досі багато років мені хотілося заснути. Провалитися в сон, забути в ньому. Тепер спати — це останнє, чого я прагну. Я з Марлою, в її номері 8G у готелі «Ріджент». Якимось чином тут, серед усіх цих зачинених у своїх кімнатках старців і наркашів, мій щораз більший розпач видається ніби нормальним і очікуваним.

— Тримай, — каже Марла, сидючи зі схрещеними ногами на своєму ліжку й видавляючи з пластикового блистерного упаковки півдюжини збадьорливих пігулок. — Я колись зустрічалася з хлопцем, що мав жахливі кошмари. Він теж боявся заснути.

І що ж сталося з тим хлопцем?

— О, він помер. Серцевий напад. Передозування. Ковтнув забагато амфетамінів, — каже Марла. — Йому було лише дев'ятнадцять.

Дякую, що розповіла.

Коли ми зайшли до готелю, за столиком у вестибюлі сидів порт'є, у якого половину волосся було видерто з корінням. Цей чоловік із червоним, у струпах черепом привітався зі мною. Усі пенсіонери, що дивилися телевізор у вестибюлі, обернулися, щоб подивитися, кого ж це порт'є назвав сером.

— Доброго вечора, сер!

Просто зараз, я гадаю, він телефонує до якогось штабу проекту «Руїна» й повідомляє про місце мого перебування. Може, в них і настінна карта міста є, на якій вони канцелярськими кнопками відстежують моє пересування. Я немов той перелітний гусак, якого за кільцями й показують у передачі про тварин.

Вони всі стежать за мною, не спускають із мене очей.

— Якщо хочеш ужити всі шість, — каже Марла, — доведеться пхати їх через дупу. Інакше вони пошкодять тобі шлунок.

О, пречудово.

Марла каже:

— Я не вигадую. Пізніше спробуємо розжитися чимось сильнішим. Якимись справжніми наркотиками: «хрестиками», «чорними красунями» чи «алігаторами»^[30].

Я не пхатиму ці пігулки собі в дупу.

— Тоді ковтай тільки дві.

Куди ми сьогодні підемо?

— У боулінг. Він відчинений цілу ніч, і там не дозволять тобі спати.

Хоч куди ми підемо, кажу я, скрізь мене впізнаватимуть як Тайлера Дьордена.

— Це тому водій автобуса не взяв із нас плати?

Ага. І це тому ті двоє чоловіків в автобусі поступилися нам місцями.

— То що ж ти тоді пропонуєш?

Я гадаю, не досить просто пересидіти в схованці. Нам треба якось позбутися Тайлера.

— Колись я зустрічалася з одним хлопцем, якому подобалося вбиратися в мій одяг, — каже Марла. — Сукні всілякі, знаєш. Капелюшки з вуаллю. Можна тебе перевдягти, і ніхто тебе не впізнає.

Я не перевдягатимусь у жіночий одяг. І не пхатиму пігулки собі в дупу.

— Буває гірше, — каже Марла. — Колись я зустрічалася з хлопцем, який хотів, щоб я вдавала лесбійське кохання з надувною лялькою.

Либонь, і про мене Марла отак розповідатиме.

Колись я зустрічалася з хлопцем, який мав роздвоєння особистості.

— А ще я зустрічалася з хлопцем, який користувався видовжувачем пеніса.

Я питаю, котра година.

— Четверта ранку.

За три години я маю бути на роботі.

— Ковтай свої пігулки, — каже Марла. — Тобі як Тайлеру Дьордену, мабуть, дозволять безплатно поганяти кулі в боулінгу. Слухай-но, а може, перш ніж позбутися Тайлера, ми сходимо на

закупи? Ми могли б надбати собі непогану машину. Одягу трохи. Компакт-дисків. У цій всій халяві є позитив.

Марло.

— Гаразд, забудь.

Здавна кажуть: люди вбивають тих, кого люблять. Що ж, ця примовка працює й навпаки.

Вона справді працює навпаки.

Того ранку я пішов на роботу й побачив поліцейське очеплення між будинком, у якому я працюю, і автомобільним паркінгом. Поліція стояла коло входних дверей і опитувала моїх колег. Усіх, хто був поруч.

Я навіть не вийшов з автобуса.

Я — Холодний Піт Джо.

Із вікна автобуса я бачу вибите панорамне вікно на третьому поверсі офісної будівлі. Усередині пожежник у брудному жовтому водозахисному плащі гатить по обвугленій панелі підвісної стелі. Два пожежники штовхають робочий стіл, який ще досі жаріє. Його край висовується з розбитого вікна, стіл перехняблюється й випадає. Я радше відчуваю, ніж чую, як він, швидко проминувши три поверхи, приземляється на тротуар.

Стіл розчахується, з нього далі куриться дим.

Я — Підсердя Джо.

Це мій стіл.

Я знаю, що мій начальник мертвий.

Три способи зробити напалм. Я знав, що Тайлер збирається вбити мого начальника. Тієї хвили, коли я відчув запах бензину, коли сказав, що хочу позбутися своєї роботи, я сам дав йому дозвіл. Призволяйся на здоров'я.

Убий мого начальника.

Ох, Тайлере.

Я знаю, що вибухнув комп'ютер.

Я знаю це, тому що Тайлер знає.

Я не хочу знати, але знаю, як ювелірним свердлом провертіти дірку в моніторі комп'ютера. Усі мавпочки-космонавти це знають.

Я сам друкував Тайлерові нотатки. Це ще один варіант бомби-лампочки. Щоб її виготовити, просвердлюєш отвір у лампочці й наповнюєш її бензином. Дірку заліплюєш воском або силіконом,

вкручуєш лампочку в патрон і чекаєш, доки хтось зайде до кімнати й увімкне світло.

В електронній лампі комп'ютерного монітора вміститься куди більше бензину, ніж у лампочці.

Електронно-променева трубка, ЕПТ, треба або зняти пластиковий корпус довкола неї — це доволі просто, — або можна працювати крізь вентиляційну панель у верхній частині корпусу.

Перш за все треба від'єднати монітор від мережі й від комп'ютера.

Телевізор теж підійде для цього.

Ти маєш розуміти, що найменша іскорка, хай навіть статичний розряд від килима, — і ти помереш. Верещатимеш і горітимеш живцем.

В електронно-променевої трубки може зберігатися до трьохсот вольтів залишкової напруги, тому насамперед треба розрядити головний конденсатор живлення за допомогою масивної викрутки. Якщо під час цього ти помер, значить, викрутка була неізольована.

Усередині електронно-променевої трубки вакуум, тож у ту мить, коли ти просвердлиш дірку, трубка стане засмоктувати повітря, немовби вдихати з легеньким свистом.

Розшир маленьку дірочку більшим свердлом, потім ще більшим, аж доки в отвір можна буде вставити лійку. Тоді наповни трубку вибуховою речовиною на свій смак. Саморобний напалм — саме те, що треба. Бензин або бензин, змішаний із замороженим концентратом апельсинового соку чи наповнювачем котячого туалету.

Весела вибухова суміш виходить, якщо до перманганату калію додати цукрової пудри. Суть у тому, щоб змішати один складник, який горів би дуже швидко, із другим, який постачав би достатньо кисню для цього горіння. Коли горить достатньо швидко, відбувається вибух.

Пероксид барію і цинковий пил.

Нітрат амонію і порошковатий алюміній.

Nouvelle cuisine^[31] анархії.

Нітрат барію під сірчаним соусом із гарніром з вугілля. Найпростіший порох готовий.

Bon appétit^[32].

Напакуй цим монітор, і, коли хтось увімкне комп'ютер, отримає просто в обличчя вибух п'яти чи шести фунтів пороху.

Проблема в тому, що мій начальник мені начебто й подобався.

Якщо ти чоловічої статі, християнин, живеш в Америці, тоді твій взірець Бога — це батько. А часом батька можна знайти на роботі.

А ось Тайлерові мій начальник не подобався.

Поліція розшукуватиме мене. Я останнім залишив офіс минулої п'ятниці. Я заснув на роботі, а коли прокинувся, на столі осіла волога від мого дихання, а Тайлер телефоном сказав мені: — Виходь. Надворі стоїть машина.

Надворі стоїть «каділлак».

Мої руки ще пахли бензином.

Автомеханік із бійцівського клубу запитав мене, що я хотів би зробити, перш ніж померти.

Я хотів позбутися роботи. Я дав Тайлеру дозвіл. Призволяйся на здоров'я. Убий мого начальника.

Проминувши свій понищений вибухом офіс, я доїжджаю на автобусі до кінцевої зупинки маршруту, майданчика, всипаного жорствою. Тут крайні житлові райони переходять у пустирі й зорані поля. Водій автобуса дістає термос і пакет зі своїм обідом і дивиться на мене у верхнє дзеркало заднього огляду.

Я намагаюся придумати, куди подітися, щоб копи мене не знайшли. Я на задньому сидінні автобуса бачу, що між мною і водієм сидить із двадцять осіб. Я нарахував двадцять потилиць.

Двадцять голених потилиць.

Водій автобуса обертається на своєму сидінні й каже до мене: — Містере Дьорден, сер, я захоплююсь тим, що ви робите, справді.

Я ніколи раніше його не бачив.

— Ви маєте пробачити мені це, — мовить водій. — У комітеті кажуть, що ви самі це придумали.

Поголені голови обертаються одна за одною. Одна за одною вони встають. В одного в руці ганчірка, чути запах ефіру. Найближчий до мене тримає мисливський ніж. Чоловік із ножем — це автомеханік із бійцівського клубу.

— Ви смілива людина, — каже водій автобуса, — якщо відважилися зробити себе домашнім завданням.

— Стули пельку, — каже механік водієві автобуса. — Твоє діло вартувати, а не патякати.

Ти знаєш, що в руці однієї з мавпочок-космонавтів канцелярська гумка, щоб стягнути нею твої яйця. Мавпочки з'юрмлюються в

передній частині автобуса.

— Ви знаєте, що ми збираємося робити, містере Дьорден. Ви самі нам наказали. Ви сказали, якщо хтось колись спробує закрити клуб, навіть якщо це будете ви самі, ми маємо тоді відрізати йому яйця.

Гонади.

Помідори.

Тестикули.

Уевос.

Лишень уяви, що твоя найкраща частина лежить заморожена в коробочці з-під канапок у будинку на Паперовій вулиці.

— Ви ж знаєте: битися з нами марно, — каже механік.

Водій автобуса жує свою канапку й поглядає на нас у дзеркало заднього огляду.

Завиває, наближаючись, поліцейська сирена. Десь віддалік, у полі, диркотить трактор. Птахи. Заднє вікно автобуса наполовину відчинене. Хмари. По краях посипаної жорствою автобусної стоянки росте трава. У траві гудуть чи то бджоли, чи то мухи.

— Нам просто потрібна невеличка річ у заставу, — каже механік із бійцівського клубу. — Цього разу, містере Дьорден, це не просто погроза. Цього разу ми таки мусимо їх відрізати.

Водій автобуса каже:

— Копи їдуть.

Сирена звучить десь перед автобусом.

Отож із ким же мені доведеться мати справу?

Поліцейська машина зупиняється перед автобусом, проблискові вогні блимають синім і червоним крізь його вітрове скло. Іззовні хтось кричить: — Гей там, в автобусі! Не рухатися!

І мене врятовано.

Начебто.

Я можу розповісти копам про Тайлера. Я розповім їм усе про бійцівський клуб. Напевне, потраплю до в'язниці, і проект «Руїна» буде тоді їхньою проблемою, а мені не доведеться стежити поглядом за мисливським ножем.

Копи підіймаються до автобуса, перший із них каже:

— Уже відрізали?

Другий коп каже:

— Покваптесь, у нас ордер на його арешт.

Потім він знімає кашкет і звертається до мене:

— Нічого особистого, містере Дьорден. Приємно познайомитися нарешті з вами.

Ви всі робите величезну помилку, кажу я.

Механік мовить:

— Ви попереджали нас, що, можливо, будете таке казати.

Я не Тайлер Дьорден.

— І про таке ви нас попереджали.

Я змінюю правила. Нехай бійцівський клуб лишається, але більше нікого не каструватимемо.

— Так, так, так, — каже механік. Він іде до мене проходом між сидіннями, виставивши поперед себе ніж. — Ви попереджали, що обов'язково скажете таке.

Гаразд, нехай. Нехай я Тайлер Дьорден. Я Тайлер Дьорден, і я визначаю тут правила. І я кажу опустити ніж.

Механік гукає через плече:

— Який наш найкращий час на сьогодні у вправі з відрізанням яєць?

Хтось відгукується:

— Чотири хвилини.

Механік гукає:

— Хто-небудь заміряв час?

Обидва копи вже зайшли до автобуса й стоять спереду. Один із них дивиться на годинник і каже: — Чекай хвилю. Зараз секундна стрілка дійде до дванадцяти, тоді й почнеш.

Коп каже:

— Дев'ять.

— Вісім.

— Сім.

Я пірнаю у відчинене вікно.

Вдаряюся животом об тонку металеву раму вікна, а позаду мене механік кричить: — Містере Дьорден! Через вас наш рекорд набнеться!

Звисаючи з вікна, я намагаюся вчепитися за чорну гуму заднього ската. Хапаюся за диск колеса і тягнуся. Хтось хапає мої ноги й тягне. Я кричу до далекого тракторця: «Агов!» Знову: «Агов!» Я вишу донизу головою — кров кинулась мені до обличчя, воно все пашить. Я трохи

втягую себе з вікна. Руки, що вчепилися за мої ноги, втягують мене назад. Краватка хльоскає мене по обличчю. Пряжка на ремені чіпляється за раму. Бджоли, і мухи, і трави — за кілька дюймів від мого обличчя, і я кричу: «Агов!»

Руки, що вчепилися за верх моїх штанів, шарпають мене, стягують штани з ременем через мою дупу.

Хтось усередині автобуса вигукує:

— Одна хвилина!

Черевики спадають мені з ніг.

Ремінна пряжка відчепляється від рами й прослизає досередини.

Руки зводять мої ноги до купи. Сонце нагріло металеву раму, і вона пече мені в живіт. Біла сорочка надимається й опадає, накриваючи мені плечі та голову. Я далі чіпляюся за диск, далі кричу: «Агов! Агов!»

Мої ноги зведено до купи й випростано. Штани зіслизають із них і зникають. Сонце гріє мені в дупу.

Кров стугонить мені в голові, від напруження вибалушуються очі, і я не бачу нічого, крім білої сорочки, що висить перед моїм обличчям. Десь диркотить трактор. Гудуть бджоли. Десь. Усе десь далеко-далеко, за багато тисяч миль звідсіля. Далеко-далеко за мною хтось вигукує: — Дві хвилини!

Поміж моїх ніг прослизає рука й починає там мацати.

— Не робіть йому боляче, — каже хтось.

Руки, що тримають мене за ноги, далеко-далеко, за багато тисяч миль звідсіля. Уяви, що вони аж ген-ген за обрієм. Керована медитація.

Не треба уявляти собі металеву раму вікна, що, наче тупий гарячий ніж, розрізає тобі череву.

Не треба уявляти собі, як купа чоловіків смикають твої ноги, наче перетягують канат.

Далеко-далеко, за силу-силенну миль звідсіля, тепла шорстка рука стискає твою мошонку, відтягує її назад і чимось обмотує її основу, все тугіше, тугіше й тугіше.

Канцелярською гумкою.

Ти в Ірландії.

Ти в бійцівському клубі.

Ти на роботі.

Ти будь-де, аби не тут.

— Три хвилини!

Хтось ген-ген далеко горлає:
— Ви самі не раз це казали, містере Дьорден! До бійцівського клубу — зась!
Тепла, стиснута в кулак рука під тобою. Холодний кінчик ножа.
Рука охоплює твоє огруддя.
Терапевтичний фізичний контакт.
Час обіймів.
Ганчірка, змочена ефіром, щільно притискається тобі до носа й до рота.
А тоді — ніщо, ба гірше, ніж ніщо. Небуття.

27

Понищена вибухом і вигоріла коробка моєї квартири — чорна й спустошена діра в темряві ночі, що нависає над вогниками міста. Вікон нема, і жовта стрічка, якою поліція огороджує місце злочину, тріпоче й гойдається на краю прірви заввишки в п'ятнадцять поверхів.

Я прокидаюся на бетонній долівці. Колись тут була підлога з кленового дерева. Колись, до вибуху, на стінах висіли картини. Стояли шведські меблі. Усе це було до Тайлера.

Я одягнутий. Я сягаю рукою в кишеню й мацаю себе.

Нічого не бракує.

Переляканий, але цілий і здоровий.

Підійди до краю — п'ятнадцять поверхів над паркінгом — поглянь на вогні міста, поглянь на зорі — і тебе нема.

Усе це так далеко від нас.

Тут, нагорі, посеред безмежної ночі між Землею і зірками, я відчуваюся, наче одне з тих звіряток у космосі.

Собаки.

Мавпи.

Люди.

Ти робиш те, чого тебе навчили, ото й усього. Смикаєш за важіль. Тиснеш кнопку. Не усвідомлюючи насправді анічогісінько з того, що робиш.

Світ збожеволів. Мій начальник мертвий. Дому в мене нема.
Роботи нема. І причиною цього всього є я сам.

Нічого не лишилося.

Я перевищив свій кредит у банку.

Ступи за край.

Поліцейська стрічка тріпоче між мною і небуттям.

Ступи за край.

Що лишається в тебе?

Ступи за край.

Лишається Марла.

Стрибни за край.

Лишається Марла, вона вплуталась у все це й навіть не підозрює.

І вона любить тебе.

Вона любить Тайлера.

Вона не знає різниці.

Хтось має її попередити. Вибирайся звідси. Вибирайся. Вибирайся.

Рятуйся.

Ти спускаєшся ліфтом у вестибюль, а швейцар, якому ти ніколи не подобався, тепер усміхається тобі щербатим на три зуби ротом і каже:
— Доброго вечора, містере Дьорден! Викликати вам таксі? Як ви себе почуваєте? Все гаразд? Не бажаєте скористатися телефоном?

Ти телефонуєш Марлі до готелю «Ріджент».

Порт'є з «Рідженту» каже:

— Зараз же з'єдную, містере Дьорден!

Марла бере слухавку.

Швейцар підслуховує в тебе за плечем. Порт'є в «Рідженті», напевне, теж підслуховує. Нам треба поговорити, Марло, кажеш ти.

Марла відповідає:

— Гівна поїж.

Вона в небезпеці, кажеш ти. Вона має знати, що відбувається. Вам треба зустрітися. Поговорити.

— Де?

Нехай вона йде до того місця, де ми вперше зустрілися.
Пам'ятаєш? Пригадай.

Куля білого цілющого світла. Семибрамний палац.

— Зрозуміла, — каже вона. — Буду там за двадцять хвилин.

Зустрінемося там.

Ти кладеш слухавку, а швейцар каже:

— Я можу викликати вам таксі, містере Дьорден. Довезе вас безкоштовно куди тільки забажаєте.

Хлопаки з бійцівського клубу стежать за тобою. Ні, відказуєш ти, такий чудовий вечір, я, мабуть, прогуляюся.

Вечір суботи, сьогодні в підвалі методистської церкви зібралися хворі на рак кишок. Коли ти приходиш, Марла вже тут.

Марла Зінґер, що курить свою цигарку. Марла Зінґер, що зводить очі під лоба. Марла Зінґер з підбитим оком.

Ти сідаєш на кошлатий килимок у коло для медитації навпроти Марли й намагаєшся викликати свою тварину сили, тим часом як Марла зиркає на тебе підбитим оком. Ти заплющуєш очі й медитуєш, шукаєш дорогу до семибрамного палацу і все одно відчуваєш на собі погляд Марли. Ти бавиш свою внутрішню дитину.

Марла пильно дивиться на тебе.

Настає час обіймів.

Розплющ очі.

Кожен має обрати собі пару.

Трьома швидкими кроками Марла перетинає приміщення й щосили ляскає мене по обличчю.

Звірте ваші найпотаємніші думки.

— Ти сучий виродок, шматок лайна! — каже Марла.

Усі довкола дивляться лише на нас.

Потім обидва кулаки Марли молотять мене звідусіль.

— Ти когось убив, — верещить вона. — Я ви́кликкала поліцію, вони ось-ось тут будуть.

Я хапаю її зап'ястки й кажу, може, поліція й приїде, але певніше, що ні.

Марла викручується й каже, що поліція вже поспішає сюди, щоб підсмажити мене на електричному стільці так, щоб аж очі повилазили, або принаймні щоб зробити мені смертельну ін'єкцію.

Наче бджола вжалить.

Впорснуть велику дозу фенобарбіталу натрію, а потім вічний сон. Як у «Долині собак».

Марла каже, що бачила, як я сьогодні когось убив.

Якщо вона про мого начальника, кажу я, то я знаю, знаю, знаю, знаю, поліція знає, всі шукають мене, щоб засудити до смертельної

ін'єкції, але начальника мого вбив Тайлер.

Так уже сталося, що в мене з Тайлером однакові відбитки пальців, але ніхто цього не розуміє.

— Гівна поїж, — каже Марла й тицяє мені своїм синцем під оком.
— Тобі й твоїм послідовникам подобається отримувати по пиці? Так от, торкнешся мене ще раз, і тобі кінець.

— Я бачила, як ти застрелив людину сьогодні ввечері, — каже Марла.

Та ні, кажу я, то була бомба, і це сталося вранці. Тайлер просвердлив дірку в моніторі комп'ютера й наповнив його бензином чи, може, димним порохом.

Усі хворі, зі справжнім раком кишок, стоять довкола й дивляться на нас.

— Ні, — каже Марла. — Я стежила за тобою до готелю «Прессман», ти був офіціантом там, на одній з цих вечірок із загадковим убивством.

На вечірці з загадковим убивством багатії, які приходять до готелю на гучну гулянку, поводяться, як в одній із детективних історій Агати Крісті. Деся між буденом^[33] з маринованого лосося й сідлом оленя на якусь хвилю зникає світло і когось буцімто вбивають. Це має бути вдавана смерть, така собі розвага для всіх.

Решту вечірки гості впиваються, їдять консоме з мадерою й намагаються відгадати, хто ж серед них психопат-убивця.

Марла кричить:

— Ти застрелив спеціального представника мера з питань переробки сировини!

Спеціального представника мера з казна-яких питань застрелив Тайлер.

Марла каже:

— І раку в тебе ніякого нема!

Це стається так швидко.

Як клацнути пальцями.

Усі дивляться на нас.

У тебе теж немає ніякого раку, кричу я.

— Два роки він ходить сюди, — верещить Марла, — а сам ні на що не хворий!

Я намагаюся врятувати тебе!

— Що? Чому б це мене треба було рятувати?

Тому що ти стежила за мною. Тому що ти стежила за мною сьогодні й бачила, як Тайлер Дьорден убив когось, а Тайлер уб'є будь-кого, хто загрожує проекту «Руїна».

Усіх присутніх наче вихоплено з їхніх маленьких трагедій. Забуто про той їхній дріб'язковий рак. Навіть ті, що на знеболювальних, пильно дивляться на нас широко розплющеними очима.

Я звертаюся до групи й кажу: вибачте. Я не хотів нікому завдати шкоди. Ми підемо. Поговоримо надворі.

Усі схоплюються:

— Ні-ні! Лишайтесь! Що там далі?

Я не вбивав нікого, кажу я. Я не Тайлер Дьорден. Він інший бік моєї роздвоєної особистості. Я питаю, чи бачили вони фільм «Сибіл»^[34].

Марла питає:

— То хто ж хоче мене вбити?

Тайлер.

— Ти?

Тайлер, кажу я, але Тайлерові я можу дати раду. Тобі просто треба стерегтись інших учасників проекту «Руїна». Тайлер міг наказати їм стежити за тобою, викрасти тебе абощо.

— Чому я маю в усе це повірити?

Це стається так швидко.

Тому що, кажу я, мені здається, я тебе вподобав.

— Не покохав? — питає Марла.

Це так заяложено, кажу я. Не тисни.

Усі дивляться на нас і всміхаються.

Мені треба йти. Мені треба йти звідси. Стережися, кажу я, чоловіків із поголеними головами або тих, які виглядають побитими. Із синцями під очима. Із вибитими зубами. Усяке таке.

А Марла каже:

— І куди ти підеш?

Мені треба дати раду Тайлерові Дьордену.

Його звали Патрик Медден, і він був спеціальним представником мера з питань переробки сировини. Його звали Патрик Медден, і він був ворогом проекту «Руїна».

Я простую в ніч довкола методистської церкви, і все зринає в моїй пам'яті.

Все, що знає Тайлер, зринає в моїй пам'яті.

Патрик Медден записував бари, де збираються бійцівські клуби.

Зненацька я знаю все про те, як користуватися кінопроектором. Як розбивати замки. Я пригадую, як Тайлер винайняв будинок на Паперовій вулиці саме перед тим, як показатися мені на пляжі.

Я знаю, чому Тайлер з'явився. Тайлер покохав Марлу. Від того першого вечора, коли я зустрів її, Тайлер чи якась частина мене шукала способу бути з Марлою.

Не те щоб це все важило. Тепер уже ні. Але всі ці подробиці зринають у моїй голові, коли я простую крізь ніч до найближчого бійцівського клубу.

У суботу ввечері бійцівський клуб збирається в підвалі бару «Арсенал». Напевне, його можна знайти в списку Патрика Меддена, бідолашного мертвого Патрика Меддена.

Коли сьогодні я заходжу в «Арсенал», натовп розступається переді мною, наче застібка-блискавка. Для всіх присутніх тут я Тайлер Дьорден, Великий і Могутній. Бог і батько.

Довкола себе я тільки й чую:

— Доброго вечора, сер!

— Ласкаво просимо до бійцівського клубу, сер!

— Дякуємо, що приєдналися до нас, сер!

Я стою серед них зі своїм потворним обличчям, що ледь-ледь стало загоюватись. Із діркою в ньому, що всміхається крізь мою щоку. Із насупленою міною, що кривить мій справжній рот.

Я Тайлер Дьорден, і всі ви можете поцілувати мене в дупу.

Сьогодні я викликаю на бій усіх присутніх. П'ятдесят боїв. Один бій на раз. Битися без взуття й голими по пояс.

Бій триває стільки, скільки потрібно.

А якщо Тайлер кохає Марлу.

Я кохаю Марлу.

Тут ідеться не про слова. Я хочу запоганити всі французькі пляжі, яких мені ніколи не бачити. Уяви собі лося, що ступає порослими вологим лісом ущелинами навкруги Рокфеллер-центру.

У першому бою суперник заламує мене подвійним нельсоном і товче моїм обличчям, товче мою щокою, товче діркою в моїй щоці об бетонну підлогу, аж доки зуби в роті мені не обломлюються й не впинаються своїми гостряками в язик.

Тепер я пригадую Патрика Меддена, його труп на підлозі, його маленьку жінку з шиньйоном, схожу на статуетку дівчинки. Вона хихотіла й намагалася влити шампанське до мертвих губ свого чоловіка.

Його жінка сказала, що кров несправжня, що вона аж надто червона. Місіс Медден вмочила два пальці в калюжу крові, що натекла коло її чоловіка, а потім поклала їх собі в рот.

Зуби впинаються мені в язик, я відчуваю смак крові.

Місіс Медден відчула смак крові.

Я пригадую, як стояв осторонь вечірки, оточений, наче охороною, мавпочками-космонавтами з офіціантів. Пригадую Марлу в її сукні зі шпалерним візерунком темно-червоних троянд, що спостерігала за всім з іншого кінця зали.

Під час другого бою суперник упирається коліном мені між лопаток. Скрутивши руки мені за спиною, він гатить моїм огруддям об бетонну підлогу. Я чую тріск своєї ключиці.

Узяти молот і піти троцяти мармури Елгіна, підтертися «Моною Лізою».

Місіс Медден виставила два скривавлені пальці, а кров просякала крізь щілини між її зубами, кров бігла по її пальцях, зап'ястках, по діамантовому браслету і скрапувала з її ліктів.

Бій номер три. Я прокидаюся, настав час бою номер три. У бійцівському клубі більше немає імен.

Ти — це не твоє ім'я.

Ти — це не твоя сім'я.

Третій боєць, схоже, знає, що мені потрібно, і тримає мою голову в темряві й задусі. Є такий задушний захват іззаду, коли повітря тобі лишається рівно стільки, щоб не знепритомніти. Боєць номер три

притискає мою голову рукою до грудей, наче немовля або футбольний м'яч, і кутнім зубом свого кулака молотить моє обличчя.

Доки зуби не прохромлюють наскрізь мою щоку.

Доки дірка в щоці не збігається з кутиком мого рота, від чого рваний вищир розтинає мою щоку від носа до вуха.

Боєць номер три гамселив мене, доки не здирає собі шкіру на кулаці.

Доки я не плачу.

Адже все, що ти будь-коли любив, або відштовхне тебе, або помре.

Все, що ти будь-коли створив, піде за вітром.

Все, чим ти пишаєшся, буде викинуте на смітник.

Я — Озімандія, я цар царів^[35].

Ще удар — і мої зуби, клацнувши, стуляються на язику. Половина язика падає на підлогу й відлітає геть.

Маленька, схожа на статуетку місіс Медден стала навколішки біля тіла свого чоловіка, а багатії, люди, яких вони називали своїми друзями, нависають, п'яні, над нею, регочучи.

Вона, дружина, сказала:

— Патрику?

Калюжа крові розпливається, ширшає, аж доки не торкається її спідниці.

Вона каже:

— Патрику, досить! Припини удавати мертвого!

Кров досягає крайки її спідниці й завдяки капілярному ефекту повзе далі вгору, нитка за ниткою.

Люди з проекту «Руїна» довкола мене починають лементувати.

За ними починає лементувати місіс Медден.

А в підвалі бару «Арсенал» Тайлер Дьорден спадає на підлогу теплою безладною купою. Великий Тайлер Дьорден, який одну мить був досконалим і який сказав, що одна мить — це все, чого можна очікувати від досконалості.

Бій триває далі й далі, тому що я хочу бути мертвим. Тому що лише в смерті ми отримуємо власні імена. Лише в смерті ми припиняємо бути частиною проекту «Руїна».

Тайлер стоїть тут, неймовірно вродливий, наче білявий ангел. Моя жага до життя вражає мене.

Я скривавлений шмат м'яса, присохлого до голого матраца в моїй кімнаті в миловарні на Паперовій вулиці.

Із моєї кімнати все зникло.

Дзеркало зі світлиною моєї ноги, коли я мав рак протягом десяти хвилин. Гірше, ніж рак. Дзеркало зникло. Дверцята шафи для одягу відчинені, і мої шість білих сорочок, чорні штани, спіднє, шкарпетки й черевики — все зникло.

Тайлер каже:

— Підіймайся.

У всьому, що я сприймав як належне, під ним і поза ним, а також усередині, визріває щось жахливе.

Усе нищиться.

Мавпочки-космонавти кудись поділися. Жир, ліжка, гроші, насамперед гроші — все кудись перевезено. Лишився тільки сад і найманий будинок.

Тайлер каже:

— Останнє, що нам зараз треба, — це твоє мучеництво. Ця твоя велика ідея зі смертю.

Не сумною й гнітючою, а веселою й величною мала бути смерть.

О Тайлере, мені болить. Убий мене просто тут.

— Підіймайся.

Убий мене вже. Убий мене. Убий мене. Убий мене. Убий мене.

— Це має бути щось велике, — каже Тайлер. — Лишень уяви собі це: ти на даху найвищої будівлі світу. Будівлю повністю захоплено людьми з проекту «Руїна». Із вікон клубами валить дим. Столи летять у натовп, що зібрався на вулиці. Справжня опера смерті — ось що на тебе чекає.

Ні, кажу я. Досить ти мене вже використовував.

— Якщо ти не будеш співпрацювати, ми візьмемося за Марлу.

Веди, кажу я.

— Тоді підіймай свою дупу з ліжка, — сказав Тайлер, — і пиздуй у машину.

Отож ми з Тайлером на даху хмарочоса Паркер-Морріс-білдінг, а в рот мені всунуто дуло пістолета.

Нам лишилося десять хвилин.

За десять хвилин хмарочоса Паркер-Морріс не існуватиме.

Я знаю це, тому що Тайлер знає.

Дуло пістолета вставлено мені в горлянку, і Тайлер каже:

— Ми помремо не насправді.

Я пересуваю язиком дуло так, що тепер воно упирається в мою цілу щоку. Тайлере, кажу я, ти плутаєш нас із вампірами.

Нам лишилося вісім хвилин.

Пістолет — лише на випадок, якщо поліцейські гелікоптери дістануться сюди швидше.

Далебі, виглядає так, ніби на даху стоїть одна людина й тримає пістолет у себе в роті. Але пістолет тримає Тайлер, а з життям розпрощатися доведеться мені.

Береш 98-відсоткову димну азотну кислоту й додаєш один до трьох до сірчаної кислоти.

Отримуєш нітрогліцерин.

Сім хвилин.

Змішай нітрогліцерин із тирсою, і отримаєш чудову пластичну вибухівку. Багато мавпочок-космонавтів мішають свій нітрогліцерин з ватою, а як сульфат додають англійську сіль. Виходить теж непогано. Декотрі ж мавпочки змішують нітру з парафіном. У мене з парафіном жодного разу не вийшло нічого путнього.

Чотири хвилини.

Ми з Тайлером стоїмо на краю будівлі, дуло пістолета у мене в роті. Цікавий я знати, чисте воно чи ні.

Три хвилини.

Аж тут лунає чийсь крик.

— Стій! — Марла біжить дахом до нас.

Марла біжить до мене, лише до мене, бо ж Тайлер зник. Фіть — і нема. Адже Тайлер — моя галюцинація, а не її. Його немов чарами якими здуло. І тепер на даху лише я, тримаю пістолет у власному роті.

— Ми йшли за тобою, — кричить Марла. — Усі люди з групи підтримки. Тобі не треба робити це. Вийми пістолет з рота.

За Марлою йдуть, шкутильгають, котяться в інвалідних візках усі хворі на рак кишок, на мозкових паразитів, на меланому, на сухоти.

Усі вони кажуть мені:
— Стій!
Холодний вітер доносить до мене їхні голоси:
— Зупинись!
І:
— Ми можемо допомогти тобі.
— Дозволь, ми допоможемо тобі.
Небо розтинає вих-вих-вих поліцейських гелікоптерів.
Тікайте, кричу я. Забирайтеся всі звідси. Будинок зараз вибухне.
Марла кричить:
— Ми знаємо.
Для мене це наче прозріння.
Я вбиваю не себе, кричу я. Я вбиваю Тайлера.
Я — Жорсткий Диск Джо.
Я пам'ятаю все.
— Це не кохання там або що, — гукає Марла, — але мені здається,
що ти мені теж подобаєшся.
Одна хвилина.
Марлі подобається Тайлер.
— Ні, мені подобаєшся ти, — гукає Марла, — я знаю різницю.
І нічого.
Нічого не вибухає.
Дуло пістолета запхано за мою цілу щоку. Тайлере, кажу я, то ти
змішав нітру з парафіном, еге ж?
З парафіном ніколи нічого путнього не виходить.
Я мушу зробити це.
Поліцейські гелікоптери.
І я тисну на гачок.

30

Багато осель у домі Мого Отця^[36].
Звісно, коли я натиснув на гачок, я помер.
Брехня.
І Тайлер помер.

Коли наді мною гримотіли, наближаючись, поліцейські гелікоптери, а поряд стояли Марла й усі ці люди з груп підтримки, які не могли врятувати себе, але всі намагалися врятувати мене, я просто мусив натиснути на гачок.

Це краще, ніж справжнє життя.

А твоя мить досконалості не триватиме вічно.

На небесах скрізь біло-білісінько.

Фальш.

На небесах тихо, в усіх взуття на гумовій підшві.

На небесах я сплю спокійно.

Люди пишуть мені на небеса, розповідають, що не забули мене. Що я їхній герой. Що я обов'язково видужаю.

Ангели тут на кшталт тих, що в Старому Заповіті. Легіонами їхніми командують полководці, а працює небесне військо змінами, з денним інтервалом. Цвинтар. Тобі приносять на таці їжу й ліки в паперових чашечках. Забавки з «Долини ляльок».

Я зустрівся з Богом, що сидів за довгим столом з горіхового дерева, а на стіні за ним висіли всі його дипломи. І Бог запитав мене: — Чому?

Чому я завдавав так багато болю?

Хіба ж я не усвідомлював, що кожен із нас — священна й неповторна сніжинка, особлива своєю неповторною особливістю?

Невже я не бачу, що ми всі є виявом любові?

Я дивлюся на Бога, який сидить за столом і записує щось до свого блокнота. Але Бог усе зрозумів неправильно.

Ми не є особливими.

Ми також не є лайном і непотребом.

Ми просто є.

Ми просто є, і стається те, що стається.

А Бог каже:

— Ні, це неправильно.

Ага. Гаразд. То й нехай. Не будеш же ти вчити Бога.

Бог питає, що я пам'ятаю.

Я пам'ятаю все.

Куля з Тайлерового пістолета розірвала мені другу щоку й нагородила рваною посмішкою від вуха до вуха. Ага, точнісінько як розлючена гарбузяна голова на Геловін. Як японський демон. Як дракон пожадливісті.

Марла досі на Землі. Вона пише мені. Каже, одного дня мене відправлять назад.

Коли б на небесах був телефон, я зателефонував би Марлі, і тієї миті, коли вона сказала б «алло», я не повісив би слухавки. Я сказав би: — Привіт! Що там відбувається? Розкажи мені все-все!

Але я не хочу повертатися. Поки що ні.

Тому що.

Тому що час від часу тацю з моїм обідом і ліками приносить хтось із підбитим оком або з гулями та швами на чолі і каже: — Нам не вистачає вас, містере Дьорден.

Або ж хтось зі зламаним носом миє шваброю підлогу біля мене й шепоче: — Усе йде за вашим планом.

Він шепоче:

— Ми зруйнуємо цивілізацію, щоб зробити щось краще з цього світу.

Він шепоче:

— Ми чекаємо на ваше повернення.

Післямова

Він нахилився вперед, видихаючи запах віскі, випитого просто з пляшки. Рот його ніколи повністю не стулявся. Блакитні очі ніколи не розплющені більш як наполовину. В одній руці він тримав згорнуту кільцями прядив'яну мотузку, з тих, що робили давніше, біляву, як його волосся. Жовту, як його ковбойський капелюх. Ковбойську мотузку, і він тряс нею перед моїм обличчям, коли говорив. За ним крізь відчинені двері виднілися сходи, що спускалися в темряву.

Він був молодий, із пласким животом, а на собі мав білу футболку й коричневі ковбойські чоботи на товстих підборах. Волосся він мав біляве, що ховалося під солом'яним ковбойським капелюхом. Сині джинси стягував ремінь із великою металевою пряжкою. Шкіра на його сухорлявих руках була так гладенько видублена, як на гострих носках його ковбойських чобіт.

Його очі пожилковані галуззям маленьких червоних ліній. Він каже хапатися за мотузку й тримати її міцно. Тягнувши мотузку, він починає спускатися, його ковбойські підбори стукають раз — один крок, два — ще один, потім ще один стук об тверде дерево темного підвалу. Там, у темряві, в яку він затягнув мене, подих його відгонить віскі, у пам'яті зринає лікарняний кабінет, запах спирту й холодний дотик вати до тіла перед уколом.

Ступивши ще один крок у темряву, ковбой каже:

— Перше правило Мандрівки коридором з привидами — нікому не говорити про Мандрівку коридором з привидами.

Я зупиняюсь. Мотузка провисає усмішкою між нами.

— А друге правило Мандрівки коридором з привидами, — видихає ковбой разом із випарами віскі, — нікому не говорити про Мандрівку коридором з привидами...

Я відчуваю в руці міцно переплетені, засмальцьовані нагладко волокна мотузки. Далі не рушаючи з місця, я смикаю за мотузку й мовлю до нього:

— Агов...

З темряви ковбой відповідає:

— Що агов?

Я написав ту книжку, кажу я.

Мотузка між нами напинається сильніше й сильніше.

Зрештою мотузка зупиняє ковбоя. З темряви долинає його голос:

— Яку книжку?

— «Бійцівський клуб», — відповідаю я йому.

І тут ковбой робить крок назад. Стук його чобіт лунає на крок ближче. Він ізсовує капелюх набік, щоб краще бачити, і витріщає на мене очі, швидко кліпаючи. Подих його збиває з ніг. Він каже:

— А хіба була книжка?

Авжеж.

Ще до того, як було знято фільм...

Ще до того, як було виявлено, що в клубах 4-Н^[37] у Вірджинії збираються бійцівські клуби...

Ще до того, як Донателла Версаче повшивала леза в чоловічий одяг і назвала це «стиль бійцівського клубу». До того, як моделі дому Гуччі пішли подіумом без сорочок, з попідбиваними очима, з синцями, скривавлені й перев'язані бинтами. До того, як дома моди, на кшталт «Дольче й Габбана», представили новий стиль чоловічого одягу — атласові сорочки сімдесятих років із фотографічними візерунками, штани камуфляжного забарвлення й вузькі шкіряні брюки з низькою посадкою — у брудних бетонних підвалах Мілана...

Ще до того, як молоді люди стали випалювати собі на руках лугом або «суперклеєм» шрами у вигляді поцілунка...

Ще до того, як молоді люди по всьому світу стали офіційно змінювати свої імена на «Тайлер Дьорден»...

Ще до того, як музична група «Limp Bizkit» вивісила на своєму веб-сайті баннер «Доктор Тайлер Дьорден радить здорову дозу «Limp Bizkit»»...

Ще до того, як, ідучи в «Office Depot»^[38] за простими матово-білими наліпками, ти бачиш на пакунку «Евері Деннісон» (артикул 8293) вірець, на якому надруковано: «Тайлер Дьорден, Паперова вулиця, будинок № 420, Вілмінгтон, штат Делавер, 19886»...

Ще до того, як у нічних боях навкулачки в Бразилії кількох молодих людей було забито на смерть...

Ще до того, як «The Weekly Standard»^[39] проголосив «кризу чоловічості»...

Ще до того, як вийшла книжка Сьюзен Фалуді «Невдахи: зрада американського чоловіка»...

Ще до того, як студенти Університету Брігама Янга боролися за свої права бити один одного в понеділок увечері, стверджуючи, що в правилах мормонів немає нічого, що забороняло б їм їхній «Бійцівський клуб у Прово»...

Ще до того, як сина губернатора Юти Майка Лівітта було звинувачено в порушенні громадського порядку й незаконному проникненні, коли він відкрив у мормонській церкві бійцівський клуб...

Ще до того, як журнал «The Onion»^[40] опублікував своє розслідування про «Товариство стібків», члени якого, літні пані, збиралися в церковному підвалі, жадаючи «голими руками стібати до нестями», де «перше правило «Товариства стібків» — нікому не говорити про товариство»...

Ще до того, як у шоу «Суботнього вечора у прямому ефірі» показали «Бійцівський клуб по-дівчачому»...

Ще до того, як мені стали телефонувати редактори газет і журналів, розпитуючи, де в їхньому місті можна знайти типовий бійцівський клуб, щоб вони могли заслати туди журналіста під прикриттям, який написав би газетний нарис, запевняючи, що не викажуть ніяких секретів жодного відділення клубу...

Ще до того, як мені стали телефонувати редактори газет і журналів та лаяти й матюкати мене, бо я наполягав, що всі бійцівські клуби — це просто вигадка. Просто моя уява...

Ще до того, як з'явився сатиричний мультик про політиків «Бійцівський клуб у Конгресі»...

Ще до того, як у Пенсильванському університеті відбулася наукова конференція, на якій професори критично розібрали «Бійцівський клуб», застосувавши для цього все, що тільки можна, починаючи від Фрейда й закінчуючи м'якою скульптурою та інтерпретаційним танцем...

Ще до того, як з'явилася сила-силенна порносайтів із назвою «Трахальний клуб»...

Ще до того, як сила-силенна ресторанних оглядів стали називатися «Смаковий клуб»...

Ще до того, як «Rumble Boys» стали підписувати свої чоловічі засоби догляду за зовнішнім виглядом, гель та пінку для волосся цитатами Тайлера Дьордена...

Ще до того, як ти міг почути з гучномовця в аеропорту жартівливе оголошення: «Тайлере Дьордене... Тайлере Дьордене, підійдіть, будь ласка, до білого телефона ввічливості^[41]»...

Ще до того, як у Лос-Анджелесі з'явилися графіті — намальовані аерозольною фарбою гасла «Тайлер Дьорден живий»...

Ще до того, як техасці стали носити футболки з написом «Врятувати Марлу Зінгер»...

Ще до того, як було поставлено цілу купу різноманітних нелегальних театральних версій «Бійцівського клубу»...

Ще до того, як мій холодильник вкрили фотографії, надіслані мені незнайомцями: побиті усміхнені обличчя, люди, що зчепилися в сутичці на дворовому боксерському ринзі...

Ще до того, як вийшли книжки десятками мов: «Club de Combate», «De Vechtclub», «Borilacki Klub», «Klub Golih Pesti», «Kovos Klubas»...

До всього цього...

Спочатку було невеличке оповідання. Я просто експериментував, як найкраще згаяти обідній час на роботі. Замість водити героя своєї розповіді від епізоду до епізоду мав бути якийсь метод просто різати, різати і ще раз різати. Перестрибувати. Від епізоду до епізоду. Не втрачаючи читача. Показуючи всі аспекти розповіді через найголовніше. Показуючи ключовий момент. Потім ще один ключовий момент. Потім ще один.

Це мало бути щось на кшталт хору в давньогрецьких театрах. Щось ненав'язливе, що, не затримуючи уваги читача, могло б бути знаком перестрибнути до наступного повороту або аспекту розповіді. Щось на кшталт ненав'язливого буфера, який був би орієнтиром чи віхою для читача, щоб той не почувався загубленим. Щось на кшталт шербету, що подається між стравами на вишуканих вечірках для кращого перетравлення їжі. Знак, на кшталт музики на радіопрограмах, що визначає перехід до наступної теми. До наступного стрибка.

Щось на кшталт клею або цементного розчину, який схопить і триматиме вкупі мозаїку різноманітних миттєвостей і подробиць. Який надасть їм усім неперервності й водночас продемонструє кожну мить, не вриваючись до наступної.

Пригадайте фільм «Громадянин Кейн» і те, як безіменні й безликі кінорепортери створюють основу для розповіді з різних поглядів.

Ось чого я прагнув. Ось над чим я працював, коли нудився в обідню пору на роботі.

Отож для цього хору — цього «способу переходу» — я написав вісім правил. Уся ідея бійцівського клубу не була надто важливою. Вона була вибрана довільно. Оскільки вісім правил мали б до чогось застосовуватися, то чому б не до клубу, де ти викликаєш когось на бій? Подібно до того, як на дискотеці ти запрошуєш когось на танець. Або ж заохочуєш когось позмагатися в більярд чи дартс. Бої не були важливими для моєї розповіді. Мені потрібні були правила. Ці ненав'язливі віхи, що дали б мені змогу описати минуле й теперішнє цього клубу наближено й віддалено, початок його і розвиток, згромадити купу подробиць і митей — усе на семи сторінках — і НЕ втратити читача.

На ту пору в мене вже довгий час був синець під оком, спогад про бій навкулачки під час моєї літньої відпустки. Ніхто з моїх колег по роботі ніколи не питав про нього, і я усвідомив, що у своєму особистому житті можна виробляти що завгодно, якщо ніхто не хоче знати подробиць, чому ти приходиш таким побитим.

У той самий час я побачив телевізійну програму Білла Моєра, яка розповідала про те, що вуличні банди насправді складаються з підлітків-безбатченків, які лише намагаються допомогти одне одному стати чоловіками. Вони видавали накази й визначали випробування. Установлювали правила й запроваджували дисципліну. З винагородою за виконання вимог. Усе те, що робив би тренер чи сержант-інструктор.

У той самий час полиці книжкових магазинів були заповнені такими книжками, як «Клуб радості й щастя», «Божественні таємниці сестричок Я-Я» та «Як зробити клаптикову ковдру». Ці романи давали соціальну модель для жінок, що пояснювала, як триматися разом. Сидіти й ділитися своїми історіями. Розповідати про своє життя. Однак не було роману, який дав би нову соціальну модель для чоловіків, що пояснювала б, як їм розповідати про своє життя.

Він мав би вибудувати для чоловіків структуру, розподілити ролі й визначити правила гри — або ж завдання, — але водночас не надто вражати почуття. Він мав би змодельовати новий спосіб збиратися й бути разом. Це міг бути «Фермерський клуб» або «Гольфістський клуб», і цілком можливо, книжок було би продано набагато більше. Якби це було щось менш загрозливе.

Але того дня, під час обіду, що все тягнувся й тягнувся, я написав коротке оповідання на сім сторінок і назвав його «Бійцівський клуб». Це було перше моє оповідання, яке я продав. За п'ятдесят баксів його надрукувало видавництво «Blue Heron Press» в антології «У пошуках щастя». Видавці, Денніс і Лінні Стовалли, надрукували перше видання з помилкою в назві книги на корінці, і через передрук їхня невелика друкарня ледь не збанкрутувала. Нині ж вони продали все до останньої книжки. І з правильною назвою на корінці, і з неправильною. Переважно їх скупили люди, які розшукували те оповідання, що згодом стало шостим розділом книжки «Бійцівський клуб».

Воно мало тільки сім сторінок, тому що Том Спенбауер, людина, яка вчила мене писати, жартома казав, що сім сторінок — ідеальна кількість для короткого оповідання.

Для того щоб коротке оповідання перетворилося на книжку, мені довелося додавати до нього всі історії, які тільки я чув від своїх друзів. Кожна вечірка, яку я відвідував, давала мені новий матеріал. Так я почув історію про те, як Майк вклеював порнографію в сімейні відео. Історію про те, як Джефф, будиши офіціантом на бенкетах, сцяз у суп. Яось один мій друг висловив побоювання, що ці історії можуть спонукати людей їх наслідувати, та я наполіг, що ми «сині комірці» з середньою освітою з Орегону, ім'я яким ніхто. І ми нічого не можемо вигадати такого, чого б уже не робив мільйон людей.

Через кілька років у Лондоні перед презентацією книжки один молодий чоловік відвів мене вбік. Він був офіціантом у п'ятизірковому ресторані — одному з двох п'ятизіркових ресторанів у місті на той час, — і йому страшенно сподобався мій опис того, як офіціанти псують їжу. Задовго до того, як прочитав мою книжку, він та інші офіціанти гидили в їжу, яку подавали відомим людям.

Коли я попросив його назвати хоча б одну відому людину, він похитав головою. Ні, він не міг так ризикувати.

Коли ж я відмовився підписати йому книжку, він поманив мене поближче й прошепотів:

— Маргарет Тетчер їла мою сперму.

Він розчепірів пальці однієї руки й додав:

— Щонайменше п'ять разів.

Серед того письменницького товариства, до якого я належав, коли починав писати, заведено читати свої роботи на публіці. Здебільшого

читати доводиться в барах чи кав'ярнях, змагаючись із ревінням еспресо-машини. Чи футбольним матчем у телевізорі. Музикою та п'яною балаканиною. У цьому шумі, що так відвертає увагу, почутими будуть лише найбільш приголомшливі, найбільш реалістичні, найбільш темні й кумедні історії. Наша тестова аудиторія ніколи б не сиділа сумирно, слухаючи «Фермерський клуб».

Насправді я писав «Великого Гетсбі», лише трохи осучасненого. Це був «апостольський» твір: апостол, який лишився живим, розповідає історію свого героя. Двоє чоловіків і жінка. А одного чоловіка, героя, застрелено.

Це була класична давня любовна історія, але осучаснена, щоб створити конкуренцію еспресо-машині та ESPN^[42].

Мені знадобилося три місяці, щоб написати першу пробну версію. За три дні книжку було продано видавництву «W. W. Norton» за настільки мізерний завдаток, що я ніколи й нікому не розповідав про нього. Нікому-нікому. Завдаток був шість тисяч доларів. Інші автори пізніше розказали мені, що такі гроші називаються «аби відчепився». Очікується, що автор образиться через такий малий завдаток і піде геть. І тоді видавець може почуватися спокійно, не боячись образити нікого з компанії, хто хотів би придбати книжку.

Хай там як, а завдаток був шість тисяч доларів. Це була моя річна плата за житло. Тож я погодився. А в серпні 1996 року книжка вийшла, у твердій палітурці. Відбувся тур на її підтримку до трьох міст: Сіетла, Портленда й Сан-Франциско. У жодному на читання не приходило більш як троє людей. Продажі книжки не покрили витрат навіть на випивку в готелях.

Один оглядач назвав книжку науковою фантастикою. Інший — сатирою на чоловічий рух «Залізний Джон». Ще інший — сатирою на корпоративну культуру «білих комірців». Дехто називав її жахами. Ніхто не назвав її любовною історією.

У Берклі ведучий на радіо запитав мене: «Написавши цю книжку, що ви могли б сказати нам про сьогоденний статус американської жінки у світі?»

У Лос-Анджелесі професор коледжу сказав на Національному громадському радіо, що книжка не вдалася, тому що не торкається питання расизму.

Коли я летів назад до Портленда, стюард нахилився ближче до мене й попрохав сказати йому правду. Він гадав, що книжка взагалі не про бійки, і наполягав, що в ній ідеться про те, як геї трахаються в громадських лазнях і підглядають один за одним.

Ага, сказав я, чому б і ні. І до кінця польоту він наливав мені задарма.

Іншим оглядачам книжка не сподобалася страшенно. О! Вони називали її «занадто похмурою». «Занадто жорстокою». «Занадто різкою, пронизливою і догматичною». Їм сподобався б «Фермерський клуб».

Хай там як, а в 1997 році книжка здобула нагороду видавців Тихоокеанського північного заходу, а також Орегонську книжкову нагороду як найкращий роман. Рік по тому в літературному барі «КГВ» в Нижньому Мангеттені зі мною познайомилася жінка, що була головою журі Орегонської премії.

Вона сказала, що їй довелося схопитися не на жарт з іншими членами журі, щоб переконати їх. Бережи її Господь.

Ще за рік у тому самому барі зі мною познайомилася ще одна жінка, яка розповіла, як вона створюватиме за допомогою комп'ютерної анімації пінгвіна для фільму «Бійцівський клуб».

А потім були Бред Пітт, Едвард Нортон і Гелена Бонем-Картер^[43].

Відтоді мені написали тисячі людей, переважно щоб сказати «дякую». За те, що написав щось, що знову привернуло до читання чийогось сина. Або чийогось чоловіка. Або чийось учнів. Інші люди писали трохи злі листи, стверджуючи, що це вони вигадали бійцівські клуби. У військових тренувальних таборах для новачків. Або в таборі сезонних робітників часів Великої депресії. Вони напивались і прохали один одного: «Удар мене. Щосили...»

Бійцівські клуби були завжди, кажуть вони. Бійцівські клуби будуть завжди.

Офіціанти завжди мочитимуться в суп. Люди завжди закохуватимуться.

Сьогодні, коли вже вийшло ще сім моїх книжок, чоловіки досі питають мене, де знайти бійцівський клуб у їхньому місті.

А жінки досі питають, чи немає часом бійцівського клубу для них.

Отже, перше правило бійцівського клубу: «сині комірці» з середньою освітою з Орегону, ім'я яким ніхто, не можуть вигадати

нічого такого, чого б не робила вже тьма-тьмуца людей...

У горах Болівії — одному з небагатьох місць, де книжка ще чекає на своє видання, — за тисячі миль від п'яного ковбоя і його Мандрівки коридором з привидами щороку найбідніші люди збираються у високогірних селах в Андах, щоб відзначити свято Тінку.

На цьому святі кампесінос^[44] дають один одному добрячого прочухана. П'яні й скривавлені, вони гамселять один одного самими тільки голими кулаками, повторюючи: «Ми чоловіки! Ми чоловіки! Ми чоловіки...»

Чоловіки б'ються з чоловіками. Часом жінки б'ються одна з одною. Вони б'ються так, як робили це протягом століть. Вони живуть у світі малих заробітків, малих статків, відсутності освіти й будь-яких можливостей і цілий рік нетерпляче чекають на це свято.

Пізніше, коли всі знесиляться, чоловіки й жінки йдуть до церкви.

І одружуються.

Утома — не те саме, що багатство, але дуже часто ці речі йдуть поруч.

Примечания

1

La petite mort (*фр.*) — маленька смерть, оргазм. (*Тут і далі прим. пер.*)

2

Huevos (*исп.*) — яйця.

3

Нарколепсія — захворювання нервової системи, що характеризується денними нападами непереборного сну.

4

5 футів $\approx$ 1,5 м.

5

Кордон блю — панірований у сухарях шніцель із телятини, свинини або курятини, начинений сиром і шинкою.

6

60 миль/год $\approx$ 96 км/год.

7

Дрібні види колібри роблять до 500 помахів крилами за секунду. Вони здатні сприймати й розрізняти події, занадто швидкі для більших тварин.

8

1 дюйм = 2,54 см.

9

Носферату — вампір, персонаж німецького фільму «Носферату. Симфонія жаху». Існує відома сцена з тінню Носферату на стіні.

10

Джоні Мітчелл (нар. 1943) — канадська співачка, композиторка, художниця.

11

Гра слів: «evacuate bowels» (*англ.*) також можна перекласти «випорожнити кишківник», «evacuate soul» — «очистити душу».

12

Кондомініум — спільне володіння єдиним об'єктом, найчастіше будинком.

13

Число Маха визначається відношенням швидкості, характерної для руху тіла в рідині чи газі, до швидкості звуку на цій висоті. Процеси, для яких число Маха більше за 1, називають надзвуковими.

14

Ігрове амплуа в бейсболі.

15

1 американська рідка пінта $\approx 0,47$ літра.

16

За За Ґабор (нар. 1917) — американська акторка й світська дама угорського походження.

17

«Гори, відьмо, гори!» — роман 1932 року американського письменника Абрахама Мерріта.

18

«Valley of the Dogs» — пісня американської панк-метал-групи «Amen».

19

«Valley of the Dolls» — американський фільм 1967 року за мотивами однойменного роману 1966 року Жаклін Сюзанн, у якому розповідається про трьох молодих жінок, їхні злети й падіння. Ляльками герої роману називали антидепресанти й наркотики, а долиною ляльок — Голлівуд.

20

Фунт на квадратний дюйм (psi) — одиниця вимірювання тиску. $1 \text{ psi} \approx 6,9 \text{ кПа}$. $1 \text{ атмосфера} \approx 14,7 \text{ psi}$.

21

Камінь Красномовності — камінь, вмонтований у стіну замку Бларні (графство Корк в Ірландії). За легендою, той, хто поцілує його, отримує дар красномовності.

22

Широкий пояс, який часто носять зі смокінгом.

23

1 унція рідка американська = 29,56 мл (см³).

24

«Federal Express» (тепер «FedEx Corporation») — американська служба глобального доправлення пересилань і вантажів.

25

Служба привезення їжі додому особам, які не спроможні вийти з дому чи самі приготувати їсти.

26

Газетна колонка, а також радіопрограма, що спеціалізується на сімейних порадах.

27

Насправді приблизно один із шести.

28

«Denny's» — мережа закладів швидкого харчування.

29

«Психо» — американський психологічний трилер режисера Альфреда Гічкока.

30

Американські сленгові назви препаратів амфетамінової групи.

31

Нова кухня (*фр.*) — підхід до приготування їжі у французькій кухні.

32

Смачного! (фр.)

33

Гостра ковбаса-кров'янка.

34

Міні-серіал 1976 року про дівчину з розщепленням особистості.

35

Із вірша П. Б. Шеллі «Озімандія», переклад В. Мисика.

36

Євангеліє від Івана, 14:2. Переклад І. Огієнка.

37

4-Н — міжнародна мережа молодіжних організацій.

38

«Office Depot» — мережа роздрібних магазинів, що торгує офісним приладдям.

39

«The Weekly Standard» — американський консервативний журнал.

40

«The Onion» — американська медіакомпанія, що публікує сатиричні й вигадані новини.

41

«Телефони ввічливості» — телефони, розміщені в терміналах аеропортів, на залізничних вокзалах, у вестибюлях готелів та інших місцях скупчення подорожніх, що застосовуються для передачі повідомлення певній особі. Можуть вирізнятися кольором, в американських аеропортах зазвичай білі.

42

Спортивний телеканал.

43

Виконавці головних ролей у фільмі «Бійцівський клуб».

44

Селяни (*ісп.*).